

DBAJMY O NASZĄ PLANETĘ: PRZEWODNIK ECOALITY DLA MŁODZIEŻY

ECOALITY

Co-funded by the European Union

KOMITET DO SPRAW POŻYTKU PUBLICZNEGO

NIW Narodowy Instytut Wolności

Rządowy Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030 PROO

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU ROZWOJU ORGANIZACJI OBYWATELSKICH NA LATA 2018–2030 PROO

Publikacja dofinansowana przez Unię Europejską i współfinansowana ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030. Za treść publikacji odpowiada wyłącznie Centrum Edukacji Obywatelskiej i niekoniecznie odzwierciedla ona poglądy Unii Europejskiej.

Przewodnik powstał w ramach Ecoality, trzyletniego projektu dofinansowanego przez Komisję Europejską (KE) oraz współfinansowanego ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030.
Jego celem jest zwiększenie zaangażowania młodzieży na rzecz globalnych wyzwań, wzmocnienie jej współpracy z władzami lokalnymi i decydentami oraz uświadomienie wspólnej odpowiedzialności za pilne podjęcie zbiorowych działań dla sprawiedliwości klimatycznej i płciowej.

Projekt Ecoality jest koordynowany przez Region Toskanii i realizowany przez konsorcjum złożone z 9 partnerskich i stowarzyszonych samorządów lokalnych oraz 10 organizacji pozarządowych z 10 krajów europejskich.

Redakcja Areta Sobieraj - Oxfam Italia and Lucy Avranas - ActionAid Hellas

Zespół autorski Alexandra Frontali, Anna Rita De Bellis, Angela Pinna, Anu Railasto-Moran,Areta Sobieraj, Balázs Nagy, Despoina Kardogerou, Georgia Palantza, Juliette Joyeux, Justyna Zamojda, Katarina Ivče Farnell, Katrin von Hagke, Lena Gruber, Lucy Avranas, Mario Bajkuša, Ozten Kivilcim, Patrícia São José, Paula Mihai, Sofia Lopes, Zuzanna Krzysztofik.

Koncepcja, Projekt wizualny i graficzny; Kinga Kurach

Przewodnik Ecoality jest rezultatem intensywnej współpracy organizacji pozarządowych z 10 krajów europejskich: Austrii, Chorwacji, Finlandii, Francji, Grecji, Polski, Portugalii, Rumunii, Węgier i Włoch. Szczególne podziękowanie za wkład do przewodnika Ecoality kierujemy do wszystkich osób, które wzięły udział w pracach Komitetu Nauczycieli_ek, Edukatorów_ek i Wolontariuszy_ek (TEV), przekazując kluczowe informacje zwrotne:

WRZESIEŃ 2024

O materiale „Dbajmy o naszą planetę: przewodnik Ecoality dla młodzieży”

Z wielką przyjemnością zachęcam do lektury tej wyjątkowej publikacji i do czerpania z jej treści pełnymi garściami. Opracowanie powstało w ramach projektu „Ecoality: młodzież i władze lokalne razem dla klimatu i sprawiedliwości płciowej”, którego nadrzędnym celem jest budowanie świadomości obywatelskiej na temat wzajemnych powiązań między kryzysami ekologicznymi a kwestiami sprawiedliwości społecznej i płciowej. Temat brzmi doniośle? Owszem – ale właśnie dlatego ten materiał trafia w nasze ręce. Chcemy pokazać, że globalne wyzwania, przed którymi stoimy jako ludzkość, mają swoje głębokie przyczyny i są ze sobą ściśle powiązane. Co więcej, daje nam on nadzieję i przekonanie, że mamy realny wpływ na kierunek zmian na świecie!

Dzięki Centrum Edukacji Obywatelskiej otrzymujemy przemyślaną, rozbudowaną publikację, napisaną przystępnym językiem i wspierającą krytyczne myślenie w duchu edukacji globalnej. Materiał nie tylko inspiruje do refleksji nad światem, w którym żyjemy, lecz także zachęca do podejmowania konkretnych działań na rzecz lepszej, bardziej sprawiedliwej, równej i zrównoważonej przyszłości. Osią tematyczną publikacji jest kryzys klimatyczny przedstawiony w kontekście problematyki płci i jej znaczenia w perspektywie globalnych wyzwań. Dowiadujemy się, jak zmiany klimatyczne w odmienny sposób kształtują codzienność ludzi w zależności od ich miejsca zamieszkania, sytuacji społecznej czy tożsamości płciowej. To uświadamia nam, że płeć odgrywa kluczową rolę w zrozumieniu konsekwencji tych zmian.

Szczególną uwagę kieruję do osób pracujących z młodzieżą – warto zapoznać się z częścią metodologiczną, w której opisano podejście KUVAS oraz zaproponowano treści tematyczne dostosowane do różnych grup wiekowych. To narzędzie pomaga prowadzić rozmowy i warsztaty w sposób adekwatny do potrzeb i możliwości młodych ludzi na różnych etapach ich rozwoju.

Publikacja „Dbajmy o naszą planetę: przewodnik Ecoality dla młodzieży” jest pierwszym na polskim rynku kompendium, które porusza zagadnienia środowiskowe i gender w duchu intersekcjonalności zgodnym z wartościami edukacji globalnej. Stanowi ona odpowiedź na wyzwania współczesności i przypomina, że jako społeczeństwo nie musimy zgadzać się na bieg wydarzeń, który nas nie satysfakcjonuje. Wręcz przeciwnie – możemy i powinniśmy_powinnyśmy kształtować kolejne pokolenia w duchu odpowiedzialności, empatii i sprawiedliwości, aby wspólnie dążyć do bardziej równego, sprawiedliwego i zrównoważonego świata dla wszystkich.

ELŻBIETA OLCZAK
GRUPA ZAGRANICA

Grupa Zagranica jest federacją 60 organizacji pozarządowych zaangażowanych we współpracę rozwojową, pomoc humanitarną i edukację globalną.

SPIS TREŚCI

CZĘŚĆ 1

Inne podejście do pracy z młodzieżą

1. Wprowadzenie
- Dla kogo jest ten przewodnik?
- Struktura przewodnika pt. „Dbajmy o naszą planetę: przewodnik Ecoality dla młodzieży"
- Dlaczego zmiany klimatu i nierówności płci są ważne?

2. Podejście pedagogiczne
- Czym jest edukacja globalna?
- Krytyczne zaangażowanie i wielowymiarowe spojrzenie
- Co sprawia, że edukacja globalna jest wyjątkowa?
- Aktywne uczestnictwo i wywieranie wpływu

3. Ramy KUVAS
- Strategie włączania KUVAS do praktyk edukacyjnych
- Wiedza i rozumienie
- Wartości i postawy
- Umiejętności

CZĘŚĆ 2

Intersekcjonalność

1. Globalne współzależności
- Analizowanie globalnych współzależności
- Czym są Cele Zrównoważonego Rozwoju?

2. Zmiany klimatu i sprawiedliwość klimatyczna
- Główne przyczyny i skutki kryzysów klimatycznych
- Znaczenie działań zbiorowych dla sprawiedliwości klimatycznej: historia Wangari Maathai

3. Sprawiedliwość płciowa
- Stereotypy i role płciowe
- Podstawowe przyczyny niesprawiedliwości ze względu na płeć i niesprawiedliwości klimatycznej
- Wpływ zmian klimatu na nierówności płci
- Czy to zjawisko dotyczy tylko globalnego Południa?

4. Intersekcjonalność
- Kontekst historyczny i bieżące konsekwencje
- Dokładniejsza analiza dyskryminacji i przywilejów
- Intersekcjonalność a sprawiedliwość klimatyczna i płciowa

5. Podejście ekofeministyczne jako rozwiązanie
- Zasady ekofeminizmu
- Czy (eko)feminizm jest wyłącznie dla kobiet i dziewcząt?
- Historie ekofeministek
- Alternatywne gospodarki

6. Słowniczek

CZĘŚĆ 3

Aktywności dla nauczycieli, nauczycielek, edukatorek, edukatorów oraz młodzieży. Ćwiczenia omówione krok po kroku

1. Podstawowe aktywności edukacyjne
- **Połącz kropki:** współzależności i zazębianie się kryzysów ekologicznych i nierówności płci
- **Globalne domino:** globalne współzależności, w szczególności między kryzysami ekologicznymi i nierównościami płci
- **Planeta B istnieje!:** sprawiedliwość klimatyczna i sprawiedliwość płciowa, relacje władzy
- **Nierówności a zmiany klimatu:** intersekcjonalność, sprawiedliwość klimatyczna i sprawiedliwość płciowa
- **Świat postawiony na głowie:** relacje między władzą a przywilejami

2. Dodatkowe aktywności edukacyjne
- **Czym jest równość, a czym sprawiedliwość?:** sprawiedliwość społeczna, upodmiotowienie, nierówności
- **Stań po stronie klimatu:** nierówności, sprawiedliwość płciowa, kryzysy ekologiczne i intersekcjonalność
- **Walka ze zmianami klimatu:** sprawiedliwość klimatyczna i płciowa
- **Być sobą wreszcie:** sprawiedliwość płciowa
- **Zrozumieć ekofeminizm:** ekofeminizm

CZĘŚĆ 1

Inne podejście do pracy z młodzieżą

1.Wprowadzenie

Witamy w projekcie „Ecoality”! Cieszymy się, że wstępujesz na ścieżkę edukacyjną stworzoną wspólnie przez zróżnicowaną grupę osób z całej Europy, które specjalizują się w edukacji i ją praktykują.
Celem tej publikacji jest wywarcie globalnego wpływu na kształcenie młodzieży. Do odkrywania bogatego materiału, który tutaj udostępniamy, zapraszamy zarówno osoby formalnie lub nieformalnie zajmujące się edukacją, jak i samych młodych ludzi. Wierzymy, że razem możemy zmieniać nasze wspólnoty oraz – wzmacniając pozycję młodzieży – zachęcać ją do przyjmowania aktywnych postaw obywatelskich.

Zanim przejdziemy do treści edukacyjnych, konieczne jest nakreślenie kontekstu, w jakim powstał ten materiał, oraz opisanie projektu, z którym jest związany. Publikacja została opracowana w ramach projektu **„Ecoality: młodzież i władze lokalne razem dla klimatu i sprawiedliwości płciowej”**. Angielska nazwa projektu Ecoality jest połączeniem słów ecology („ekologia”) i equality („równość”), należy ją zatem rozumieć jako „ekorówność”. Inicjatywa ma podnosić świadomość europejskich obywatelek i obywateli, jak współzależne i intersekcjonalne są kryzysy ekologiczne. Staramy się też zwiększać poczucie współodpowiedzialności za te procesy. W centrum projektu „Ecoality” są młodzi ludzie. Chcemy im pomóc lepiej zrozumieć złożone kwestie globalne, jednocześnie wspierając szkoły i większe społeczności.

Naszym celem jest wzmocnienie pozycji wszystkich młodych osób, by mogły się mierzyć z globalnymi wyzwaniami i zacieśniać współpracę z europejskimi władzami lokalnymi, które aktywnie działają na rzecz edukacji globalnej lub są tym zainteresowane. Chcemy uświadamiać pilną potrzebę podejmowania zbiorowych działań w celu wspierania sprawiedliwości płciowej i klimatycznej oraz pokazywać, jak ważne jest branie wspólnej odpowiedzialności za takie wysiłki.

Dla kogo jest ten przewodnik?

„Dbajmy o naszą planetę: przewodnik Ecoality dla młodzieży" jest innowacyjnym i interaktywnym materiałem stworzonym po to, by wspierać osoby przygotowujące się do pracy nauczycielskiej, osoby, które już wykonują ten zawód, jak również edukatorów i edukatorki oraz młodzież należącą do grup i stowarzyszeń wolontariackich. Publikując przewodnik, chcemy przyczynić się do popularyzacji **ram KUVAS (knowledge, understanding, values, attitude and skills – „wiedza, rozumienie, wartości, postawy i umiejętności")** związanych z intersekcjonalnością oraz współzależnością globalnych nierówności i kryzysów ekologicznych. Stąd w publikacji przyglądamy się nierównowadze sił wśród ludzi, relacjom między ludźmi a naszą planetą, a także dzielimy się stosownymi i skutecznymi metodami edukacyjnymi. W tym przewodniku będziemy sporo pisać o KUVAS.

Za pośrednictwem tego przewodnika chcemy wzmacniać pozycję młodzieży, pielęgnować w niej solidarność i empatię oraz inspirować do aktywnego obywatelstwa i inicjowania zmian w nakreślonym obszarze. Zachęcamy do korzystania z proponowanych aktywności w szkołach, stowarzyszeniach i grupach, by zwiększać zaangażowanie miejscowych społeczności. Nasz materiał wpisuje się w ramy edukacji globalnej, jest zorientowany na osoby uczące się (w tym młodzież), a przyjęte w nim podejście jest włączające, transformacyjne i oparte na prawach człowieka.

Struktura **przewodnika pt. „Dbajmy o naszą planetę: przewodnik Ecoality dla młodzieży"**

Na przewodnik składają się trzy ważne części:

CZĘŚĆ 1

Inne podejście do pracy z młodzieżą

CZĘŚĆ 2

Intersekcjonalność

CZĘŚĆ 3

Aktywności dla nauczycieli, nauczycielek, edukatorek, edukatorów oraz młodzieży. Krok po kroku o tym, jak lepiej zrozumieć globalne współzależności, zmiany klimatu, sprawiedliwość klimatyczną i płciową, intersekcjonalność oraz ekofeminizm.

1

Wprowadzenie do edukacji globalnej i pedagogiki transformatywnej

• Uwzględnianie osobistych doświadczeń i zainteresowań osób uczących się

• Korzystanie z procesów zbiorowego uczenia się, by umożliwiać myślenie metakrytyczne

• Odkrywanie współzależności takich globalnych zagadnień jak sprawiedliwość środowiskowa, równość i prawa człowieka

• Zrozumienie, jak pięć najważniejszych aspektów ram KUVAS może ułatwiać lepsze dostrzeganie intersekcjonalności między zmianami klimatu a nierównościami ze względu na płeć

2

Intersekcjonalność klimatu i płci

• Refleksja nad współzależnościami między klimatem a płcią

• Niezbędne wsparcie w planowaniu zajęć o takich tematach dla młodzieży

• Zrozumienie pierwotnych przyczyn oraz skutków kryzysów ekologicznych i nierówności, jak również nieproporcjonalnego wpływu, jaki czynniki te mogą wywierać na ludzi w zależności od tego, kim są i gdzie mieszkają

3

Aktywności dla osób edukujących oraz młodzieży

• Różne aktywności, materiały i zasoby edukacyjne opracowane w duchu edukacji globalnej, które poruszają tematy wymienione w części 2

• Ramy KUVAS w praktyce – realizowanie aktywności związanych z intersekcjonalnością i współzależnościami między sprawiedliwością klimatyczną a płciową

• Promowanie zrównoważonego rozwoju i wartości, które inspirują do przyjmowania aktywnej postawy obywatelskiej oraz dbania o środowisko i wszystkich ludzi

Powyższe części pozwolą ci lepiej zrozumieć globalne problemy oraz zaplanować co najmniej cztery godziny wciągających zajęć, które dadzą wszystkim osobom uczestniczącym – edukatorkom, edukatorom i młodym ludziom – możliwość aktywnej partycypacji.

Dlaczego zmiany klimatu i nierówności płci są ważne?

Zmiany klimatu i nierówności płci bez wątpienia należą do złożonych i dynamicznie ewoluujących wyzwań definiujących nasze czasy. Kryzysy ekologiczne, ubóstwo i nierówności są ze sobą ściśle powiązane. Przyczyny źródłowe tych globalnych problemów, takie jak kolonialność, patriarchat i obecny model gospodarczy, mają na naszą planetę i jej mieszkańców ogromny wpływ, który różni się w zależności od tego, kim dana osoba jest i gdzie mieszka.

Nierówność płci i zmiany klimatu (oraz – w szerszym rozumieniu – kryzysy ekologiczne) są ze sobą powiązane i pogłębiają się nawzajem. Sprawą najwyższej wagi jest więc połączenie sił, przyjęcie wspólnej odpowiedzialności, a następnie przystąpienie do kształtowania nowych, transformatywnych sposobów myślenia, które cechują się wrażliwością na nierówności środowiskowe i płciowe. Do osiągnięcia tego celu kluczowe jest przyjęcie tak przekrojowych wartości i zasad jak troska, empatia, solidarność, poczucie przynależności i dążenie do wzmacniania pozycji innych. Mamy głębokie przekonanie, że każda osoba – niezależnie od wieku, wykształcenia, zawodu i kultury – może odegrać istotną rolę w zapobieganiu zmianom klimatu i promowaniu równości płci. Ponadto wierzymy, że nie są to kwestie, którymi interesują się wyłącznie dziewczynki i kobiety. Dzięki tej części podręcznika lepiej zrozumiesz, gdzie jest punkt styku nierówności płci i klimatu. Dowiesz się również dokładniej, jakie wspólne wartości stanowią podstawę sprawiedliwości klimatycznej i płciowej.

Przez ostatnie 25 lat najbogatsze 10% światowej populacji doprowadziło do wytworzenia ponad 50% całkowitej emisji dwutlenku węgla. W tym samym okresie najuboższe 50% mieszkańców planety wytworzyło zaledwie 7% emisji *(raport Oxfam i Sztokholmskiego Instytutu Środowiska z 2023 r.)* [1].

80% osób dotkniętych zmianami klimatu to kobiety i dziewczynki, które są zmuszane do przenoszenia się w bezpieczniejsze miejsca za cenę wyższego ryzyka ubóstwa, przemocy i nieplanowanych urodzeń [2].

[1] Oxfam & SEI, „Climate Equality: A planet for the 99%", Oxfam, 2023, https://policy-practice.oxfam.org/resources/climate-equality-a-planet-for-the-99-621551/ [dostęp: 20.09.2024].

[2] M. Berninger, „Climate change impacts women more. We must legislate to protect their health", Światowe Forum Ekonomiczne 2024, https://www.weforum.org/agenda/2024/01/women-health-climate-change/ [dostęp: 20.09.2024].

Ekofeministyczne wartości i zasady

W publikacji staramy się stosować przyjazny i inkluzywny język, dbając jednocześnie, żeby treść była zrozumiała i czytelna. Bez względu na użyty rodzaj gramatyczny tekst odnosi się do osób wszystkich płci, chyba że wyraźnie zaznaczamy inaczej (np. piszemy o różnicach w traktowaniu ze względu na płeć).

2. Podejście pedagogiczne

W tej części przybliżymy edukację globalną, która jest podstawą pedagogiczną aktywności edukacyjnych zawartych w przewodniku, oraz pięć aspektów ram KUVAS

Czym jest edukacja globalna?

Edukacja globalna, zgodnie z definicją podaną w ***Europejskiej deklaracji w sprawie edukacji globalnej do 2050 r.***, to:

[...] edukacja, która umożliwia ludziom krytyczną refleksję nad światem i miejscem, które w nim zajmują; otwiera ich oczy, serca i umysły na rzeczywistość świata na poziomie lokalnym i globalnym. Pomaga ludziom zrozumieć, wyobrażać sobie, żywić nadzieję oraz działać na rzecz stworzenia świata, w którym panują sprawiedliwość społeczna i klimatyczna, pokój, solidarność, sprawiedliwość i równość, zrównoważony rozwój planety i międzynarodowe zrozumienie. Wiąże się z poszanowaniem praw człowieka i różnorodności, włączeniem i godnym życiem dla wszystkich, obecnie i w przyszłości[3].

Osobom, które nie są zaznajomione z tym terminem, wyjaśniamy, że edukacja globalna jest ogólnym pojęciem łączącym wiele różnych zagadnień, takich jak globalna edukacja obywatelska, edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju i inne intersekcjonalne podejścia edukacyjne. Obejmuje sprawiedliwość środowiskową, równość i prawa człowieka, zachęcając nas do krytycznego myślenia i odkrywania, gdzie są ulokowane punkty styku między kwestiami środowiskowymi a nierównościami społecznymi. Skłania nas również do przyjmowania roli rzeczniczek i rzeczników pozytywnych zmian w naszych wspólnotach.

Choć wyeliminowanie zmian klimatycznych i dyskryminacji ze względu na płeć jest niezwykle trudne, my – jako nauczyciele i nauczycielki, osoby uczące się, młodzież, szkoły i organizacje społeczeństwa obywatelskiego – możemy odegrać kluczową rolę w orędownictwie na rzecz tych globalnych kwestii. Możemy bezpośrednio wpływać na klimat i sprawiedliwość społeczną naszymi codziennymi działaniami, stając się jednym z czynników zmian.

[3] „Europejska deklaracja w sprawie edukacji globalnej do 2050 r." przyjęta na Kongresie Edukacji Globalnej w Dublinie, https://www.gene.eu/ge2050-congress [dostęp: 20.09.2024].

Edukacja globalna w szkołach:

Edukacja globalna obejmuje szereg strategii i podejść edukacyjnych. Podejście transformatywne pomaga podjąć się pracy z istotnymi kwestiami, które są ze sobą sprzeczne i wywołują emocje. W pedagogice transformatywnej kluczowe są: sprawiedliwość i nadzieja, budowanie zrównoważonej przyszłości i działanie na jej rzecz, przeciwdziałanie zmianom klimatu, zachęcanie do wybierania stylu życia opartego na trosce, odpowiedzialna konsumpcja oraz praca na rzecz równości, demokracji i inkluzywności. Korzystne jest omawianie tych tematów w sposób multidyscyplinarny, ponieważ mają one punkty wspólne z większością przedmiotów szkolnych – zazębiają się z wieloma dziedzinami i w różny sposób dotyczą każdej osoby. Nauczanie multidyscyplinarne oznacza odejście od tradycyjnego kształcenia, w którym skupiamy się na jednym przedmiocie. Właśnie takie „niekonwencjonalne" podejście jest zalecane w ramach KUVAS.

Na przykład: kwestii związanych ze zmianami klimatu można uczyć, czerpiąc z więcej niż jednego przedmiotu. Łącząc nauki ścisłe, technologię, sztukę, nauki społeczne i matematykę, pozwolimy osobom uczącym się odkryć wiele różnych sposobów patrzenia na poruszane tematy. Dzięki multidyscyplinarnemu podejściu młodzi ludzie odkrywają szeroki wachlarz wiedzy, rozumienia, wartości, postaw i umiejętności (KUVAS) związany z wybranym tematem zajęć.

Krytyczne zaangażowanie i wielowymiarowe spojrzenie

Krytyczne zaangażowanie w liczne i odmienne punkty widzenia oraz doświadczenia jest niezbędne, by patrzeć szerzej na całą sytuację. Łatwe odpowiedzi na złożone problemy są zazwyczaj skondensowane i uproszczone, przez co pełne zrozumienie staje się niemożliwe. Dlatego ważne jest, abyśmy rozwijali **umiejętności krytycznego myślenia**, dzięki którym wyszukujemy, słyszymy i uwzględniamy różne – także marginalizowane – głosy, aby kwestionować uproszczone wzorce myślenia i ewentualnie się ich oduczać. Zmiana istniejących stosunków władzy i struktur dyskryminujących nie jest możliwa bez krytycznej refleksji[4]. Na przykład kryzysy klimatyczne zazwyczaj wywierają nieproporcjonalnie większy wpływ na kobiety i dziewczęta, co omówimy dokładniej w części 2. **W kontekście równości płci podejście transformacyjne** ma na celu wyeliminowanie i przekształcenie nierówności płci, takich jak nierówne role i prawa, oraz wzmocnienie pozycji grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji[5].

> ***Każda radykalna pedagogika musi się domagać, by obecność każdej osoby została uwzględniona. Nie wystarczy ubrać tego nalegania w słowa. Należy to zademonstrować za pomocą praktyk pedagogicznych. W pierwszej kolejności osoba edukująca musi autentycznie doceniać obecność każdej osoby"***
> *Bell Hooks*

[4] K. Pashby, L. Sund, „Teaching for sustainable development through ethical global issues pedagogy: A resource for secondary teachers", Mancherster 2019, https://www.mmu.ac.uk/sites/default/files/2020-11/Ethical-Global-Issues-English.pdf [dostęp: 20.09.2024].

[5] „Polityka i plan na rzecz równości płci na lata 2022–2025. Programy na rzecz podejścia transformacyjnego do płci" (dokumenty podstawowe UNICEF), UNICEF 2022, https://www.unicef.org/gender-equality/gender-action-plan-2022-2025 [dostęp: 20.09.2024].

Co sprawia, że edukacja globalna jest wyjątkowa?

W edukacji globalnej wykorzystujemy podejście transformacyjne, w którym za najważniejsze uznajemy doświadczenia osoby uczącej się. Podstawą naszego uczenia się są nasze własne odczucia, w skład których wchodzą: doświadczenie, punkty widzenia, poglądy, relacje i emocje związane z danym tematem. Nadają one poznawanej dziedzinie bardziej osobisty wymiar.

Gdy za punkt wyjścia przyjmiemy to, co osoba ucząca się już wie i czym może się podzielić, możemy współdziałać z młodymi ludźmi, a nie tylko podejmować działania za nich lub w ich imieniu. Edukatorki i edukatorzy powinni zapewniać osobom uczącym się autonomię i przyjmować odpowiedzialność za to, co robią. To pozwoli rozwijać w młodych ludziach postawę aktywną i zachęcać ich do udziału w demokratycznych procesach wywierania wpływu. Środowiska uczenia się muszą być bezpieczne i działać w oparciu o zasadę poszanowania wszystkich młodych osób, tak aby każda z nich faktycznie czuła, że może swobodnie dzielić się swoimi pomysłami, punktami widzenia, krytyką, wątpliwościami, tożsamością i doświadczeniem – bez strachu i poczucia bycia osądzaną.

Uczenie się jest procesem zarówno osobistym, jak i społecznym; dotyczy zarówno tego, co wiemy, jak i tego, co czujemy. W procesach uczenia się opartych na współpracy, w których wymieniamy się myślami i emocjami z innymi ludźmi, uczymy się podstawowych umiejętności życiowych, takich jak uzasadnianie własnej opinii, rozwijanie empatii i wywieranie wpływu. Ważne jest wykazywanie się różną wiedzą, rozumieniem, wartościami, postawami i umiejętnościami (KUVAS), które wspierają aktywne obywatelstwo. Ich opanowanie przyczynia się do urzeczywistniania demokracji i do aktywnego zaangażowania społeczeństwa, a także sprzyja włączaniu społecznemu młodzieży.

OBYWATELKA ŚWIATA...	
✓ zadaje pytania i myśli krytycznie	✗ NIE mówi innym osobom, co mają myśleć i robić
✓ analizuje powiązania na poziomie lokalnym i globalnym, jak również nasze wartości, poglądy i założenia	✗ NIE myśli tylko o odległych miejscach i ludziach
✓ analizuje złożoną sieć kwestii globalnych i podchodzi do nich z wielu różnych stron	✗ NIE szuka prostych rozwiązań skomplikowanych kwestii
✓ zagłębia się w kwestię sprawiedliwości społecznej na poziomie lokalnym i globalnym	✗ NIE skupia się na zbiórkach charytatywnych
✓ wykorzystuje umiejętności uczenia się w rzeczywistych sytuacjach, by mierzyć się z globalnymi problemami	✗ NIE uczy się abstrakcyjnych teorii, które są oderwane od rzeczywistości
✓ wykorzystuje szanse, by podejmować świadome działania poparte refleksją i zabierać głos	✗ NIE zgadza się na symboliczne uwzględnianie osób uczących się w procesach decyzyjnych, na które tak naprawdę nie mają żadnego wpływu
✓ współpracuje z osobami w każdym wieku	✗ NIE mówi, że coś jest za trudne dla dzieci
✓ widzi nawiązania do edukacji globalnej w każdym punkcie podstawy programowej	✗ NIE robi z edukacji globalnej osobnego przedmiotu
✓ widzi każdy dzień nauczania i uczenia się jako okazję do wzbogacenia siebie i osób, które uczy	✗ NIE wyznacza jednego dnia albo tygodnia na edukację globalną
✓ obejmuje edukacją globalną całą szkołę	✗ NIE zamyka edukacji globalnej w klasie

**Za: „Global Citizenship in the Classroom – A guide for teachers”
(„Globalne obywatelstwo w klasie – przewodnik dla nauczycieli i nauczycielek”), Oxfam 2015.**

Aktywne uczestnictwo i wywieranie wpływu

O transformacyjnym wpływie edukacji globalnej decydują działania osób uczących się. Kluczowe znaczenie ma ich aktywność. Jednym z głównych dążeń edukacji globalnej jest motywowanie osób uczących się do aktywnego zaangażowania w wywieranie wpływu. Można to robić zarówno w obrębie struktur formalnych, np. w szkołach i stowarzyszeniach, jak i poza nimi.
Budując związek między uczeniem się a lokalnym otoczeniem i społecznością poprzez zajęcia praktyczne, wycieczki terenowe i metodę projektową, mamy szansę zachęcić osoby uczące się do większej troski o lokalne ekosystemy i wspólnoty.

3. Ramy KUVAS

Strategie włączania KUVAS do praktyk edukacyjnych

Angażując osoby uczące się i przenosząc na nie odpowiedzialność za ich własną naukę, możemy je skutecznie zachęcać do **zaangażowania i demokratycznego uczestnictwa** w społeczeństwie. Celem jest dzielenie się punktami widzenia, współtworzenie metodyk, metodologii i narzędzi, by zwiększać sprawczość i wzmacniać aktywne obywatelstwo wśród młodzieży. Poniżej wymieniamy niektóre strategie, które można stosować w tym celu.

STRATEGIE

Z **materiałów wizualnych i narracji** można korzystać, by obrazować dysproporcje i nierówny wpływ zmian klimatu na różne grupy (ze względu na płeć, pochodzenie etniczne itp.).

Studia przypadków mogą być stosowane do dogłębnej analizy prawdziwych scenariuszy oraz do rozwijania empatii i głębszej więzi z osobami, które są bezpośrednio zagrożone zmianami klimatu lub dotknięte nierównościami płci.

Praca metodą projektu pozwala badać konkretne zagadnienia lub relacje. Sprawia również, że poruszany temat staje się bardziej konkretny i zrozumiały. Jednocześnie daje osobom uczącym się możliwość proponowania rozwiązań.

Podstawą **odgrywania ról** mogą być studia przypadków lub wyniki projektu, a efektem – lepsze rozumienie różnych punktów widzenia, zachęcanie do empatii i podkreślanie różnorodności doświadczeń związanych ze zmianami klimatu i wpływem wywieranym przez nierówności płci.

Za pomocą **symulacji** można skłonić osoby uczące się do refleksji nad różnymi prawdziwymi sytuacjami – takimi jak podejmowanie decyzji, negocjacje, rzecznictwo itp. – związanymi z relacjami między zmianami klimatu, płcią, pochodzeniem etnicznym, władzą i przywilejami.

Poruszanie **bieżących spraw lokalnych i globalnych** może pomóc wskazać wzajemne powiązania między nimi, ich intersekcjonalność i sposób, w jaki wydarzenia w jednym miejscu mogą wpływać na ludzi w innych regionach.

Dyskusje i debaty są potężnymi narzędziami, dzięki którym można powiązać całość procesu uczenia się z odkrywaniem możliwych rozwiązań eliminujących nierówności.

Zapraszaj **prelegentów i prelegentki z zewnątrz** i nawiązuj **partnerstwa**, aby zapewniać specjalistyczną wiedzę, doświadczenie i informacje z pierwszej ręki o kluczowych tematach.

Zapraszaj **prelegentów i prelegentki z zewnątrz** i nawiązuj partnerstwa, aby zapewniać specjalistyczną wiedzę, doświadczenie i informacje z pierwszej ręki o kluczowych tematach.

UWAGI DO WSZYSTKICH STRATEGII

• Zapewnij wystarczająco dużo czasu na przygotowanie się do tych strategii.

• Upewnij się, że materiały i przykłady, których używasz, są godne zaufania i oparte na dowodach naukowych. Aktywności i materiały edukacyjne powinny mieć charakter inkluzywny, a młodzi ludzie powinni być w stanie utożsamić się z doświadczeniami i pochodzeniem osób opisanych w materiałach lub aktywnościach.

• Promuj prawa człowieka, demokrację i pokój. Używaj języka, który wzmacnia, podkreśla rezyliencję i sprawczość w społecznościach. Unikaj słów, które wiktymizują lub mogą zostać odebrane jako groźba.

• Pozwalaj młodym ludziom zastanawiać się nad tym, jak przebiegają ich procesy uczenia się, oraz nad tym, na ile oni sami są uprzywilejowani. Kwestionuj tradycyjne role przypisywane płciom i promuj równość płci jako część rozwiązania wyzwań klimatycznych.

• Pamiętaj: nawet najlepsze przygotowanie i zachowanie ostrożności nie są gwarancją, że niektóre aktywności i narzędzia nie wywołają niepokoju u młodych osób uczestniczących w zajęciach. Przemyśl, jak zareagujesz, jeśli tak się wydarzy.

• Każdy problem ma swoją historię. Rozważ kluczowe przyczyny danej sytuacji i zastanów się, które z nich wpływają na obecny stan rzeczy. Co łączy młodych ludzi i daną kwestię? Z jakimi lokalnymi i globalnymi problemami wiąże się konkretna sytuacja?

• Rozważajcie różne punkty widzenia na daną sytuację, nie tylko najpowszechniejsze. Jaka osoba mogłaby przedstawić inną perspektywę? Które opinie wybrzmiewają najgłośniej? Dopilnuj, by w dyskusji czy debacie pojawiły się wypowiedzi marginalizowanych grup.

Wymienione w części 3 aktywności edukacyjne odzwierciedlają multidyscyplinarne, krytyczne i transformacyjne podejście do edukacji globalnej i są związane ze wskazanymi już tematami sprawiedliwości klimatycznej i płciowej.

Stosując proponowane tutaj podejścia pedagogiczne, zyskasz narzędzia, które pozwolą ci przyjrzeć się krytycznie punktom styku płci i środowiska, jak również zachęcić młodzież do aktywnego działania na rzecz sprawiedliwości społecznej w swoich społecznościach i poza nimi.

Chcemy pomóc młodym ludziom w lepszym dostrzeganiu związku między zmianami klimatu a nierównościami płci i zainicjować działania na rzecz zmian na lepsze.

ZAPRASZAMY DO REFLEKSJI I DYSKUSJI

> Jakie są twoim zdaniem najważniejsze wartości i postawy, obszary wiedzy i zrozumienia oraz umiejętności, których osoby uczące się potrzebują w dzisiejszym świecie i których będą potrzebować w przyszłości?

W tabeli na kolejnych stronach przedstawiamy kluczowe obszary wiedzy, rozumienia, wartości, postaw i umiejętności (KUVAS), na których skupiamy się w tym przewodniku edukacyjnym, z podziałem na wiek (14–16 i 16+).

Celem naszego kompleksowego materiału jest wspieranie głębokiego rozumienia sposobu, w jaki wzajemnie przenikają się sprawiedliwość klimatyczna i płciowa, równość społeczna, tożsamość, prawa człowieka i globalne współzależności. W publikacji przywiązujemy wagę do roli, jaką wartości i postawy odgrywają w kształtowaniu świata. Jednocześnie dążymy do rozwijania kluczowych umiejętności, takich jak krytyczne i kreatywne myślenie, empatia i aktywne zaangażowanie młodzieży w szkołach i poza nimi. Wymienione kompetencje to uzupełnienie europejskich i międzynarodowych ram, takich jak globalne kompetencje OECD[6] i kluczowe kompetencje UNESCO w zakresie edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju[7]. Mamy nadzieję, że ramy KUVAS staną się kompasem, który ułatwi efektywne poruszanie się po procesach edukacyjnych. Liczymy również, że na stałe wpiszą się w różne środowiska edukacyjne i pozwolą skutecznie osiągać cele.

Ramy KUVAS nie są listą rzeczy do zrobienia. Są na tyle przekrojowe, że można je wykorzystywać na wszystkich przedmiotach w szkole, również międzyprzedmiotowo. Promują oparte na sprawiedliwości ekologicznej podejście do edukacji globalnej w myśl następujących zasad: ucz się, myśl, wzmacniaj, działaj i zmieniaj. Podejście ma charakter transformacyjny, rozwija wiedzę i rozumienie, umiejętności, wartości i postawy, których osoby uczące się potrzebują zarówno do pełnego uczestnictwa w procesach związanych z globalnym społeczeństwem i gospodarką, jak i do życia w bardziej sprawiedliwym, bezpiecznym i zrównoważonym świecie niż ten, który odziedziczyły, oraz współtworzenia go.

[6] OECD, „PISA 2018 Global competence", https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/global-competence/pisa-2018-global-competence.html [dostęp: 20.09.2024].

[7] M. Rieckmann, „Learning to transform the world: key competencies in education for sustainable development", „Issues and trends in education for sustainable development" 2018, s. 39–59, Cyfrowa biblioteka UNESCO, https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000261802 [dostęp: 20.09.2024].

Wszystkie aktywności przedstawione w części 3 są zgodne z ramami KUVAS i zapewniają przejrzysty podział kluczowych obszarów wiedzy, rozumienia, wartości, postaw i umiejętności.

Wiedza i rozumienie

	WIEK 14–16	WIEK 16+
Klimat, sprawiedliwość i środowisko	• Analiza przyczyn źródłowych kryzysów klimatycznych i zrozumienie, jaki wpływ wywierają na różne osoby w zależności od ich płci • Refleksja nad tym, jakie osoby są najbardziej dotknięte kryzysami klimatycznymi i od jakich czynników zależy skuteczność pomocy, którą te osoby otrzymują • Zrozumienie wpływu na globalne Południe i przyszłe pokolenia	• Zgłębienie wzajemnych powiązań między ubóstwem, kapitalizmem, kryzysami klimatycznymi i patriarchatem
Sprawiedliwość społeczna, równość i sprawiedliwość płciowa	• Poszerzenie wiedzy o lokalnej i światowej historii praw człowieka • Analiza lokalnych i globalnych stereotypów dotyczących płci i ról w społecznościach • Refleksja na temat wpływu kobiet na politykę i decyzje dotyczące jej kształtowania • Rozważenie szerszych przyczyn nierówności oraz wpływu polityki i układów sił na równość płci • Zwiększanie świadomości na temat inicjatyw mających na celu zwalczanie ubóstwa i nierówności	• Zrozumienie, nakreślenie szerszego kontekstu i wyjaśnienie poszczególnych elementów składających się na sprawiedliwość płciową • Analiza apeli o sprawiedliwość płciową i sposobów postrzegania sprawiedliwości społecznej . • Analiza apeli o sprawiedliwość płciową i sposobów postrzegania sprawiedliwości społecznej

Tożsamość, różnorodność i intersekcjonalność	• Analiza zmiennych wpływających na kształtowanie tożsamości i zrozumienie, jak różne czynniki mogą tworzyć nierówną dynamikę w społeczeństwach lub społecznościach • Analiza różnorodności i intersekcjonalności • Analiza związku między nierównościami płci a zmianami klimatu • Refleksja nad tym, w jaki sposób różne tożsamości mogą prowadzić do bardziej włączającego społeczeństwa • Poszerzenie wiedzy o wpływie stosowanych w historii praktyk, takich jak niewolnictwo i kolonizacja, i zrozumienie, jaki jest związek między nimi a apelami o sprawiedliwość klimatyczną	• Zrozumienie wieloaspektowego charakteru ludzkiej tożsamośc •Analiza kultur dominujących i ich wpływu na tożsamość • Zbadanie sposobów, na jakie globalizacja może wpływać na tożsamość • Analiza ruchów na rzecz sprawiedliwości społecznej i wyzwolenia • Wybór najlepszych strategii na rzecz zmian społecznych
Zrównoważony rozwój i Cele Zrównoważonego Rozwoju	• Wykazanie się wiedzą o toczących się debatach na temat rozwoju i zrównoważonego rozwoju • Poznanie skutków odkryć naukowych i postępu technologicznego • Zbadanie roli każdego podmiotu zaangażowanego w osiąganie zrównoważonego rozwoju oraz jego odpowiedzialności za ten proces • Zrozumienie przyczyny, dla której opracowano Cele Zrównoważonego Rozwoju, oraz ich związku z prawami człowieka	• Zrozumienie kontekstu zagadnienia, a także wyzwań związanych ze zrównoważonym rozwojem i realizacją Celów Zrównoważonego Rozwoju • Krytyczna analiza alternatywnych rozwiązań • Refleksja nad uczestnictwem i upodmiotowieniem w procesach rozwoju
Prawa człowieka	• Poszerzenie wiedzy o przyczynach, dla których są łamane prawa człowieka, i czynnikach, które się na to składają • Zrozumienie odpowiedzialności państwa za przestrzeganie praw człowieka i omówienie obowiązków innych podmiotów w społeczeństwie • Zbadanie powiązań między prawami człowieka, sprawiedliwością płciową i zmianami klimatu	• Poznanie historii i filozofii praw człowieka • Zrozumienie praw człowieka w kontekście ich uniwersalności, niepodzielności i współzależności • Wskazanie wyzwań, z jakimi zmagają się rządy w zakresie praw człowieka

Władza, upodmiotowienie i rzecznictwo	• Poszerzenie wiedzy o systemie globalnego zarządzania oraz o jego strukturach i procesach • Refleksja nad sposobem, w jaki rosnąca władza i wpływy krajów lub organizacji mogą oddziaływać na kulturę, postawy i doświadczenia osób dotkniętych nierównościami • Zrozumienie siły zbiorowego działania w stawianiu czoła globalnym wyzwaniom	• Zrozumienie, w jaki sposób jednostki, grupy oraz sektory publiczny i prywatny angażują się w globalne zarządzanie • Refleksja nad nierównym układem sił państw na świecie • Rozpoznanie czynników utrudniających aktywne obywatelstwo i zaangażowanie obywatelskie • Zrozumienie roli globalnej edukacji obywatelskiej w kształtowaniu aktywnych postaw obywatelskich
Globalizacja i współzależność	• Analiza złożoności globalizacji i globalnych problemów • Uświadomienie sobie nierównowagi sił między bogatymi i biednymi państwami oraz jej skutków – zarówno na poziomie krajowym, jak i globalnym • Zrozumienie globalnej gospodarki, ustrojów politycznych oraz ich wpływu na życie ludzi	• Ocena wpływu globalizacji na dobrobyt i nierówności • Analiza krytyki handlu, przepływów finansowych i globalnego zarządzania • Zrozumienie wyzwań i możliwości związanych z globalizacją • Zrozumienie globalnych łańcuchów dostaw oraz wyzysku kobiet i niszczenia przyrody wzdłuż łańcuchów dostaw

Wartości i postawy

	WIEK 14–16	WIEK 16+
Poczucie tożsamości i własnej wartości, docenianie różnorodności	• Uznanie własnej wartości i akceptacja indywidualności innych osób • Zrozumienie, że inkluzywność oznacza, że każda osoba jest wartościowa i ma prawo do równego traktowania • Okazywanie szacunku dla innych opinii i kwestionowanie dyskryminujących poglądów	• Zrozumienie wieloaspektowego charakteru osobistej tożsamości i przyjęcie do wiadomości, że między ludźmi istnieją współzależności na poziomie lokalnym i globalnym • Przyjęcie roli rzecznika/rzeczniczki praw człowieka • Zauważanie wartości uczenia się i pracy z innymi osobami z różnych środowisk, mającymi różne punkty widzenia • Dostrzeganie i przezwyciężanie własnych uprzedzeń i stereotypów • Chęć lepszego zrozumienia różnych kultur na poziomie lokalnym i globalnym, jak również wchodzenia z nimi w głębsze interakcje • Refleksja nad tożsamością płciową, postrzeganiem płci, rolami płciowymi oraz nad tym, jak męskość i kobiecość wiążą się z kryzysem klimatycznym • Uświadomienie sobie, że każda osoba, niezależnie od płci, może przyczynić się do sprawiedliwej transformacji
Zaangażowanie w sprawiedliwość społeczną, równość, troskę i wspólnotę	• Rozwijanie aktywnie okazywanej troski w obliczu niesprawiedliwości, wyzysku i odmawiania innym osobom praw człowieka • Gotowość do działania na rzecz zwalczania niesprawiedliwości i nierówności • Gotowość do zajęcia świadomego stanowiska w kwestiach globalnych • Uświadomienie sobie, że wpływ wywierany przez ludzi może być większy, gdy zdecydują się na wspólne działanie	• Rozwijanie poczucia osobistej i zbiorowej odpowiedzialności za lokalne i globalne sprawy • Zaangażowanie się w działania promujące sprawiedliwość społeczną na poziomie lokalnym, krajowym i światowym • Podejmowanie wysiłków na rzecz bardziej sprawiedliwej i zrównoważonej przyszłości

Szacunek dla ludzi i poszanowanie praw człowiek	• Pielęgnowanie solidarności z osobami, które cierpią z powodu łamania praw człowieka, niesprawiedliwości i dyskryminacji • Rozliczanie osób odpowiedzialnych za równe prawa	• Uznawanie potrzeb i praw obecnych i przyszłych pokoleń, by zachęcać je do nauki, myślenia i działania
Aktywny udział w ochronie środowiska i promowaniu zrównoważonego rozwoju	• Rozumienie problemów środowiskowych i współzależności między ludźmi a planetą • Refleksja nad ludzkimi nawykami, zachowaniami i konsekwencjami wyczerpywania się zasobów Ziemi z uwzględnieniem znaczenia indywidualnej i zbiorowej odpowiedzialności • Okazywanie zaangażowania w zrównoważony rozwój poprzez podejmowanie świadomych decyzji, które odzwierciedlają to zaangażowanie	• Okazywanie troski o przyszłość planety i przyszłe pokolenia • Przyjęcie odpowiedzialności za zmianę własnego stylu życia, np. działania na rzecz oszczędzania wody, recyklingu, mniejszej konsumpcji i gospodarki o obiegu zamkniętym w celu zmniejszania zużycia energii • Zaangażowanie decydentek/decydentów i aktywistów/aktywistek • Zmierzenie się ze źródłowymi przyczynami omawianych problemów – działaniami podmiotów korporacyjnych, które są kierowane głównie przez mężczyzn

Umiejętności

	WIEK 14–16	WIEK 16+
Krytyczne, niezależne i kreatywne myślenie	• Synteza informacji z różnych źródeł • Krytyczna analiza własnych postaw, założeń i zachowań. • Zachowywanie otwartości na nowe pomysły i punkty widzenia	• Ocena różnych podejść do globalnych wyzwań • Ocena wpływu władzy na podejmowanie decyzji • Synteza pomysłów dotyczących lokalnych i globalnych problemów • Udział w istotnych procesach politycznych
Empatia i solidarność	• Rozwijanie umiejętności wzbudzania w sobie empatii wobec innych osób • Uwzględnianie szeregu różnych punktów widzenia podczas analizy krajowych i globalnych wyzwań lub debat • Pielęgnowanie poczucia tożsamości wspólnotowej w myśl filozofii, że dobrobyt wspólnoty zaczyna się od dobrobytu jednostki	• Zrozumienie, w jaki sposób sytuacja społeczna i ekonomiczna ludzi kształtuje ich punkt widzenia i wpływa na podejmowanie decyzji • Zrozumienie złożonych motywacji wielu różnych podmiotów w omawianych sytuacjach
Samoświadomość i refleksja	• Analiza różnych filtrów kulturowych i rozpoznawanie uprzedzeń • Wspieranie społecznego i emocjonalnego uczenia się. • Ocena doświadczeń i informacji zwrotnych pod kątem przyszłego uczenia się • Refleksja nad czynnikami wpływającymi na indywidualną tożsamość i rolę odgrywaną w społeczeństwie (w tym nad przywilejami, socjalizacją, uprzedzeniami dotyczącymi męskości i kobiecości, kryzysami klimatycznymi itp.)	• Refleksja nad osobistymi wartościami i uprzedzeniam • Zrozumienie wpływu kontekstu społecznego na procesy myślenia • Zdefiniowanie, co oznacza bycie obywatelem/obywatelką świata • Wizualizacja projektów na rzecz zmian społecznych

Komunikacja, współpraca i rozwiązywanie konfliktów	• Rozumienie globalnych powiązań i formułowanie niezależnych opinii • Ocena środków komunikacji i wykazywanie się samoświadomością • Refleksja nad rolami i przywództwem w grupie • Wykazywanie się wrażliwością i świadomością różnych perspektyw oraz norm kulturowych podczas zarządzania konfliktem • Wskazywanie rozwiązań konfliktów, które są korzystne dla wszystkich stron • Poszerzanie wiedzy o tym, jak wybierać cele, planować działania i pokonywać przeszkody	• Słuchanie, refleksja i ocena punktu widzenia innej osoby oraz odpowiednie reagowanie • Identyfikacja wyzwań związanych z komunikacją, w szczególności międzykulturową • Skuteczne negocjowanie z rówieśniczkami, rówieśnikami i osobami dorosłymi; mediacja z wykorzystaniem szeregu strategii rozwiązywania konfliktów • Łączenie sił lokalnych podmiotów – wspólna praca nad projektami dotyczącymi zmian klimatu i nierówności płciowej

Ramy KUVAS oparte na dokumencie Oxfamu pt. „Edukacja na rzecz globalnego obywatelstwa – przewodnik dla szkół" z 2015 r.

CZĘŚĆ 2

Intersekcjonalność

W tej części naszego przewodnika przyjrzymy się punktom, w których stykają się ze sobą dwie najistotniejsze i pilne kwestie: kryzysy klimatyczne i sprawiedliwość płciowa. Cele Zrównoważonego Rozwoju ONZ wyraźnie wskazują na współzależności między tymi wyzwaniami. ONZ podkreśla, że żadnego celu nie da się osiągnąć pojedynczo – postęp w jednym obszarze wymaga skoordynowanych wysiłków na rzecz realizacji wszystkich celów we wszystkich państwach.

Zanim skończysz śniadanie, już zależysz od większości świata."

Martin Luther King Jr.

Analizowanie globalnych współzależności

Szkoły XXI wieku muszą przygotować uczniów i uczennice na to, że będą żyć w złożonym świecie pełnym wzajemnych powiązań. Wymaga to dogłębnego zrozumienia skomplikowanych połączeń między klimatem, środowiskiem, społeczeństwem, kulturą i gospodarką powszechnie określanych jako globalne współzależności. Są one kształtowane przez utrzymującą się globalizację i obejmują społeczności, narody, instytucje i jednostki.

Globalne współzależności stale ewoluują. Pandemia COVID-19, zmiany klimatu i globalne konflikty potwierdzają bolesną prawdę: ignorowanie takich współzależności lub niewłaściwe zarządzanie nimi szkodzi zarówno planecie, jak i zamieszkującym ją osobom. Aby dotrzeć do docelowych konsumentek i konsumentów, towary obecnie przekraczają więcej granic i pokonują dwukrotnie dłuższe trasy niż 60 lat temu. Na przykład produkcja smartfonu wymaga pozyskania takich komponentów jak baterie z litu i kobaltu kopalnego. Moduły kamer przemierzają cały świat, często wracając do punktu startowego i wielokrotnie pokonując tę samą drogę. Takie procesy mają negatywne skutki dla społeczności i środowiska[8]. Globalna sieć zależności łączy ludzi, miejsca i wydarzenia. Każdy i każda z nas ma w niej swoje miejsce, a naszymi działaniami możemy wywierać na świat pozytywny lub negatywny wpływ.

Wyzwania, możliwości i współzależności naszego świata wzajemnych powiązań są dobrze widoczne w Celach Zrównoważonego Rozwoju.

[8] P. Conceição i in., „Human Development Report 2023/2024", New York 2024, https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2023-24reporten.pdf [dostęp: 20.09.2024]

Czym są Cele Zrównoważonego Rozwoju?

Cele Zrównoważonego Rozwoju (ang. Sustainable Development Goals, SDG) zostały ustanowione przez wszystkie 193 państwa członkowskie Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) 25 września 2015 r. w Nowym Jorku.
W Agendzie ONZ określono 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju i 169 powiązanych z nimi zadań, które mają zostać osiągnięte na całym świecie do 2030 roku. SDG, znane też jako globalne cele lub Agenda 2030, odnoszą się do wszystkich państw, zarówno tych stanowiących część globalnego Południa, jak i tych znajdujących się na globalnej Północy.
Obejmują szeroki zakres wyzwań, w tym zmiany klimatu, nierówności społeczne i płci, edukację i ochronę środowiska.
Za Celami Zrównoważonego Rozwoju stoi dążenie, by zmienić świat na taki, w którym potrzeby obecnych pokoleń są zaspokajane w sposób zrównoważony, z poszanowaniem środowiska i z uwzględnieniem przyszłych pokoleń.

SDG odzwierciedlają złożoność i różnorodność globalnych współzależności. Dotyczy to nie tylko powiązań między globalnymi wyzwaniami, ale także między samymi celami. Oczywiście niemożliwe jest osiągnięcie któregokolwiek celu w oderwaniu od pozostałych – postęp w jednym obszarze zależy od wysiłków na rzecz realizacji wszystkich celów we wszystkich państwach.

Wprowadzenie do Celów Zrównoważonego Rozwoju:

>>> **Najważniejsze fakty** >>> **Film video**

Jako społeczeństwo staramy się tworzyć pokojowe, sprawiedliwe i włączające społeczności z silnymi instytucjami, które promują zrównoważone i zdrowe środowisko. Wyobrażamy sobie świat, w którym chronione są takie wartości jak szacunek, troska, zaufanie, miłość, solidarność i współczucie. Aby zbudować bardziej sprawiedliwy, pokojowy i przyjazny świat, musimy przemyśleć nasze podejście i otworzyć się na zmianę sposobu myślenia, istnienia i życia. Dobrym pierwszym krokiem jest zrozumienie złożonych globalnych relacji i wielu różnych punktów widzenia.

Główne przyczyny i skutki kryzysów klimatycznych

Zmiany klimatu są doskonałym przykładem globalnych współzależności. Stanowią jedno z największych światowych wyzwań, ponieważ wywierają wpływ na środowisko, gospodarkę i społeczeństwa. Zmiany klimatu są odczuwane przez wszystkie państwa, niezależnie od lokalizacji. Emisje gazów cieplarnianych jednego kraju wpływają na klimat na całym świecie, ponieważ prowadzą do wzrostu temperatur, topnienia lodowców, podnoszenia się poziomu mórz i oceanów, ekstremalnych warunków pogodowych oraz zmian w zachowaniach i cyklach życia wielu gatunków zwierząt i roślin. Ekstremalne zjawiska pogodowe, takie jak susze i powodzie, mogą powodować nieurodzaj i niedobory żywności, wywołując wzrost cen produktów spożywczych.
Może to skutkować niestabilną sytuacją społeczną i polityczną, wzmacniać nierówności płci i przemoc ze względu na płeć, a także dawać początek konfliktom i migracjom ludności.

Pogoda i klimat: czym się różnią?

Choć ściśle się ze sobą wiążą, pogoda i klimat nie są tym samym. O różnicy między nimi decyduje czas. Pogodą nazywamy krótkotrwałe warunki atmosferyczne, a termin „klimat" odnosi się do średnich warunków pogodowych w skali długoterminowej. Pogoda oddaje sposób, w jaki zachowuje się atmosfera, co może zmieniać się z minuty na minutę, z godziny na godzinę i z dnia na dzień.

Na pogodę składa się wiele czynników, m.in. temperatura, deszcz, wiatr, grad, śnieg, wilgotność, podtopienia i powodzie, burze i fale upałów. Niezależnie od tego, kiedy patrzysz przez okno, widzisz pogodę. Z kolei klimat to uśredniona pogoda występująca na określonym obszarze w długim okresie – zwykle co najmniej 30 lat. Gdy naukowczynie i naukowcy badają klimat, szukają trendów klimatycznych lub cykli zmienności pogody, np. zmian temperatury, wilgotności, opadów, temperatury powierzchni mórz i oceanów oraz innych zjawisk pogodowych, które utrzymują się długofalowo w danym obszarze.

Zmiana pogody może nastąpić w ciągu kilku minut. Klimat zmienia się dopiero w dłuższym okresie. Wydarzenia klimatyczne, takie jak zjawisko El Niño, występują przez kilka lat, a większe wahania obejmują dziesięciolecia. Poważniejsze zmiany klimatu ujawniają się dopiero z upływem setek i tysięcy lat. Obecnie nasz klimat się zmienia. Ziemia ociepla się z powodu rosnącego stężenia dwutlenku węgla i innych gazów cieplarnianych w atmosferze [9].

[9] Europejska Agencja Kosmiczna, „Weather vs climate: What's the difference?", https://www.esa.int/Applications/Observing_the_Earth/Space_for_our_climate/Weather_vs_climate_What_s_the_difference [dostęp: 20.09.2024].

Średnia temperatura powierzchni Ziemi rośnie nieprzerwanie od czasu rewolucji przemysłowej. Naukowcy i naukowczynie zgadzają się, że ocieplenie klimatu powodują emisje gazów cieplarnianych wynikające z działalności człowieka. Międzyrządowy Zespół ds. Zmian Klimatu (IPCC) jednogłośnie przyznał, że „zmiany klimatu spowodowane działalnością człowieka już teraz wpływają na wiele ekstremalnych zjawisk pogodowych i klimatycznych w każdym regionie na całym świecie"[10]. W 2020 r. średnia globalna temperatura była aż o 1,2˚C wyższa niż poziom przedprzemysłowy. Międzynarodowa społeczność dąży do ograniczenia ocieplenia do maksymalnie 2˚C, ponieważ można się spodziewać, że wyższe temperatury spowodują fundamentalne zmiany i wywołają istotne zagrożenia. Zmiany klimatu są już odczuwalne na całym świecie wskutek wzrostu liczby ekstremalnych zjawisk pogodowych i podnoszenia się poziomu mórz i oceanów.

[10]IPCC, „AR6 Synthesis Report. Climate Change 2023", https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/ [dostęp: 20.09.2024].

CZYM JEST IPCC?

Międzyrządowy Zespół ds. Zmian Klimatu (ang. Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC) to organ Narodów Zjednoczonych. Został ustanowiony przez Program Środowiskowy Organizacji Narodów Zjednoczonych (UNEP) i Światową Organizację Meteorologiczną (WMO) w 1988 r. (utworzenie IPCC poparło w tym samym roku Zgromadzenie Ogólne ONZ).

Ma dostarczać przywódcom i przywódczyniom politycznym okresowych ocen dowodów naukowych dotyczących zmian klimatu, ich konsekwencji i zagrożeń, a także przedstawiać strategie adaptacyjne i łagodzące skutki tych zmian. Do IPCC należy 195 państw członkowskich. Zespół publikuje kompleksowe raporty naukowe co pięć do siedmiu lat.
Szóste wydanie Raportu ukazało się w 2023 r. [11]

[11] https://www.ipcc.ch/2024/ [dostęp: 20.09.2024].

Z perspektywy sprawiedliwości klimatycznej widać wyraźnie, że kryzys wywołany zmianami klimatu jest kwestią nie tylko środowiskową, ale również etyczną, społeczną i polityczną. Jest kryzysem sprawiedliwości, który dotyka ludzi na naszej planecie w różnym stopniu. Chociaż skutki globalnego ocieplenia spowodowanego działalnością człowieka są odczuwalne na całym świecie, osobom zamieszkującym globalne Południe przypada w udziale nieproporcjonalnie większe cierpienie.

Kolejnym aspektem sprawiedliwości klimatycznej jest odpowiedzialność za zmiany klimatu spowodowane przez człowieka. Osoby najdotkliwiej odczuwające kryzys klimatyczny to jednocześnie te, które w najmniejszym stopniu się do niego przyczyniły. Dotyczy to ludzi żyjących w ubóstwie, grup marginalizowanych, np. kobiet, ludności rdzennej i mieszkającej w państwach o niskich dochodach. Istnieje również rażąca dysproporcja między śladem węglowym osób superbogatych, których wysokoemisyjny styl życia i inwestycje w zanieczyszczające środowisko gałęzie przemysłu napędzają globalne ocieplenie, a całą resztą świata. W 2019 r. najbogatszy 1% światowej populacji wytworzył tyle samo zanieczyszczeń dwutlenkiem węgla co pięć miliardów osób, które stanowiły najuboższe dwie trzecie ludzkości. Emisje oparte na konsumpcji, za którą odpowiada najbogatsze 10% ludzkości, to połowa wszystkich globalnych emisji dwutlenku węgla[12].

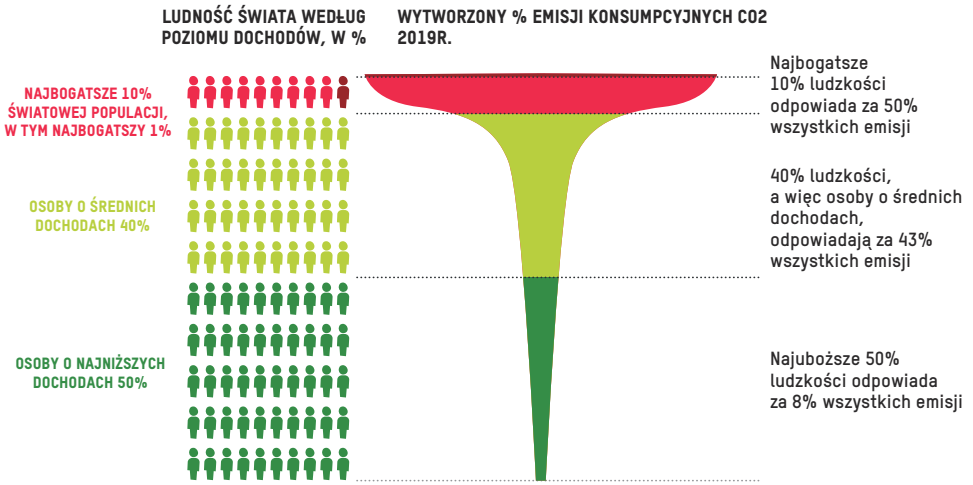

Źródło: A. Khalfan i in., „Climate Equality: A planet for the 99%", Oxfam 2023

[12] A. Khalfan i in., „Climate Equality: A planet for the 99%", Oxfam 2023, https://policy-practice.oxfam.org/resources/climate-equality-a-planet-for-the-99-621551/ [dostęp: 20.09.2024].

[13] Ibidem.

„Osoba z grupy biedniejszej, stanowiącej 99% populacji, potrzebowałaby ok. 1 500 lat, by wyprodukować tyle dwutlenku węgla, ile najbogatsi miliarderzy i miliarderki wytwarzają w rok"[13]

SPRAWIEDLIWOŚĆ KLIMATYCZNA

W Ecoality uważamy, że sprawiedliwość klimatyczna polega na wypracowaniu równego i sprawiedliwego podziału obciążeń, skutków i korzyści związanych ze zmianami klimatu oraz na podejmowaniu wysiłków na rzecz łagodzenia kryzysu klimatycznego. Dlatego za najwyższą wartość dla naszej przyszłości należy uznać życie, ochronę praw osób nieuprzywilejowanych i zapewnienie wszystkim ludziom, zwłaszcza kobietom i innym grupom nieuprzywilejowanym, możliwości uczestniczenia w procesach decyzyjnych, które są sprawiedliwe, odpowiedzialne, otwarte i wolne od korupcji.

Znaczenie zbiorowych działań – historia Wangari Maathai

Przyjrzyjmy się pracy, jaką wykonała **Wangari Maathai**. Jej wysiłki przyczyniły się do zwiększenia bioróżnorodności, ochrony klimatu i wzmocnienia pozycji jej społeczności, a zwłaszcza należących do niej kobiet. Sadząc 30 milionów drzew, Maathai zainicjowała reakcję łańcuchową. Uruchomiła kolejne interakcje i zależności, które przyczyniły się do osiągnięcia wielu Celów Zrównoważonego Rozwoju. Gdy poruszamy temat globalnych współzależności, kluczowe jest podkreślanie złożoności naszego świata, naszej wspólnej odpowiedzialności za niego oraz wpływu, jaki mamy na kształtowanie lepszej przyszłości, zarówno na poziomie lokalnym, jak i globalnym.

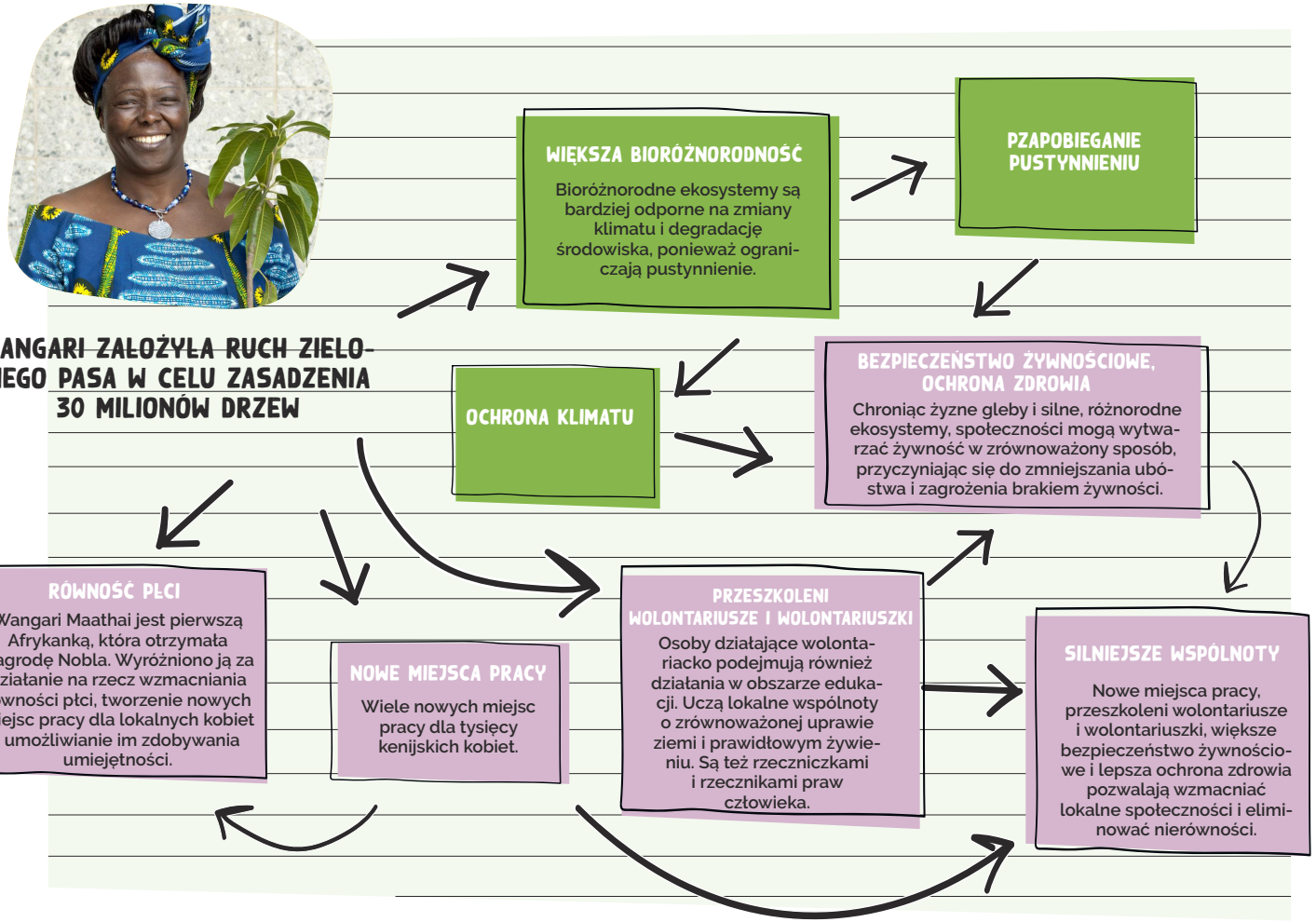

Wiemy już, że wszystkie Cele Zrównoważonego Rozwoju łączą się wzajemnie ze sobą. W tej części podręcznika zbadamy ścisły związek między celem nr 5 (równość płci) i celem nr 13 (działania w dziedzinie klimatu). Przyjrzymy się terminom „sprawiedliwość klimatyczna" i „sprawiedliwość płciowa" oraz wskażemy powiązania między nimi. Naświetlimy przy tym, dlaczego skutki zmian klimatu są szczególnie dotkliwe dla kobiet i dziewcząt.

3. Sprawiedliwość płciowa

Stereotypy i role płciowe

Historia ludzkości jest jednocześnie historią nierówności między mężczyznami a kobietami. Od zarania dziejów przypadały im nierówne pozycje w większości społeczeństw. Kobietom przez długi czas odmawiano podstawowych praw i dostępu do procesów decyzyjnych. W wielu społeczeństwach dzisiejszego świata mężczyźni i kobiety w świetle prawa są sobie równi, jednak skutki wielowiekowej dyskryminacji utrzymują się pod różnymi postaciami. Ewidentnym dowodem jest niedostateczna reprezentacja kobiet w gospodarce i polityce [14].

Termin „nierówności płci" odnosi się do sytuacji prawnych, społecznych i kulturowych, w których prawa i godne traktowanie są przyznawane kobietom i mężczyznom w różnym stopniu w zależności od płci biologicznej i społecznej. Zróżnicowana sytuacja kobiet i mężczyzn objawia się nierównym dostępem do praw i przypisywaniem stereotypowych ról społecznych i kulturowych[15]. Równość płci ma zapewnić uczciwość i sprawiedliwość w dostępie do możliwości oraz podziału korzyści i obowiązków między kobietami i mężczyznami.

Stopień równości płci różni się w zależności od badanego społeczeństwa. W wielu, nawet najbardziej postępowych, społeczeństwach utrzymuje się znaczna „luka w sprawiedliwości". Nierówności są widoczne np. w wynagrodzeniach kobiet i mężczyzn oraz nieproporcjonalnym obciążeniu kobiet nieodpłatną pracą opiekuńczą. Na całym świecie kobiety wykonują ponad 75% takiej pracy, a więc 3,2 razy więcej niż mężczyźni[16].

[14] (WEF), 2021, „Raport w sprawie globalnej równości między płciami w 2021 r." Światowe Forum Ekonomiczne, Genewa, https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2021.pdf [dostęp: 20.09.2024].
[15] Na podstawie słowniczka Europejskiego Instytutu ds. Równości Kobiet i Mężczyzn, https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus?language_content_entity=en [dostęp: 20.09.2024].
[16] „What does gender equality have to do with climate change?", UNDP 2023, https://climatepromise.undp.org/news-and-stories/what-does-gender-equality-have-do-climate-change [dostęp: 20.09.2024].

SPRAWIEDLIWOŚĆ PŁCIOWA

W Ecoality uważamy, że sprawiedliwość płciowa wymaga zburzenia fundamentów systemów opresji i przywrócenia równowagi w podziale władzy, tak aby równość płci stała się rzeczywistością. To także troska o ochronę, wspieranie i egzekwowanie praw kobiet, dziewcząt oraz osób należących do społeczności LGBTIQA+. To droga do świata wolnego od przemocy, dyskryminacji i wszelkich form niesprawiedliwości.

Podstawowe przyczyny niesprawiedliwości ze względu na płeć i niesprawiedliwości klimatycznej

Wykorzystywanie kobiet i środowiska są ze sobą powiązane, a u źródła leżą te same przyczyny. Ludzi ze względu na płeć, pochodzenie etniczne, klasę społeczną, seksualność i zdolności fizyczne uciska ten sam system, który gnębi środowisko naturalne. Patriarchat, kolonializm i kapitalizm są odpowiedzialne za wyzysk i ucisk zarówno kobiet, jak i środowiska. Co więcej, mają punkty wspólne z innymi opresyjnymi systemami, takimi jak rasizm i heteronormatywność, z którymi wzajemnie się wzmacniają.

Przyjrzyjmy się temu bardziej szczegółowo. Zarówno praca opiekuńcza (np. zbieranie i przygotowywanie żywności, opieka nad dziećmi, pranie ubrań i sprzątanie domów), jak i procesy ekologiczne (takie jak oddychanie, energia i rozkład) są niezbędne do funkcjonowania naszych społeczeństw i systemów gospodarczych. Wszyscy musimy oddychać, jeść, pić, spać i nosić ubrania, ale ani praca opiekuńcza, ani procesy ekologiczne nie są wyceniane w ujęciu finansowym, przez co pozostają niewidoczne i pozornie bezwartościowe.

Źródło: C. Dengler, B. Strunk, „The Monetized Economy Versus Care and the Environment: Degrowth Perspectives on Reconciling an Antagonism", „Feminist Economics" 2018, nr 24(3), s. 160–183

Na rysunku możemy zobaczyć, jak **dominujący model ekonomiczny** skutecznie tworzy sztuczną granicę i asymetrię sił między formalną gospodarką opartą na pieniądzu a gospodarką podtrzymującą, na którą składają się działania opiekuńcze i procesy ekologiczne.

Od tej ostatniej zależy ludzkie życie i tylko dzięki niej może istnieć gospodarka pieniężna [17].

[17] C. Dengler, B. Strunk, „The Monetized Economy Versus Care and the Environment: Degrowth Perspectives on Reconciling an Antagonism", „Feminist Economics" 2018, nr 24(3), s. 160–183, str. 160–83, https://doi.org/10.1080/13545701.2017.1383620 [dostęp: 20.09.2024]. M. Mies, V. Shiva, „Ecofeminism", London & New York 1993.

Gospodarka pieniężna uważana jest za „produktywną" i znajduje się w centrum zainteresowania myśli ekonomicznej i decydentów politycznych. Gospodarka podtrzymująca jest z kolei postrzegana jako nieproduktywna i bezwartościowa, przez co nie wzbudza zainteresowania osób zajmujących się ekonomią i polityką. Cała wartość gospodarki podtrzymującej opiera się na tym, że służy ona gospodarce pieniężnej zgodnie z narzuconą przez tę ostatnią hierarchią. Na szczycie asymetrycznej drabiny władzy znajdują się bogate, w większości męskie, elity pochodzące głównie z globalnej Północy. Osoby znajdujące się na najniższych szczeblach to nieproporcjonalnie często kobiety, ludność rdzenna i społeczności osób określonego pochodzenia etnicznego. Na dole hierarchii są w szczególności te osoby, w przypadku których nakładają się na siebie różne rodzaje nierówności. Oznacza to, że rzeczywiste koszty nieustannej produkcji i konsumpcji w gospodarce rynkowej są wypychane na zewnątrz. Ponoszą je osoby i byty postrzegane jako znajdujące się poza gospodarką rynkową[18] – często to kobiety, które już doświadczają nierównego traktowania w różnych dziedzinach, oraz planeta, która znajduje się na krawędzi katastrofy klimatycznej i masowego wymierania[19]. W naszym obecnym modelu gospodarczym, opartym na założeniu nieskończonego wzrostu przy wykorzystaniu skończonych zasobów, rozwój jest mierzony produktem krajowym brutto (PKB). Wskaźnik ten nie uwzględnia wielu ludzkich wymiarów wzrostu gospodarczego (dobrobytu, szczęścia, relacji, edukacji) oraz jego aspektów środowiskowych (zrównoważonego rozwoju, granic planetarnych), jak pokazano na grafice. Zawężenie uwagi do PKB napędza polityki, które pogłębiają nierówności, niesprawiedliwości płciowe, ryzyko chorób i załamanie klimatu. W efekcie PKB nie tylko wskazuje, co należy dostrzegać i mierzyć. Decyduje również o przyjmowanych politykach i podejmowanych inwestycjach, a także dzieli ludzkość na zwycięzców i przegranych.

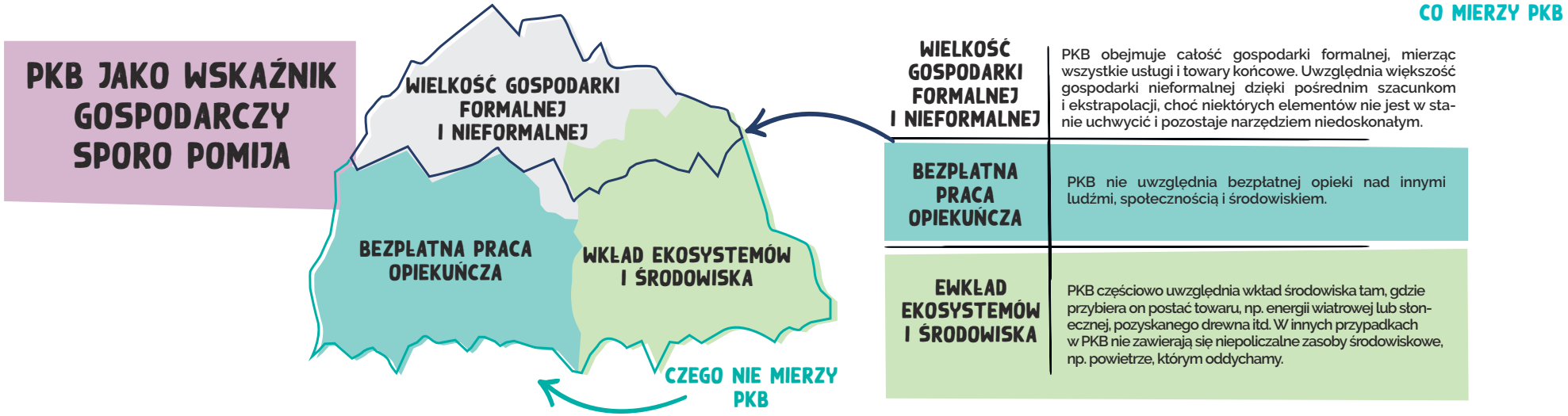

Świat potrzebuje zmiany systemowej, a ta wymaga nowych rodzajów relacji między mężczyznami i kobietami oraz między ludźmi a środowiskiem. Niezbędne jest też zapewnienie wszystkim kobietom i mężczyznom równych szans społecznych, politycznych, gospodarczych i kulturalnych. W dalszej części podręcznika zajmiemy się wizją i stylami życia przyczyniającymi się do takiej zmiany. Zrozumienie wzajemnie powiązanych niesprawiedliwości i uświadomienie sobie, jakie zmiany systemowe są niezbędne do ich wyeliminowania, pozwoli nam działać na rzecz bardziej sprawiedliwego i zrównoważonego świata.

[18] Ibidem.

[19] A. Parvez Butt i in., „Radical Pathways Beyond GDP: Why and how we need to pursue feminist and decolonial alternatives urgently", Oxfam 2023, https://policy-practice.oxfam.org/resources/radical-pathways-beyond-gdp-621532/ [dostęp: 20.09.2024].

Wpływ zmian klimatu na nierówności płci

Kryzys klimatyczny ma nieproporcjonalnie duży wpływ na grupy marginalizowane, takie jak ludność rdzenna, kobiety i dziewczęta, drobni rolnicy i drobne rolniczki, osoby starsze i z niepełnosprawnościami. Grupy te często dysponują mniejszymi zasobami i ograniczonymi możliwościami ucieczki lub odbudowy po zniszczeniach spowodowanych ekstremalnymi zjawiskami pogodowymi.

Mark Ralston/AFP/Getty Images

Dzieci bawią się na topniejącym lodzie w pobliżu inuickiej wioski Napakiak w delcie Jukonu. Zmiany klimatu mają nieproporcjonalnie duży wpływ na społeczności wiejskie zamieszkujące Alaskę. Wiele z tych grup stoi w obliczu długoterminowych zagrożeń egzystencjalnych.

Dążeniem stanowiącym trzon koncepcji sprawiedliwości klimatycznej jest uczciwy globalny podział obciążeń i możliwości związanych ze zmianami klimatu. Zgodnie z tą zasadą kraje uprzemysłowione i niektóre gospodarki wschodzące, jako główni sprawcy zmian klimatycznych, muszą nie tylko znacznie ograniczyć emisje gazów cieplarnianych, ale także wspierać uboższe kraje w dostosowywaniu się do skutków tych zmian i łagodzeniu ich wpływu. Jednak odpowiednie wsparcie ze strony państw cieszących się większym dobrobytem na rzecz ułatwiania takiej transformacji pozostaje niewystarczające.

Wiemy już, że nie na wszystkich ludzi na świecie skutki zmian klimatu oddziałują w równym stopniu. Między globalną Północą a globalnym Południem są zauważalne znaczne różnice. Kobiety i dziewczęta należą do grup szczególnie dotkniętych skutkami kryzysu klimatycznego, co z kolei wiąże się z aspektami równości płci lub niesprawiedliwego traktowania ze względu na płeć. Ale o ile mocniej sytuacja wpływa na kobiety i dziewczęta? Spójrzmy na kilka przykładów udostępnionych przez Jednostkę Narodów Zjednoczonych ds. Równości Płci i Uwłasnowolnienia Kobiet, w skrócie zwanej UN Women[20].

1. **Większe narażenie na negatywne skutki klęsk żywiołowych.** Dane Organizacji Narodów Zjednoczonych[21] dotyczące narażenia kobiet i dziewcząt na śmierć wskutek klęsk żywiołowych, w tym coraz częstszych ekstremalnych zjawisk pogodowych, są wstrząsające: ryzyko jest 14-krotnie wyższe niż w przypadku mężczyzn. Przyczynami takiego stanu rzeczy są ograniczone umiejętności pływania i spoczywające na kobietach i dziewczętach obowiązki podczas ewakuacji, takie jak opieka nad dziećmi lub osobami starszymi. Wydaje się również, że podczas klęsk żywiołowych ostrzeżenia często docierają do kobiet później niż do mężczyzn.

[20] https://wrd.unwomen.org/explore [dostęp: 20.09.2024]

[21] UN Women Deutschland, „Klima und Gender", https://unwomen.de/klima-und-gender/ [dostęp: 20.09.2024].

2. **Więcej obciążeń.**

W wielu społeczeństwach kobiety i dziewczęta ponoszą większą odpowiedzialność za wyżywienie rodziny i zarządzanie zasobami naturalnymi, takimi jak woda i jedzenie. Niedobór zasobów spowodowany zmianami klimatu sprawia, że kobiety i dziewczęta są bardziej obciążone pracą. Wyprawy po wodę i drewno na opał stają się coraz dłuższe. Z kolei kobiety i dziewczęta zajmujące się rolnictwem są zmuszone pracować w polu w ekstremalnych warunkach, nawet w czasie ciąży (w wielu krajach wyłączną odpowiedzialność za uprawę żywności potrzebnej rodzinom ponoszą kobiety, nawet jeśli mężczyźni nie pracują). Gdy zaczyna brakować żywności, kobiety jako pierwsze w rodzinie rezygnują z jedzenia na rzecz dzieci i mężczyzn. Intensywne i powtarzające się zjawiska pogodowe odebrały milionom ludzi bezpieczeństwo żywnościowe, a kobiety w ciąży są najbardziej dotknięte niedożywieniem. Dodatkowe obciążenie fizyczne często prowadzi do problemów zdrowotnych. Jednocześnie kobiety i dziewczęta mają mniej czasu na edukację, pracę czy udział w życiu politycznym, co ma negatywny wpływ na ich dochody i ogranicza ich udział w życiu społecznym.

Oxfam

Laotańska Republika Ludowo-Demokratyczna. Singnakhone w ogrodzie, gdzie uprawia warzywa na potrzeby swojego gospodarstwa domowego. Jej społeczność zmaga się z coraz częstszymi powodziami, a w 2019 r. groźna powódź zniszczyła pola ryżowe i uprawy.

3. **Zwiększone ryzyko przemocy.**

Wysiedlenia spowodowane katastrofami klimatycznymi i długie wyprawy po zasoby narażają kobiety na podwyższone ryzyko przemocy fizycznej i seksualnej, przymusowej prostytucji i wyzysku. Po kęskach żywiołowych również przemoc domowa wykazuje tendencję wzrostową z powodu takich czynników jak stres ekonomiczny i przesiedlenia. Analiza dużych zbiorów danych pokazuje, że w chwili jednoczesnego występowania wielu kryzysów (np. kryzysów środowiskowych, pandemii i konfliktów) kobiety i dziewczęta częściej korzystają z wyszukiwarek takich jak Google, aby znaleźć pomoc ofiarom przemocy [22].

4. **Skutki społeczne – więcej przymusowych małżeństw, mniej edukacji.**

W regionach o suchym klimacie i częstych suszach bardziej powszechne są małżeństwa dzieci, ponieważ rodziny w ten sposób próbują sobie radzić ze skutkami mniejszych plonów, wyższych cen żywności i presją ekonomiczną. Na przykład w Kambodży wraz ze wzrostem liczby susz rośnie liczba małżeństw nieletnich. Niemal jedna na pięć kambodżańskich dziewcząt wychodzi za mąż jako dziecko, a wskaźnik ten jest jeszcze wyższy w najbiedniejszych gospodarstwach domowych[23]. Konsekwencjami są nastoletnie ciąże, zwiększone ryzyko przemocy seksualnej ze strony partnera oraz ograniczone możliwości edukacji i rozwoju kariery.

5. **Wyzwania ekonomiczne**

Na całym świecie kobiety osiągają niższe dochody, dysponują mniejszymi rezerwami i mają mniejszy dostęp do kredytów. Jest im więc trudniej niż mężczyznom odrobić straty finansowe spowodowane kryzysami związanymi z klimatem i dostosować się do zmieniających się warunków. W rezultacie takie kryzysy skutkują u kobiet i dziewcząt większym cierpieniem, które utrzymuje się dłużej.

[22] S. Kaul, S. Duerto Valero, „Disasters, crises and violence against women: Evidence from big data analysis", New York 2023, https://data.unwomen.org/sites/default/files/documents/Publications/2023/disasters-vaw-pacific.pdf [dostęp: 20.09.2024].

[23] UN Women Deutschland, „Klima und Gender", https://unwomen.de/klima-und-gender/ [dostęp: 20.09.2024].

Oxfam

11-letnia Shirley Ahuia z Wysp Salomona przygotowuje się, by wyruszyć do szkoły dłubanką. Dzieci z Manawai Bay w East Are'are nie mogą obecnie korzystać z przybrzeżnych ścieżek, ponieważ piesze trasy zostały zalane wskutek podniesienia się poziomu mórz i oceanu.

6. **Niedostateczna reprezentacja polityczna.**

Pomimo nieproporcjonalnie wysokiej podatności na negatywne skutki zmian klimatu kobiety nadal nie są odpowiednio reprezentowane w kluczowych procesach decyzyjnych związanych z polityką klimatyczną i zarządzaniem zasobami. Chociaż coraz częściej dostrzega się odmienny wpływ zmian klimatu na kobiety, często w negocjacjach klimatycznych jest pomijana istotna rola tej grupy polegająca na byciu siłą napędową zmian i zarządzania zasobami naturalnymi. W organach decyzyjnych utrzymuje się skrajnie niedostateczna reprezentacja kobiet. Dla przykładu, na konferencji ONZ w sprawie zmian klimatu w 2022 r. tylko 20% przewodniczących delegacji stanowiły kobiety [24].

[24] Niemieckie Ministerstwo Rozwoju i Współpracy Gospodarczej (BMZ), „Feministische Klimapolitik" https://www.bmz.de/de/themen/frauenrechte-und-gender/gender-und-klima [dostęp: 20.09.2024].

Czy to zjawisko dotyczy tylko globalnego Południa?

Błędem byłoby sądzić, że różnice w oddziaływaniu zmian klimatycznych na kobiety i mężczyzn występują wyłącznie w państwach globalnego Południa. Przykładowo, podczas fal upałów w miastach umierają głównie starsze kobiety, nawet przy uwzględnieniu w obliczeniach faktu, że ich liczba jest ogólnie wyższa niż liczba starszych mężczyzn. Wyższy wskaźnik umieralności jest przede wszystkim skutkiem różnic w sytuacji mieszkaniowej kobiet i mężczyzn. Starsze kobiety znacznie częściej zmagają się z ubóstwem, przez co nierzadko mieszkają w domach, które są gorzej dostosowane do wysokich temperatur (np. nie mają klimatyzacji) i nie oferują alternatywy podczas upałów (np. zacienionego ogrodu) [25].

Różnice są widoczne nie tylko w kontekście wpływu zmian klimatycznych na kobiety i mężczyzn. Istnieje również różnica między płciami, jeśli chodzi o odpowiedzialność za kryzys klimatyczny: w skali światowej mężczyźni mają średnio większy ślad węglowy niż kobiety. Badania sugerują, że mężczyźni mają skłonność do wybierania większych samochodów, rzadziej stosują dietę wegetariańską lub wegańską i niewielu z nich preferuje zrównoważony styl życia. Przejawia się to również w codziennych działaniach: kobiety częściej niż mężczyźni oszczędzają wodę, wyłączają ogrzewanie przed wyjściem z mieszkania oraz dbają o prawidłową segregację odpadów. Zjawisko to znane jest również jako ekologiczna luka między kobietami a mężczyznami [26].

[25] WEN – Women's Environmental Network, „Why women and climate change?", London 2010, https://www.wen.org.uk/wp-content/uploads/Why-women-and-climate-change-briefing-2.pdf [dostęp: 20.09.2024]

[26] Badanie Mintel, za: E. Hunt, „The eco gender gap: why is saving the planet seen as women's work?", „The Guardian" 2020, https://www.theguardian.com/environment/2020/feb/06/eco-gender-gap-why-saving-planet-seen-womens-work [dostęp: 20.09.2024].

4. Intersekcjonalność

Kontekst historyczny i bieżące konsekwencje

Skutki zmian klimatu zazębiają się z innymi wymiarami tożsamości i nierówności. Kobiety rdzenne i pochodzenia afrykańskiego, zamieszkujące obszary wiejskie, dotknięte konfliktem lub narażone na skutki klęsk żywiołowych, starsze kobiety, osoby LGBTIQA+, kobiety z niepełnosprawnościami i migrantki są bardziej narażone na zagrożenia, ponieważ na ich tożsamości składają się cechy, z powodu których spotyka je dyskryminacja na kilku poziomach.

Intersekcjonalność pokazuje, jak różne aspekty tożsamości – m.in. pochodzenie etniczne, płeć, seksualność, status społeczny i zdolności – nakładają się na siebie i tworzą punkty styku, z których powstaje unikatowa sieć ucisku i przywilejów. Termin „intersekcjonalność" ukuła w 1989 r. Kimberlé Crenshaw [27], aby podkreślić jednoczesny wpływ rasizmu i seksizmu na czarnoskóre kobiety. Obecnie szeroko rozumiana intersekcjonalność oznacza nakładające się formy dyskryminacji i ich konsekwencje, m.in. w kontekście zmian klimatu.

Gdy uznamy istnienie intersekcjonalnych konsekwencji zmian klimatu i przejdziemy do zwalczania systemowych nierówności, które się wskutek tych zmian ujawniają, możemy zacząć dążyć do bardziej inkluzywnych i skutecznych działań na rzecz klimatu wspierających w równy sposób wszystkie społeczności.

[27] K. Crenshaw, „Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics", „University of Chicago Legal Forum" nr 1989, https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1052&context=uclf [dostęp: 20.09.2024].

Intersekcjonalność to sposób myślenia o tożsamości i jej związku z władzą... Zasadniczo służy za soczewkę, pryzmat, przez który możemy zobaczyć, jak różne formy nierówności często współdziałają i wzajemnie się pogłębiają. Mamy tendencję do oddzielania nierówności rasowej od nierówności ze względu na płeć, status społeczny czy imigrancki lub seksualność. Często nie dostrzegamy, że na niektóre osoby wszystkie te czynniki oddziałują jednocześnie, a ich doświadczenie nierówności jest czymś więcej niż sumą poszczególnych części".

Kimberlé Crenshaw,

profesorka prawa na Uniwersytecie Columbia i Uniwersytecie Kalifornijskim w Los Angeles

Kliknij TUTAJ i TUTAJ, aby obejrzeć nagrania Kimberlé Crenshaw opowiadającej o intersekcjonalności.

Na przykład w przypadku muzułmanki noszącej hidżab nie da się oddzielić dyskryminacji ze względu na płeć od nierówności, jakich doświadcza z powodu swojej religijnej tożsamości. Niemożliwe jest wyodrębnienie jednego czy kilku wymiarów, które przyczyniają się do dyskryminacji tej osoby. Wszystkie wymiary są ze sobą nierozerwalnie związane: kobieta nosi hidżab w przestrzeni publicznej, ponieważ jest praktykującą muzułmanką. Podobnie w miejscach pracy czarnoskóre kobiety są bardziej dyskryminowane niż białe [28] – nierówne traktowanie dodatkowo pogłębia się, gdy dany człowiek jest osobą z niepełnosprawnością lub queer.

Czarnoskóre kobiety w każdej chwili swojego życia mają ciemny kolor skóry i są kobietami, nawet jeśli w danej sytuacji są bardziej narażone na rasizm lub seksizm. Jednoczesne doświadczanie rasizmu i seksizmu lub jakiejkolwiek innej formy dyskryminacji jest doświadczeniem jedynym w swoim rodzaju. Ponadto jest „czymś więcej niż sumą poszczególnych części". Jak niedawno powiedziała Kimberlé Crenshaw, „Nie chodzi tylko o to, że mamy tutaj problem rasowy, tutaj problem płciowy, a tam problem klasowy lub z LGBTQ. Wielokrotnie takie ujęcie dyskryminacji wymazuje to, co dzieje się z osobami, których dotykają wszystkie te problemy jednocześnie". [29] Wszystkie formy nierówności wzajemnie się wzmacniają. Stąd muszą być analizowane i zwalczane równocześnie, aby zapobiec sytuacji, w której jeden przejaw nierówności pogłębia drugi. Przykładowo, zwalczanie luki płacowej między kobietami i mężczyznami bez uwzględnienia innych wymiarów nierówności, takich jak pochodzenie etniczne, status społeczno-ekonomiczny i migracyjny, prowadzi do ignorowania szerszego obrazu sytuacji i prawdopodobnie wzmocni nierówne traktowanie kobiet.

[28] Coroczne badanie Lean In oraz McKinsey & Company o sytuacji kobiet w miejscu pracy, https://media.sgff.io/sgff_r1eHetbDYb/2020-08-13/1597343917539/Lean_In_-_State_of_Black_Women_in_Corporate_America_Report_1.pdf?trk=article-ssr-frontend-pulse_little-text-block [dostęp: 20.09.2024].

[29] „Kimberlé Crenshaw on Intersectionality, More than Two Decades Later", Columbia Law School 2017, https://www.law.columbia.edu/news/archive/kimberle-crenshaw-intersectionality-more-two-decades-later [dostęp: 20.09.2024].

Dokładniejsza analiza dyskryminacji i przywilejów

Spójrz na tę grafikę, która przedstawia różne aspekty ludzkiej tożsamości. Przyjrzyj się dokładnie, jak wchodzą ze sobą w interakcję i zazębiają się, tworząc bardzo odmienne doświadczenia życia i władzy. Tym właśnie jest intersekcjonalność.

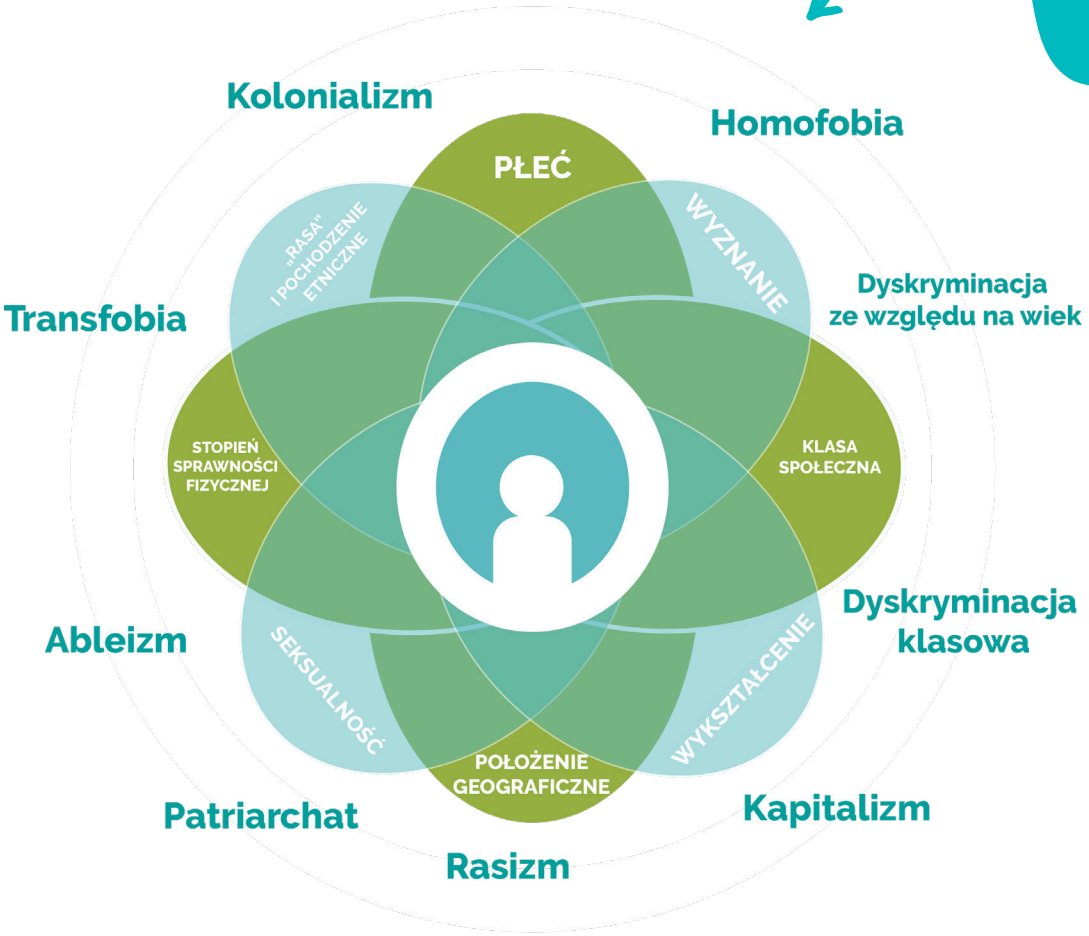

Za: https://justassociates.org/big-ideas/intersectionality/

Aby skłonić do refleksji nad intersekcjonalnością i związkiem między władzą a przywilejami, jak również do rozwijania świadomości, empatii i akceptacji, proponujemy wykonanie ćwiczenia zwanego spacerem przywilejów.
Możesz również wybrać koło przywilejów lub po prostu postarać się odpowiedzieć na szereg pytań. Ćwiczenie oparte na tej metodyce znajdziesz w części 3.

Przyjrzymy się kołu przywilejów.

W Gdzie umieścisz siebie, biorąc pod uwagę różne czynniki zewnętrzne?

Jak się czujesz, przyglądając się tym strukturom władzy?

Które części twojej tożsamości przybliżają cię do centrum, a które do krawędzi koła?

Czy wywołuje to w tobie chęć zadania jakichś pytań?

Na podstawie ilustracji przedstawiającej koło z dwunastoma polami, które odpowiadają następującym cechom: kolor skóry, formalne wykształcenie, sprawność fizyczna, seksualność, neuroróżnorodność, zdrowie psychiczne, typ sylwetki, sytuacja mieszkaniowa, sytuacja finansowa, język ojczysty, płeć i status związany z obywatelstwem.
© *Recipes for Wellbeing*

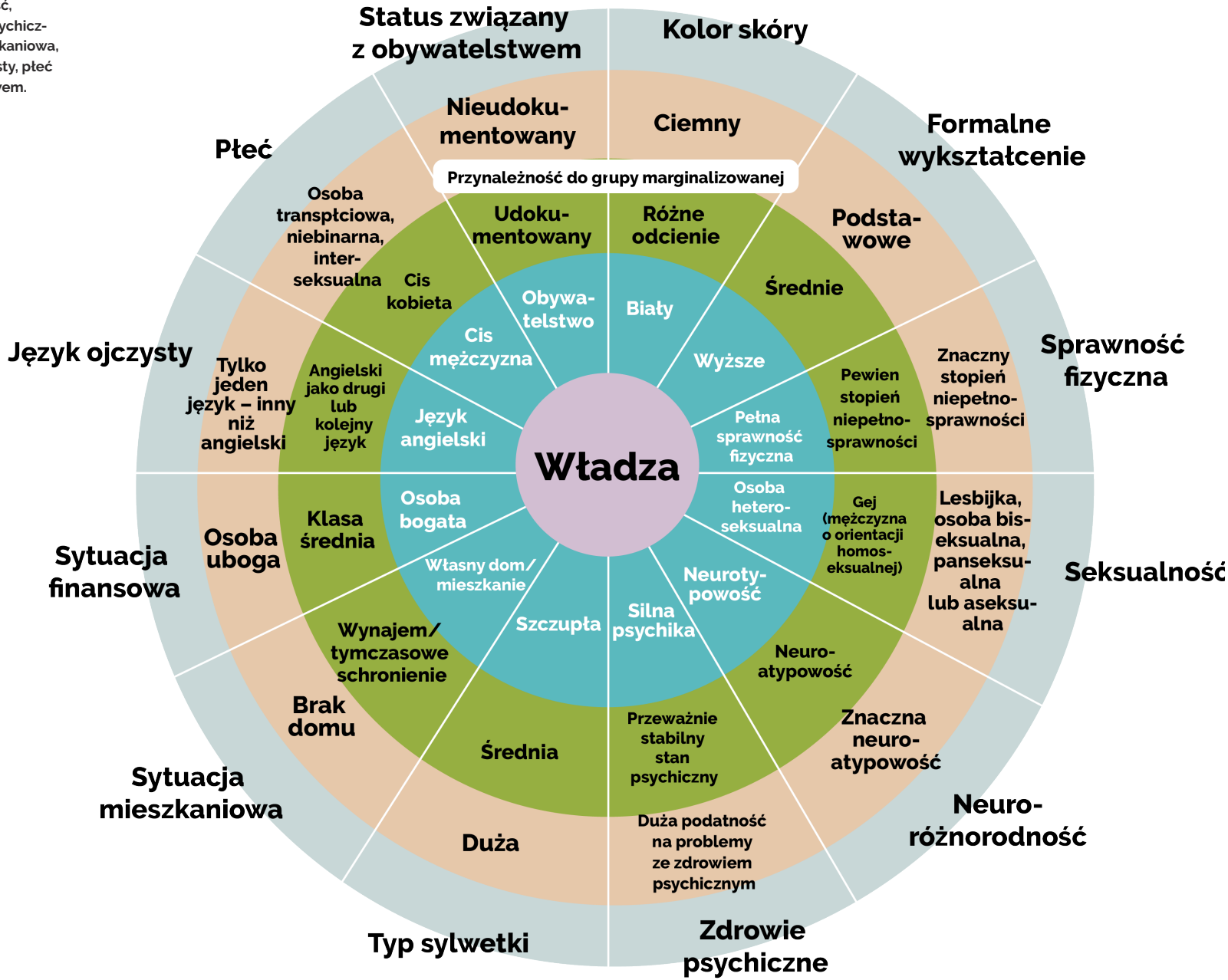

Intersekcjonalność a sprawiedliwość klimatyczna i płciowa

Zachęcamy do zagłębienia się w sposób, w jaki kryzysy klimatyczne zazębiają się z nierównościami płci, wywołując szkodliwe i dyskryminujące skutki.

Poznaj **Wilsona Thomasa,** który mieszka we Francji

20 LAT, MĘŻCZYZNA O CZARNYM KOLORZE SKÓRY, FRANCUZ

Jesteś na pierwszym roku studiów. Twoi rodzice są małżeństwem i mają troje dzieci. Ojciec pracuje w budownictwie, a matka ma własną piekarnię. Oboje ukończyli szkołę średnią. Sytuacja finansowa twojej rodziny jest stabilna. Czasami słyszysz, jak rodzice rozmawiają o pieniądzach, zwłaszcza gdy ruch w piekarni słabnie. Nie możesz kupić wszystkiego, co chcesz, ale wszystkie twoje podstawowe potrzeby są zaspokajane. Twoja rodzina ma na własność stary dom w mieście, który nie ma dobrej izolacji i klimatyzacji. Mieszka z wami twoja babcia, która jest słaba i często choruje na zapalenie oskrzeli. W domu masz dostęp do Internetu. Okolica nie jest szczególnie czysta, kosze na śmieci są zawsze pełne, a terenów zielonych jest niewiele. W ciągu dnia jest bezpiecznie, ale w nocy już nie do końca. Twoi rodzice mają samochód. Poruszasz się pieszo, rowerem lub korzystasz z transportu publicznego.

Poznaj **Yimo Wang,** która mieszka we Włoszech

35 LAT, KOBIETA O AZJATYCKICH RYSACH TWARZY, CHINKA

Urodziłaś się w Chinach. Twoja rodzina przeprowadziła się do Włoch, gdy miałaś trzy lata, ale nadal nie masz włoskiego obywatelstwa. Pracujesz w firmie odzieżowej swoich rodziców. Twoi rodzice są małżeństwem i mają dwoje dzieci. Oboje pracują po 13 godzin dziennie w rodzinnym przedsiębiorstwie. Oboje ukończyli szkołę średnią w Chinach. Masz męża i dwuletnią córeczkę. Często zabierasz ją do pracy, gdy nie możesz zostawić jej w miejscowym żłobku. Sytuacja finansowa twojej rodziny jest stabilna. Nie możesz kupić wszystkiego, co chcesz, ale wszystkie twoje podstawowe potrzeby są zaspokajane. Wynajmujesz mieszkanie w mieście w pobliżu rodzinnej firmy. Mieszkanie jest nieco zaniedbane. Bojler jest stary, ogrzewanie słabe, nie masz klimatyzacji. W domu masz ograniczony dostęp do Internetu. W okolicy znajduje się tylko jeden ogólnodostępny park ze starym placem zabaw. Nie jest bezpiecznie, zwłaszcza w nocy. Masz samochód i używasz go trochę dla wygody, a trochę ze względów bezpieczeństwa.

Poznaj **Grace Issę,** która mieszka w Portugalii

8 LAT, DZIEWCZYNKA O CZARNYM KOLORZE SKÓRY, TANZANKA

Chodzisz do szkoły podstawowej. Twój ojciec był dwukrotnie żonaty. Twoi rodzice mają czworo dzieci, ty jesteś drugim. Oboje rodzice otrzymali status uchodźczy. Ojciec pracuje na lokalnym targu, gdzie sprzedaje owoce. Matka zajmuje się domem i dziećmi. Tylko twój ojciec ukończył szkołę średnią. Sytuacja finansowa twojej rodziny nie jest stabilna. Nie możecie sobie pozwolić na zakup większości produktów. Nie wszystkie twoje podstawowe potrzeby są zaspokajane. Twoja rodzina mieszka w dwupokojowym mieszkaniu na ruchliwym i hałaśliwym przedmieściu. W domu nie masz dostępu do Internetu. Okolica nie zawsze jest bezpieczna – zarówno w dzień, jak i w nocy. Twoi rodzice nie mają żadnego środka transportu poza rowerem, a ty chodzisz pieszo lub jeździsz z nimi lokalnymi autobusami.

Poznaj **Zani Barbas** osobę, która mieszka w Grecji

16 LAT, OSOBA NIEBINARNA O BIAŁYM KOLORZE SKÓRY, OSOBA GRECKA

Jesteś osobą niedowidzącą i chodzisz do szkoły średniej. Często opuszczasz lekcje, ponieważ masz poczucie, że większość nauczycieli i nauczycielek cię nie dostrzega i nie akceptuje z powodu twojej „podwójnej odmienności", czyli problemów ze wzrokiem i tożsamo ciec jest chemikiem, a matka dentystką. Oboje mają wykształcenie wyższe. Sytuacja finansowa twojej rodziny jest stabilna. Nie możesz kupić wszystkiego, co chcesz, ale wszystkie twoje podstawowe potrzeby są zaspokajane. Twoja rodzina ma dom na przedmieściach, który jest otoczony terenami zielonymi i znajduje się w pobliżu jeziora, oraz przestronne mieszkanie w centrum miasta. Oba miejsca zamieszkania są wyposażone w klimatyzację i dostęp do Internetu. Rodzice sprawują nad tobą opiekę na zmianę. Przedmieścia są bezpieczne, okolica w mieście nie jest bezpieczna w nocy. Twoi rodzice mają dwa samochody, żaden z nich nie jest elektryczny ani hybrydowy.

Wybierz jedną z powyższych postaci, w którą chcesz się wcielić. Spróbuj przez chwilę wyobrazić sobie, jak wygląda twoje „nowe życie" w roli wybranej osoby. Wykorzystaj informacje, które podano w opisie. W jakim domu mieszkasz? Czy twoi rodzice żyją? Czy masz rodzeństwo? Czy twoje dzieciństwo było lub jest szczęśliwe? Jak się teraz czujesz? Czym się teraz martwisz? Na co czekasz z niecierpliwością?

Teraz przeczytaj sześć poniższych opisów sytuacji i przyznaj sobie punkt za każdym razem, gdy możesz się z nimi utożsamić.

1. Wyobraź sobie, że do twojego regionu nadeszła ekstremalna fala upałów: Moja rodzina i ja będziemy w stanie fizycznie poradzić sobie z wysokimi temperaturami (w moim domu, mieszkaniu, miejscu pracy, szkole itp.) i pozostać tak bezpieczni i bezpieczne, jak tylko to możliwe. Mamy możliwość, by uciec przed upałem.

2. Wyobraź sobie, że przez twój region przeszła burza z piorunami. Opady wywołały groźne podtopienia i powodzie:Po upływie jakiegoś czasu od klęski żywiołowej moja rodzina i ja najprawdopodobniej znowu będziemy żyć jak wcześniej. Mamy dostęp do odszkodowań i pomocy, instytucji państwowych, własnych/rodzinnych oszczędności, sieci społecznych itp.

3. Lokalne i krajowe mainstreamowe media przekazują mnie i mojej rodzinie obiektywne i zróżnicowane wiadomości o kryzysie klimatycznym. Jesteśmy informowane i informowani o działaniach, które mają zapobiegać zmianom klimatu i łagodzić ich skutki.

4. Zasadniczo moja rodzina i ja mamy możliwości i środki, aby bezpiecznie i bez większych ograniczeń przenieść się w inne miejsce.

5. Na co dzień nie mam poczucia zagrożenia, którego źródłem byłaby jakaś osoba lub sytuacja.

6. Nie obawiam się, że nie uda mi się wyżywić siebie i swojej rodziny.

>>> Czy twoja postać doświadczyła dyskryminacji w jakiejkolwiek postaci? (Tzn. czy było jej trudniej ze względu na jej cechy lub przynależność do określonej grupy, niż mogłoby być innym osobom w podobnej sytuacji)? Jeśli tak, jakich form dyskryminacji doświadczyła? Jakie były jej przyczyny?

>>> Czy położenie twojej postaci było w jakikolwiek sposób uprzywilejowane? Jeśli tak, skąd brały się jej przywileje?

>>> Wróć do pozostałych postaci. Jeszcze przeczytaj ich opisy oraz powyższe zdania.

>>> Czy pozostałe osoby doświadczyły dyskryminacji w jakiejkolwiek postaci? Jeśli tak, jakich form dyskryminacji doświadczyły? Jakie były jej przyczyny?

>>> Czy sytuacja pozostałych postaci była w jakikolwiek sposób uprzywilejowana? Jeśli tak, skąd brały się ich przywileje?

>>> Jakie przemyślenia, wnioski i pytania pojawiły ci się po wykonaniu tego prostego ćwiczenia? Jak się teraz czujesz? Czy były jakieś czynniki, które wcześniej nie przyszły ci do głowy?

>>> W jaki sposób to ćwiczenie pozwala zrozumieć koncepcję intersekcjonalności?

Wszystkie formy dyskryminacji wynikają z zazębiających się struktur władzy. Ignorowanie intersekcjonalności nie pozwala objąć spojrzeniem całej sytuacji i może skutkować brakiem obiektywizmu. Połączenie sprawiedliwości klimatycznej i sprawiedliwości płciowej w **sprawiedliwość płciową dla klimatu** pozwala dostrzec i uwzględnić nakładanie się tych dwóch kwestii. Nowy termin przenosi akcent z postrzegania kobiet jako „bezbronnych" ofiar na uznawanie ich za podmioty, które mogą wnieść wkład w opracowywanie rozwiązań.

Ze względu na swoje doświadczenia i wiedzę kobiety odgrywają kluczową rolę w rozwiązywaniu kwestii klimatycznych, łagodzeniu zmian klimatu i adaptacji do ich skutków. Sprawiedliwość płciowa dla klimatu umożliwia kobietom i osobom LGBTIQA+ równe i pełnoprawne uczestnictwo w podejmowaniu decyzji na wszystkich etapach, od opracowywania rozwiązań, przez ich wdrażanie, po ewaluację.

Sprawiedliwość klimatyczna nie jest możliwa bez sprawiedliwości płciowej – i odwrotnie.

5. Podejście ekofeministyczne jako rozwiązanie

Zasady ekofeminizmu

Zanim przejdziemy do wyjaśnienia tej kwestii, najpierw zdefiniujmy ekofeminizm. To ruch, który dostrzega związek między uciskiem kobiet a eksploatacją środowiska oraz domaga się sprawiedliwości społecznej i ekologicznej, kwestionując patriarchalne struktury. Promuje zrównoważone i sprawiedliwe sposoby życia. Ekofeminizm miał swoje początki w latach 70. XX w. Oferuje różnorodne strategie radzenia sobie z kryzysami społecznymi i ekologicznymi. Krytykuje takie systemy jak konsumpcjonizm, kapitalizm i kolonializm, które utrwalają brak sprawiedliwości. Kluczowe dla ekofeminizmu jest dostrzeganie roli patriarchatu w utrzymywaniu braku sprawiedliwości i wzywanie do obalenia patriarchalnych struktur. Ma się to przyczynić do osiągnięcia prawdziwej równości i odpowiedzialności za środowisko naturalne.

W przewodniku omówiono już szkodliwy wpływ kryzysów klimatycznych i nierówności płci na naszą planetę i osoby, które ją zamieszkują. Badania pokazują, że zmiany klimatu mają nieproporcjonalnie duży wpływ na kobiety [30]. Nierówny układ sił zagraża naszej planecie, ale istnieją alternatywy. Przyjmując inną perspektywę, dostrzeżemy, że możemy żyć w świecie, który jest zdrowy, inkluzywny, zrównoważony i opiekuńczy. Taką wizję po części urzeczywistniały te osoby, w których styl życia było wpisane poszanowanie praw człowieka i granic planetarnych.

Rozwiązania należy szukać w samym problemie: podstawowe przyczyny i skutki zmian klimatu są powiązane ze sprawiedliwością płciową. Przyjmując takie wartości jak sprawiedliwość i równość, możemy zmienić nasz świat. Nie są to radykalne wartości, ale tkwi w nich potencjał zrewolucjonizowania świata i zainicjowania zmiany w kierunku zdrowia, bezpieczeństwa, inkluzywności i zrównoważonego rozwoju.

Pokazując, jak dominujące systemy – konsumpcjonizm, kapitalizm i kolonializm – przyczyniają się do niesprawiedliwości społecznej i środowiskowej, ekofeminizm odnosi się do wielu współczesnych problemów. Dostrzega rolę patriarchatu w podtrzymywaniu przemocy i wytycza ramy działań transformacyjnych, które pozwalają radzić sobie z kryzysami dzięki połączeniu równości płci i sprawiedliwości środowiskowej. Przyjęcie wartości ekofeministycznych, takich jak te wymienione poniżej, wzmacnia pozycję poszczególnych osób i całych społeczności na tyle, że są w stanie kwestionować struktury władzy oraz budować bardziej sprawiedliwy i zrównoważony świat dla wszystkich ludzi.

[28] B. Osman-Elasha, „Women...In The Shadow of Climate Change", United Nations Chronicle 2009, https://www.un.org/en/chronicle/article/womenin-shadow-climate-change [dostęp: 20.09.2024].

SZACUNEK, TROSKA, ZAUFANIE, MIŁOŚĆ, SOLIDARNOŚĆ, WZAJEMNOŚĆ, WSPÓŁCZUCIE, PRZYJAŹŃ, WZAJEMNE POWIĄZANIA, WSPÓLNOTA, SPRAWIEDLIWOŚĆ, BRAK PRZEMOCY

Spróbuj sobie wyobrazić idealne społeczeństwo. Jakie wartości, oprócz powyższych, byłyby niezbędne do wspierania szacunku wobec naszej planety i wszystkich zamieszkujących ją osób?
Jakie wartości wspierają szczęście, dobrobyt i pokój? Jakie pozwalają nam czuć się radośnie, w pełni sił i bezpiecznie? Refleksja nad tymi wartościami nie tylko pomaga poszczególnym osobom nadawać kierunek swoim osobistym aspiracjom, ale i daje podstawę zbiorowych działań na rzecz bardziej harmonijnego świata.

Czy (eko)feminizm jest wyłącznie dla kobiet i dziewcząt?

Nie! (Eko)feminizm wykracza poza płeć.

Przypomnij sobie ekofeministyczne wartości. Czy jest wśród nich taka, której nie chcesz doświadczać albo którą nie chcesz się dzielić? Społeczne postrzeganie męskości czasami może być ograniczające dla poszczególnych osób, ponieważ wzmacnia toksyczną męskość, która z kolei utrwala ucisk i przemoc. Takie rozumienie męskości ma szkodliwe konsekwencje dla wszystkich płci i całego społeczeństwa, w tym chłopców i mężczyzn uwięzionych w narzuconych im granicach. Podważanie tych norm ma kluczowe znaczenie dla wspierania włączających społeczności opartych na wzajemnym szacunku, w których wszystkie osoby, niezależnie od płci, są traktowane z troską.

Męskość nie ma jednej, określonej postaci, ponieważ tworzy i warunkuje ją społeczeństwo, w którym żyjemy. Dziś na szczęście możemy mówić o męskości opiekuńczej, męskości ekologicznej i męskości feministycznej, o czym wspomina Bell Hooks w swojej książce pt. „Feminism Is for Everybody". Nikt nie musi zachowywać się w określony sposób tylko dlatego, że jest chłopcem lub mężczyzną. Wszyscy jesteśmy wrażliwi, wszyscy odczuwamy emocje i wszyscy powinniśmy być traktowani i traktowane z szacunkiem i troską.

Tony Porter to jeden z wielu mężczyzn, którzy są rzecznikami zdrowej i pełnej szacunku chłopięcości i męskości. Jest pisarzem, nauczycielem i aktywistą. Działa na rzecz zmian społecznych, promuje pozytywną męskość poprzez edukację i aktywizm. Jako edukator współpracuje z firmami, agencjami rządowymi, szkołami i grupami społecznymi. Założył organizację **A Call to Men**.

Jego wykład TED o takim samym tytule znalazł się na liście „10 najlepszych wykładów TED, które powinien obejrzeć każdy mężczyzna".

Ilu znasz mężczyzn, którzy są wzorem promowania feministycznej, troskliwej, zdrowej i ekologicznej męskości?

CZY CHŁOPIEC LUB MĘŻCZYZNA, KTÓRY CHCE DOŁĄCZYĆ DO (EKO)FEMINISTYCZNEGO ŚWIATA, POSTĘPUJE NIEKONWENCJONALNIE?

Nie – i nie jesteś sam!
Na świecie powstało wiele ruchów, które jednoczą mężczyzn w dążeniu do sprawiedliwości płciowej, m.in. *HeForShe* and *MenEngage*. Przynależność do takich ruchów podkreśla, że twoje zaangażowanie na rzecz feminizmu nie jest bierne, lecz że aktywnie przyczyniasz się do budowania bardziej sprawiedliwego świata.

CZY REZYGNOWANIE Z WŁASNYCH PRZYWILEJÓW NIE JEST PRZYPADKIEM GŁUPIE?

Nie! Badania wykazują, że równość społeczna i polityczna są warunkiem koniecznym, by podnieść jakość życia każdego człowieka.

Historie ekofeministek

Co łączy **ekofeminizm** i zwykły akumulator samochodowy?

Historia Phyllis Omido

Z akumulatorów kwasowo-ołowiowych korzysta się w wielu dziedzinach życia. Znajdują się w samochodach i motocyklach, używa się ich jako zapasowego źródła energii w wieżach telefonii komórkowej i panelach słonecznych. Są stosunkowo niedrogie, a ich cykl życia jest raczej krótki. W rezultacie do Afryki trafia 1,2 mln ton zużytych akumulatorów kwasowo-ołowiowych rocznie. Na całym kontynencie działają zakłady recyklingu, w których odzyskuje się ołów do ponownej sprzedaży. Warunki są wysoce toksyczne dla zatrudnionych osób, lokalnych społeczności i środowiska naturalnego. Zakłady emitują opary ołowiu, a nieoczyszczone ścieki przedostają się do wody, której używają ludzie. Długotrwały kontakt z nawet niewielkimi ilościami ołowiu powoduje uszkodzenie mózgu i nerek, upośledzenie słuchu, choroby układu rozrodczego i zaburzenia uczenia się u dzieci.

W 2009 r. Phyllis Omido rozpoczęła pracę w jednym z takich zakładów, w Owino Uhuru w Kenii, gdzie zajmowała się zasobami ludzkimi i zarządzaniem ryzykiem. Wkrótce zauważyła, że osoby pracujące w zakładzie oraz osoby z lokalnej społeczności, w tym jej własne dziecko, które regularnie zabierała do pracy, zadziwiająco często chorowały. Dzięki Omido przeprowadzono badania, które potwierdziły poważne zatrucie ołowiem i zniszczenie środowiska. Phyllis Omido zaczęła aktywnie działać, łącząc siły z innymi kobietami. Zmobilizowała społeczność, zainicjowała prace nad filmem dokumentalnym o zakładzie, założyła organizację pozarządową Center for Justice Governance and Environmental Action (CJGEA) i poruszała temat ołowiu w rozmowach z decydentami i decydentkami politycznymi na szczeblu krajowym i międzynarodowym. W 2014 r., po 5 latach rzecznictwa Omido, zakład w Owino Uhuru zakończył działalność. Dzięki tym wydarzeniom ONZ przyjęła w 2017 r. rezolucję w sprawie recyklingu zużytych akumulatorów kwasowo-ołowiowych w Afryce. Rezolucja doprowadziła do wprowadzania w Kenii zakazu dalszego eksportu ołowiu.

Nie wyrównało to jednak krzywd wyrządzonych ludziom i lokalnemu środowisku. Phyllis Omido wniosła więc sprawę do sądu, pozywając agencje państwowe i pozarządowe w imieniu 3 tysięcy członkiń i członków społeczności. W orzeczeniu sądowym z 2023 r. do odpowiedzialności za szkody wyrządzone społeczności i środowisku pociągnięto zarówno podmioty państwowe, jak i prywatne. Przełomowy wyrok podkreślił, że obowiązkiem państwa jest ochrona środowiska, obywateli i obywatelek. Walka o odszkodowania trwa.

Na podstawie: Right Livelihood

Phyllis Omido jest Kenijką i obrończynią praw człowieka i środowiska. Jej historia rodzi wiele pytań. Oto kilka z nich:

- **Kto niszczy środowisko, a kto najbardziej cierpi z tego powodu?**
- **Kto jest za to odpowiedzialny?**
- **Kto produkuje, konsumuje i utylizuje odpady?**

Jakie inne pytania się tutaj nasuwają?

Historia Phyllis Omido rzuca światło na liczne nierówności między globalnym Południem a globalną Północą, ponieważ ujawnia niszczycielskie skutki kolonializmu odpadów* oraz intersekcjonalność płci, pochodzenia etnicznego, statusu społeczno-ekonomicznego i zdrowia, w tym zdrowia reprodukcyjnego.

*** KOLONIALIZM ODPADÓW oznacza sytuację, w której jedna grupa osób wykorzystuje odpady i zanieczyszczenia, by zapewnić sobie dominację nad inną grupą osób w jej ojczyźnie. Po raz pierwszy użyto tego terminu w 1989 r. podczas Konwencji bazylejskiej Programu Środowiskowego Organizacji Narodów Zjednoczonych. Przedstawiciele i przedstawicielki państw afrykańskich wyrazili wtedy zaniepokojenie przerzucaniem przez kraje o wysokim PKB niebezpiecznych odpadów do krajów o niskim PKB. Kolonializm odpadów najczęściej odnosi się do sytuacji, w której ktoś przejmuje dominację nad pewnym obszarem, by wykorzystywać go do utylizacji odpadów. Taki teren jest również nazywany „pochłaniaczem odpadów". Dobrym przykładem jest targ Kantamanto w Akrze, największy na świecie odbiorca używanych przedmiotów [31].**

Ten rodzaj nowoczesnego kolonializmu sprawia, że zaczynamy zadawać sobie pytania, co i jak konsumujemy, co i gdzie schodzi z linii produkcyjnych, gdzie są wytwarzane odpady, gdzie ostatecznie trafiają oraz jaki wywierają wpływ na ludzi i środowisko. Odczuwalny na całym świecie kryzys niezrównoważonych wzorców konsumpcji i produkcji jest jednym z czynników napędzających potrójny kryzys na naszej planecie, tj. kombinację zmian klimatu, utraty przyrody i zanieczyszczenia środowiska [32].

JEJ OPOWIEŚĆ JEST HISTORIĄ EKOFEMINISTYCZNĄ.

Historia Phyllis Omido skłania do przyjrzenia się przepaści między globalną gospodarką i kapitalizmem a środowiskiem i pracą opiekuńczą, w tym opieką nad przyszłymi pokoleniami, społecznościami i osobami chorymi. Odnosi się do wpływu, jaki niszczenie środowiska i kryzysy klimatyczne wywierają na zdrowie seksualne i reprodukcyjne osób wszystkich płci. Opowieść rzuca światło na powiązania w dostępie do zasobów, edukacji i praw, a także analizuje niesprawiedliwy podział pracy. Przygląda się również granicom planetarnym, wyzyskowi natury i wykorzystywaniu kobiet.

Pod jakimi innymi względami ta opowieść jest historią ekofeministyczną? Jakie wartości ekofeministyczne przychodzą ci do głowy, gdy myślisz o tej historii?

Kliknij, aby obejrzeć film wideo o Phyllis Omido.

[31] https://stopwastecolonialism.org/ [dostęp: 20.09.2024].

[32] UN (2024) https://sdgs.un.org/goals/goal12#progress_and_info [dostęp: 20.09.2024].

Na świecie można wskazać wiele przykładów ekofeminizmu. Niektóre z tych nazwisk mogą być ci znane: Vandiva Shiva,nieżyjąca już Berta Cáceres i Wangari Maathai. Ekofeministycznych historii jest oczywiście o wiele więcej, lecz głosy ich bohaterek i bohaterów się do nas nie przebijają. Każdego dnia, z dala od blasku fleszy, podobne wysiłki są podejmowane przez osoby ekofeministyczne, które kierują się identycznymi celami.

Czy znasz jakieś osoby ekofeministyczne lub dotarły do ciebie opowieści o ekofeministycznych działaniach w twoim kraju lub poza nim? Kim są osoby, które znasz, i czego dokonały?

Ekofeministyczne podejście może stać się źródłem realnych i pozytywnych rozwiązań problemów, jakie wywołuje nasz codzienny styl życia, a także odpowiedzią na brak sprawiedliwości na poziomach lokalnym i globalnym. Jak mogłyby wyglądać szkoły, stowarzyszenia wolontariackie, miasta i dzielnice, gdyby podstawą ich funkcjonowania były ekofeministyczne wartości i zasady? Oto kilka prawdziwych przykładów ekofeministycznych inicjatyw z Europy, które inspirują i podsuwają wykonalne rozwiązania w zakresie wprowadzania zmian.

Szeszgyár: ekofeministyczny, queerowy ogród społeczny w centrum Budapesztu – projekt Cooperative City (Szeszgyár: An ecofeminist, queer community garden in the centre of Budapest - Cooperative City)

Pytania zachęcające do refleksji

- *Jakie ekofeministyczne wartości i zasady urzeczywistniono w Szeszgyár?*
- *Co czujesz, gdy myślisz o Szeszgyár?*
- *Czy wiesz o istnieniu innych ogrodów społecznych, takich jak Szeszgyár?*
- *Czy taki ogród sprawdziłby się w twojej społeczności?*

W 2021 roku ukazała się publikacja pt. „Ecofeminist proposals for reimagining the city. Public and community paths" („Ekofeministyczne propozycje przeprojektowania tkanki miejskiej. Ścieżki publiczne i społeczne")[33]. Jej celem jest:

- określenie zasad niezbędnych do przeprojektowania miasta zgodnie z zasadami ekofeminizmu,
- przedstawienie propozycji i kierunków działań na rzecz budowy ekofeministycznych miast,
- rzucenie światła na miejskie modele ekofeministycznych przemian, których pragniemy i potrzebujemy.

Na potrzeby publikacji zbadano, jak miasta mogą stać się częścią ekofeministycznej transformacji. Ekofeminizm poddano analizie, by zweryfikować, czy sprawdzi się jako ramy takich przemian. Opisano też miasto z perspektywy tego podejścia oraz przedstawiono ekofeministyczne zasady i wartości kluczowe dla przyszłości terenów miejskich. Są to:

- ekonomia feministyczna i ekonomia ekologiczna,
- wspólne zasoby, suwerenność i prawa,
- trwałość życia i odporność.

Publikacja zawiera ekofeministyczne propozycje miejskiej polityki publicznej związane z takimi tematami jak:

- zbiorowe prawo do opieki,
- suwerenność żywnościowa,
- suwerenność energetyczna,
- dostęp do wody i zarządzanie nim,
- edukacja i wypoczynek w społecznościach,
- publiczno-społecznościowe świadczenia opieki zdrowotnej i społecznej,
- (eko)feministyczne planowanie urbanistyczne,
- życie wolne od przemocy ze względu na płeć,
- sieć podmiotów gospodarczych i spółdzielczych.

Pytania zachęcające do refleksji

Czy zgadzasz się z propozycjami, które przedstawiono w publikacji? Dlaczego tak/ dlaczego nie? Czy uważasz, że propozycje dotyczące polityki publicznej mogłyby się sprawdzić?

Co byłoby potrzebne do ich skutecznej realizacji? Czy chcesz się podzielić innymi sugestiami?

[33] B. Bayas Fernández, J. Bregolat i Campos, „Ecofeminist proposals for reimagining the city. Public and community paths", Barcelona 2021, https://odg.cat/wp-content/uploads/2021/10/Ecofeminist_cities.pdf [dostęp: 20.09.2024].

Alternatywne gospodarki

W tej części podręcznika omówiłyśmy i omówiliśmy negatywne skutki, jakie obecny model gospodarczy wywiera na polityki, które z kolei pogłębiają globalne nierówności i niesprawiedliwość klimatyczną. Teorią polityczno-ekonomiczną, która zasadza się na krytyce globalnego kapitalizmu i wzywa nas wszystkich do radykalnego ograniczenia konsumpcji zasobów na całym świecie, jest ruch degrowth, tłumaczony na polski jako ruch postwzrostu. Wraz z pogłębianiem się nierówności i ciągłym przekraczaniem granic planetarnych takie podejście staje się coraz bardziej popularne. Ruch aktywistów i badaczek na rzecz postwzrostu dąży do stworzenia społeczeństw, dla których priorytetem są dobrobyt społeczny i ekologiczny, a nie zyski korporacji, nadprodukcja i nadmierna konsumpcja [35].

Na świecie istnieją alternatywne gospodarki, które mogą przyczynić się do realizacji zasad degrowth, a wiele praktyk już wkracza do mainstreamu w poszczególnych krajach i na świecie, choć nie zawsze z tych samych etycznych i ekologicznych pobudek. Oto dwie alternatywy, które być może już są ci znane:

- **Gospodarki współdzielenia** are coraz intensywniej się rozwijają, a ich przykładami są coworking, cohousing, tymczasowa zamiana domów, couch surfing, Uber, Airbnb oraz samoobsługowe wypożyczalnie rowerów i hulajnóg elektrycznych w miejscowościach. Niestety nie wszystkie gospodarki współdzielenia, które opierają się na modelu platformy internetowej, np. Uber czy Just Eat, przyczyniają się do osłabiania kapitalizmu i patriarchatu. Wręcz przeciwnie – z ich powodu pojawiają się nowe wątpliwości etyczne dotyczące praw pracowniczych i masowego udostępniania danych.

W wielu gospodarkach współdzielenia drzemie jednak potencjał, by pozytywnie wpłynąć na zrównoważony rozwój. Na przykład dzięki cohousingowi kilka osób może połączyć zasoby mieszkaniowe, zmniejszając w ten sposób konsumpcję i produkcję, w tym ilość wytwarzanych odpadów, oraz odchodząc od potrzeby posiadania nieruchomości.

- **Gospodarki o obiegu zamkniętym**, takie jak upcykling, systemy zwrotu puszek i butelek do recyklingu, oddawanie ubrań oraz kupowanie używanych przedmiotów i książek, mają na celu osłabienie obecnych niezrównoważonych i niesprawiedliwych gospodarek i społeczeństw. Podsuwają nowe modele produkcji i konsumpcji, które są „z założenia odtwarzalne", pozwalają optymalizować zasoby oraz wielokrotnie wykorzystywać i przekształcać produkty, zmniejszając w ten sposób zużycie surowców i ilość wytwarzanych odpadów. Zachęcamy do obejrzenia filmu o gospodarce o obiegu zamkniętym, który należy do cyklu autorstwa ekonomistki Kate Raworth dla Doughnut Economics. Teoria obiegu zamkniętego szuka rozwiązań, które zapewniają poszanowanie i obronę grup społecznych (w tym osób każdej płci) oraz naszej planety. Ma to być kompas w drodze ludzkości do postępu w XXI stuleciu.

[35] „What is degrowth?", https://degrowth.info/degrowth [dostęp: 20.09.2024].

Ekofeminizm łączy w sobie pozytywny wpływ współdzielenia i gospodarek o obiegu zamkniętym na płeć oraz ekologię, koncentrując się na zbiorowej odpowiedzialności i wspólnym odrzucaniu określonych form ucisku.
Jak już wcześniej wykazano w naszym podręczniku, takie podejście jest możliwe. Gdyby było szerzej wdrażane, być może świat bardziej doceniałby wszystkie osoby, które opiekują się dziećmi, osobami starszymi i chorymi.
Być może postrzegałby zaniedbane tereny zielone i nieużytki jako wartościową przestrzeń, z której można stworzyć społeczne ogrody warzywne. Miejsca takie jak Szeszgyár, w których lokalna wspólnota razem uprawia żywność, a nawet wspólnie gotuje i spożywa posiłki.
Odpowiedzią na kryzys klimatyczny i niesprawiedliwość środowiskową nie mogą być działania neutralne pod względem płci, a sprawiedliwość płciowa nie jest kwestią, która dotyczy tylko kobiet i dziewcząt. **Wszystkie i wszyscy mamy do odegrania ważną rolę jako obywatelki, obywatele i pojedyncze osoby**. Jako mieszkańcy i mieszkanki Europy możemy korzystać z naszych demokratycznych praw wyborczych, które dają nam konkretną możliwość wpływania na decyzje polityczne. To one pozwalają domagać się zmian bieżących polityk i przepisów prawa, które dyskryminują ludzi i środowisko oraz szkodzą im. Do dyspozycji mamy również wiele innych sposobów wyrażania opinii i aktywnego uczestnictwa w sprawach lokalnych i globalnych – podpisywanie petycji, wspieranie i dołączanie do aktywistów, aktywistek i organizacji społeczeństwa obywatelskiego, działanie w lokalnych komitetach
i społecznościach oraz domaganie się odpowiedzi i rozwiązań od decydentów i decydentek. Jeśli będziemy czerpać z koncepcji sprawiedliwości i równości, możemy pozytywnie wpływać na nasze domy, społeczności, miasta i środowisko. Nasze działania na poziomie indywidualnym – a więc to, co jemy, jak podróżujemy, co konsumujemy, jakie odpady produkujemy, czego się uczymy, jak się relaksujemy i w jaki sposób troszczymy się o innych – mają oddziaływanie zarówno lokalne, jak i globalne.

6. Słowniczek

Antropocentryzm

Przekonanie, że ludzie są głównym lub najważniejszym gatunkiem na Ziemi, często prowadzące do wykorzystywania natury dla korzyści człowieka bez odpowiedniego uwzględnienia innych gatunków lub ekosystemów.

Cele Zrównoważonego Rozwoju (SDG), znane również jako Cele Globalne lub Agenda 2030

Globalne cele ustanowione przez Organizację Narodów Zjednoczonych dla sprostania różnym wyzwaniom społecznym, gospodarczym i środowiskowym; mają zostać osiągnięte do 2030 roku.

COP (Conference of the Parties, Konferencja Stron)

Coroczne spotkanie, podczas którego państwa prowadzą negocjacje w sprawie polityki klimatycznej i porozumień przyjmowanych na mocy Ramowej konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu (UNFCCC).

Cykl węglowy

Naturalny proces, w którym węgiel przemieszcza się między atmosferą, morzami i oceanami, lądem i organizmami żywymi, regulując bilans węglowy Ziemi.

Ekofeminizm

Ruch dostrzegający związek między uciskiem kobiet a eksploatacją środowiska, propagujący sprawiedliwość społeczną i ekologiczną poprzez kwestionowanie patriarchalnych struktur i promowanie opartych na wzajemności, zrównoważonych i sprawiedliwych sposobów życia.

Emisje gazów cieplarnianych

Wytwarzanie takich gazów jak dwutlenek węgla (CO_2), metan (CH_4) i podtlenek azotu (N_2O), które zatrzymują ciepło w atmosferze ziemskiej, przyczyniając się do efektu cieplarnianego i globalnego ocieplenia.

Europejski Zielony Ład

Plan Komisji Europejskiej na rzecz zrównoważonej gospodarki Unii Europejskiej. Ma na celu osiągnięcie neutralności pod względem emisji dwutlenku węgla do 2050 r. oraz promowanie ekologicznych technologii i polityk.

Feminizm

Ruchy społeczne i polityczne opowiadające się za polityczną, ekonomiczną, osobistą i społeczną równością płci oraz zwalczające dyskryminację i ucisk ze względu na płeć.

Globalne Południe/ globalna Północ

Kategorie geograficzne, do których przypisywane są państwa na podstawie poziomu rozwoju gospodarczego i położenia na świecie. Globalne Południe zazwyczaj odnosi się do mniej rozwiniętych gospodarczo krajów Afryki, Ameryki Łacińskiej i Azji, podczas gdy globalna Północ oznacza bardziej rozwinięte państwa Ameryki Północnej, Europy i części Azji.

Gospodarka o obiegu zamkniętym

Model ekonomiczny, który ma na celu maksymalizację wykorzystania zasobów poprzez zmniejszenie ilości odpadów, ponowne wykorzystywanie produktów i materiałów oraz recykling zasobów.

Granice planetarne

Naukowo określone limity, w ramach których ludzkość może bezpiecznie działać, aby uniknąć destabilizacji krytycznych procesów systemu Ziemi (globalnego ekosystemu). Obejmują dziewięć obszarów, w tym zmiany klimatu, utratę różnorodności biologicznej i zakwaszenie oceanów. Przekroczenie tych granic zwiększa ryzyko nieodwracalnych i wielkoskalowych zmian środowiskowych, które mogą zagrozić przetrwaniu ludzi i zdrowiu planety.

Greenwashing

Nieuczciwe lub wprowadzające w błąd praktyki przedsiębiorstw i organizacji, które twierdzą, że są przyjazne środowisku lub zrównoważone, lecz nie przedstawiają na to żadnych dowodów.

Intersekcjonalność

Ramy, które pozwalają na analizę, jak różne tożsamości społeczne (np. pochodzenie etniczne, płeć, klasa) zazębiają się, tworząc nakładające się na siebie systemy dyskryminacji i przywilejów. Intersekcjonalność podkreśla złożoność doświadczeń jednostek w społeczeństwie.

Kapitalizm

System gospodarczy, w którym osoby prywatne lub podmioty gospodarcze mają i kontrolują środki produkcji oraz dystrybucji towarów i usług. Opiera się na zasadach konkurencji wolnorynkowej, minimalnej interwencji rządu i motywie zysku. Chociaż kapitalizm sprzyja innowacjom, wydajności i wzrostowi gospodarczemu, często prowadzi do znacznych nierówności dochodów i rozwarstwienia społecznego. System przedkłada zysk nad dobrobyt społeczny, zrównoważony rozwój środowiska i prawa pracownicze, prowadząc do wyzysku i niestabilności gospodarczej. Zależność od sił rynkowych może pogłębiać dysproporcje i podważać procesy demokratyczne.

Kolonializm

System dominacji, w którym obce mocarstwo przejmuje kontrolę nad terytorium i zamieszkującymi je osobami, by wykorzystywać zasoby i siłę roboczą na swoją korzyść. Zaburza to funkcjonowanie rdzennych kultur, gospodarek i struktur społecznych, prowadząc do długotrwałych nierówności i traumy. Kolonializm jest z natury brutalny i opresyjny. Wspiera powstawanie zależności i utrudnia rozwój skolonizowanych regionów, jednocześnie utrwalając hierarchie „rasowe" i przyczyniając się do globalnych nierówności.

Luka ekologiczno-płciowa

Różnice w postawach i zachowaniach wobec środowiska między mężczyznami i kobietami. Kobiety częściej niż mężczyźni angażują się w praktyki przyjazne środowisku i wspierają politykę środowiskową.

Męskość ekologiczna

Forma męskości, która priorytetowo traktuje wartości ekologiczne, takie jak troska o środowisko, zrównoważony rozwój i odrzucenie tradycyjnych norm dominacji lub wyzysku kojarzonych z konwencjonalną męskością.

Męskość opiekuńcza

Jako podstawowe męskie cechy wskazuje opiekuńczość, empatię i współczucie, kwestionując stereotypy związane z dominacją i agresją.

Neutralność klimatyczna

Osiągnięcie zerowego poziomu emisji gazów cieplarnianych netto, tj. stanu, w którym wytwarzane emisje są równoważone przez ilość gazów usuwanych z atmosfery, zwykle z wykorzystaniem mechanizmów offsetu węglowego (redukcji i kompensacji) lub innych środków.

Nierówność płci

Nierówne traktowanie lub odmienne postrzeganie poszczególnych osób ze względu na ich płeć. Nierówność płci przejawia się w różnych obszarach, takich jak dochody, edukacja, zdrowie, reprezentacja polityczna i status społeczny, często stawiając w niekorzystnej sytuacji kobiety i osoby niebinarne.

Patriarchat

System społeczny, w którym mężczyznom przypada władza formalna. Mężczyźni dominują jako przywódcy polityczni i autorytety moralne, korzystają z przywilejów społecznych, to im przysługuje prawo własności. Często wiąże się to z podporządkowaniem kobiet i innych płci, a także z kształtowaniem norm społecznych i instytucjonalnych w celu wzmocnienia męskiej dominacji i wpływów, co prowadzi do nierówności płci i marginalizacji głosów innych niż męskie.

Profeministyczne zaangażowanie

Rzecznictwo na rzecz równości płci, kwestionowanie seksizmu i wspieranie zasad feministycznych. Obejmuje osoby wszystkich płci, w tym chłopców i mężczyzn, podejmujące wysiłki na rzecz obalenia systemów patriarchalnych, promowania praw kobiet oraz tworzenia równych szans i środowisk, tak aby społeczeństwo było bardziej włączające

Reparacje klimatyczne

Odszkodowania lub restytucje od globalnej Północy dla globalnego Południa oraz dla społeczności narażonych na szkody i straty spowodowane zmianami klimatu.

Solidarność

Jedność poszczególnych osób lub grup i współpraca między nimi oparta na wspólnych interesach, celach lub tożsamościach. Solidarność klimatyczna obejmuje wzajemne wsparcie oraz zbiorowe działania na rzecz przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom.

Sprawiedliwość (ang. equity)

Zapewnianie uczciwego, bezstronnego i równego podziału zasobów, możliwości i korzyści, w szczególności z uwzględnieniem nierówności historycznych i dyskryminacji systemowej.

Sprawiedliwość międzypokoleniowa

Etyczna odpowiedzialność za uwzględnianie potrzeb i praw przyszłych pokoleń w procesach decyzyjnych, w szczególności w odniesieniu do zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska.

Strefa poświęcenia

Obszar nieproporcjonalnie silnie dotknięty degradacją lub zanieczyszczeniem środowiska.

Ślad węglowy

Pozwala zmierzyć całkowitą ilość gazów cieplarnianych emitowanych bezpośrednio lub pośrednio w wyniku działalności człowieka, takiej jak transport, zużycie energii i konsumpcja. Chociaż termin ten jest powszechnie używany, idea śladu węglowego została wprowadzona przez przedsiębiorstwo petrochemiczne British Petroleum w celu przerzucenia przez firmy naftowe odpowiedzialności za zmiany klimatyczne, wielkoskalowy wyzysk i niszczenie środowiska na zwykłych obywateli.

Upodmiotowienie

Umożliwianie osobom lub społecznościom sprawowania większej kontroli nad własnym życiem, podejmowania decyzji i zarządzania zasobami. Często jest realizowane przez edukację, dostęp do informacji i zwiększanie pewności siebie. Na polski tłumaczone również jako „wzmacnianie pozycji".

Zmiany klimatu

Długofalowe zmiany w globalnych lub regionalnych wzorcach klimatycznych spowodowane głównie działalnością człowieka, taką jak spalanie paliw kopalnych i wylesianie.

CZĘŚĆ 3

Aktywności dla nauczycieli, nauczycielek, edukatorek, edukatorów oraz młodzieży. Krok po kroku o tym, jak lepiej zrozumieć globalne współzależności, zmiany klimatu, sprawiedliwość klimatyczną i płciową, intersekcjonalność oraz ekofeminizm.

Wprowadzenie do podstawowych aktywności edukacyjnych

Celem proponowanych w tym przewodniku podstawowych aktywności jest zaangażowanie edukatorek, edukatorów, nauczycieli, nauczycielek i młodzieży w immersyjne zgłębianie najważniejszych globalnych kwestii, takich jak zmiany klimatu, sprawiedliwość płci, intersekcjonalność i ekofeminizm. Przedstawione tutaj ćwiczenia zaprojektowano tak, by wspierały głębsze rozumienie współzależności między kryzysami ekologicznymi a nierównościami społecznymi.

Skupiamy się szczególnie na tym, jak poszczególne elementy się ze sobą zazębiają i wpływają na siebie nawzajem. Praca z poruszanymi tematami pozwoli osobom uczestniczącym przyjąć holistyczny pogląd na powiązania między najpilniejszymi problemami naszego świata. Przyczyni się też do upodmiotowienia osób uczestniczących, dzięki czemu będą mogły wnosić swój wkład do pozytywnych zmian w swoich społecznościach i poza nimi.

Jak to działa?

- W przewodniku znajdziesz ćwiczenia, które skłaniają do refleksji nad złożonością sprawiedliwości klimatycznej i do krytycznej analizy tego zagadnienia. Podczas interaktywnych sesji osoby uczestniczące odkryją, jak globalne współzależności wpływają na otaczające nas środowisko i społeczeństwa. Otrzymają również informacje, jak czerpać realne rozwiązania z podejścia ekofeministycznego.

- Aktywności przygotowano w oparciu o ramy KUVAS (zob. część 1). Udział w ćwiczeniach pozwoli młodym osobom nie tylko poszerzyć wiedzę i świadomość palących problemów obecnego świata, ale również umożliwi rozwijanie niezbędnych umiejętności i postaw, takich jak krytyczne myślenie, empatia i wspólne rozwiązywanie problemów, dzięki którym staną się rzecznikami i rzeczniczkami bardziej sprawiedliwego i zrównoważonego świata.

- Proponujemy pięć podstawowych aktywności. Każda z nich trwa 45 minut. Kolejność ćwiczeń nie jest przypadkowa. Zostały ułożone w taki sposób, by stopniowo wprowadzać osoby uczące się w omawiane zagadnienia.

Nazwa aktywności

POŁĄCZ KROPKI

CELE

Celem aktywności jest zachęcenie młodych osób do:

• pogłębienia wiedzy o kryzysach ekologicznych, nierównościach płci oraz ich intersekcjonalności – w celu ich lepszego zrozumienia;

• krytycznego przemyślenia złożoności sprawiedliwości klimatycznej i sprawiedliwości płci.

KRÓTKI OPIS

Celem aktywności jest zapoznanie młodych osób z najważniejszymi pojęciami, które pojawiają się w przewodniku: ze współzależnościami między sprawiedliwością klimatyczną i sprawiedliwością płci, oraz ich intersekcjonalnością

GRUPA WIEKOWA 15+

CZAS TRWANIA 45 minut

POTRZEBNA PRZESTRZEŃ

Duża sala lub przestrzeń na dworze

POTRZEBNE MATERIAŁY

- **Papier do flipchartów**
- **Kolorowe długopisy lub markery**
- **Stare czasopisma i gazety**
- **Nożyczki**
- **Klej w sztyfcie**
- **Urządzenie elektroniczne (komputer, laptop lub tablet)**
- **Dostęp do Internetu**
- **Papier z recyklingu**
- **Dodatkowe zdjęcie**

Wskazówka dla osoby facylitującej

Dobierz czasopisma lub dodatkowe zdjęcia tak, by dały osobom uczestniczącym odpowiednio szeroki zakres przykładów, które można powiązać z niesprawiedliwością płci w różnych obszarach życia i z wieloma aspektami kryzysów klimatycznych. Być może warto wyszukać materiały dotyczące formalnych i nieformalnych wpływów politycznych, przywództwa i podejmowania decyzji, (nieodpłatnej) pracy opiekuńczej, pracy zawodowej/ gospodarki, stosunków globalnych, historii, edukacji/nauki, norm społecznych i postrzegania płci, sektora ochrony zdrowia/ medycyny itd.
Upewnij się, że wybrane materiały pokazują zarówno negatywne, niesprawiedliwe aspekty (np. stereotypy płci i konsekwencje zmian klimatu), jak i pozytywne obrazy odwrócenia stereotypowych ról płci (takie jak opiekuńczy mężczyźni, kobiety pełniące role przywódczyń i podejmujące działania na rzecz klimatu).

Na koniec sprawdź, czy materiały odzwierciedlają różnorodność ludzi i uwzględniają zarówno wymiar globalny, jak i lokalny.

PORUSZANE TEMATY

- Zmiany klimatu
- Kryzysy ekologiczne
- Nierówności płci
- Współzależności
- Intersekcjonalność

PORUSZANE TEMATY – ZGODNIE Z KUVAS

Wiedza i rozumienie

- Sprawiedliwość społeczna, równość i sprawiedliwość płciowa
- Tożsamość, różnorodność i intersekcjonalność
- Prawa człowieka
- Władza, upodmiotowienie i rzecznictwo

Wartości i postawy

- Poczucie tożsamości i własnej wartości, docenianie różnorodności
- Zaangażowanie na rzecz sprawiedliwości społecznej, równości, troski i wspólnoty
- Szacunek dla ludzi i poszanowanie praw człowieka

Umiejętności

- Krytyczne, niezależne i kreatywne myślenie
- Empatia i solidarność
- Samoświadomość i refleksja

PRZYGOTOWANIE

Istotne jest wcześniejsze przygotowanie przestrzeni i wszystkich niezbędnych materiałów. Jako osoba facylitująca możesz przeczytać część 2 przewodnika, by pogłębić swoje przygotowanie do przeprowadzenia aktywności. Omawiamy tam kryzysy ekologiczne i nierówności płci, zależności między nimi oraz ich intersekcjonalność.

KROK 1

Rozpocznij 45-minutową sesję od poinformowania grupy, że zajmiecie się ważnymi globalnymi i „lokalnymi" problemami, na których skupia się Ecoality, unijny projekt skierowany do młodzieży.
Wyjaśnij, że w dzisiejszym świecie spotykamy się z szeregiem kryzysów ekologicznych. Podkreśl, że nie mierzymy się już z jednym kryzysem, a z wieloma. Podziel osoby uczestniczące na małe grupy. Poproś, by na kartce z recyklingu lub na urządzeniu elektronicznym spisały wszystkie kryzysy ekologiczne, które przychodzą im do głowy.

CZAS TRWANIA: 5 MINUT

Gdy osoby uczestniczące wykonają zadanie, poproś każdą grupę o zastanowienie się, jakie nierówności płci istnieją w naszym społeczeństwie. Które problemy związane z równością płci są najpilniejsze i dlaczego? Zachęć grupy do przeprowadzenia burzy mózgów. Poproś, by spisały swoje pomysły na tej samej lub nowej kartce z odzysku lub na urządzeniu elektronicznym.

CZAS TRWANIA: 5 MINUT

KROK 2

Zadaj grupom następujące pytania i zachęć do refleksji:

- **Czy istnieje związek między kryzysami ekologicznymi i nierówności płci?**
- **Jeśli tak, w jaki sposób są one ze sobą powiązane? W których miejscach się na siebie nakładają?**

Następnie zachęć każdą grupę do stworzenia mapy myśli na ten temat w formie kolażu. Grupy mogą korzystać z przygotowanych materiałów, by nie tylko przedstawić kryzysy ekologiczne i nierówności płci, ale też podkreślić, w jaki sposób są one ze sobą powiązane. Zachęć zespoły, by podeszły do ćwiczenia jak najbardziej kreatywnie. Mogą działać tak, jak tylko mają ochotę: rysować, wycinać i wklejać obrazki, szkicować itp. Mogą również dopisywać do map myśli słowa kluczowe, które pojawiły się podczas burzy mózgów, i używać różnych kolorów, aby wskazać współzależności między kryzysami ekologicznymi a nierównościami płci.

Poproś grupy o zastanowienie się, czy jest coś zaskakującego w tym, jak lub dlaczego te dwa problemy się zazębiają.

Oto przykładowy kolaż:

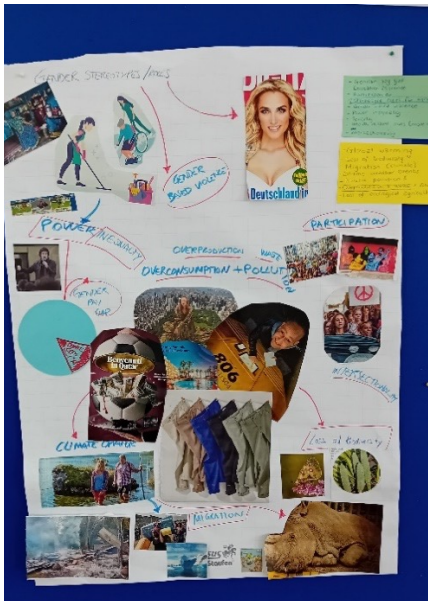

Wskazówka dla osoby facylitującej

Aktywność można również przeprowadzić online. Możesz skorzystać na przykład z aplikacji Canva www.canva.com.

CZAS TRWANIA: 15 MINUT

KROK 3

Obejrzyj z grupą krótki film, w którym przedstawiono historię Inezy Umuhozy Grace:
("Przemilczane straty i szkody poniesione przez najsłabiej rozwinięte państwa wskutek zmian klimatu: Rwanda")*

Zapisz na tablicy lub flipcharcie poniższe stwierdzenie:
Aby zrozumieć problem/sytuację, trzeba przyjrzeć się:
• Teraźniejszości: jakie są odczuwalne skutki? Które osoby są zaangażowane?
• Przeszłości: gdzie leży źródło problemu? Jakie są jego podstawowe przyczyny? Jakie próby podjęto do tej pory, aby rozwiązać ten problem?
• Przyszłości: jakie są rozwiązania i alternatywy?
Poproś każdą grupę o wybranie jednego kryzysu ekologicznego **albo** jednego przykładu nierówności płci z przygotowanego kolażu. Każdy zespół powinien zdecydować się na kwestię, którą uważa za najpilniejszą lub najbardziej niepokojącą. Następnie poproś grupy, by omówiły wybrany problem również pod kątem trzech powyższych wymiarów.
***Wskazówka dla osoby facylitującej:**
Jeśli chcesz lepiej przygotować się do tego ćwiczenia, zapoznaj się z aktywnością pt. „Walka ze zmianami klimatu", w której znajdziesz więcej informacji o Inezie Umuhozie Grace.
CZAS TRWANIA: 15 MINUT

KROK 4

Zapraszaj kolejno każdą grupę, aby zaprezentowała swoją mapę myśli. Zespoły mogą rozłożyć kolaże na podłodze/ziemi lub przykleić je do ściany, tak aby inne osoby mogły swobodnie do nich podchodzić i przyglądać się zmapowanym myślom. Jeśli przeprowadzasz aktywność online, wybierz narzędzie, w którym grupy będą mogły udostępniać kolaże innym.

CZAS TRWANIA: 5 MINUT

OPCJONALNIE

Jeśli masz więcej czasu na tę aktywność, przed dzieleniem się kolażami możesz wprowadzić dodatkowe zadanie.
Odnosząc się do wypowiedzi Inezy Umuhozy Grace, poproś osoby uczestniczące, by postarały się odpowiedzieć na poniższe pytania.
W przyszłości refleksja zaprocentuje umiejętnością lepszego rozumienia złożonych problemów i sytuacji.

- **Wymiary lokalny i globalny:** **W jaki sposób problem wpływa na ludzi, środowisko i gospodarkę na poziomach lokalnym i globalnym?**
- **Wymiary indywidualny i zbiorowy:** **W jaki sposób problem wpływa na poszczególne osoby i całe społeczności? Które osoby i społeczności są najbardziej lub najmniej dotknięte?* (Zob. niżej, aby zapoznać się z dodatkowym punktem widzenia).**
- **Wymiary racjonalny i emocjonalny:** **Jakie są racjonalne reakcje ludzi na dany problem? Przykłady: czy mobilizują innych do działania lub domagają się zmiany decyzji politycznych? Jakie reakcje emocjonalne może wywołać dany problem? Przykłady: może sprawiać, że ludzie czują złość, frustrację lub manipulują innymi osobami z powodu własnej niestabilności emocjonalnej.**

Zapisz powyższe trzy wymiary na tablicy suchościeralnej lub flipcharcie, podając jednocześnie przykłady zaczerpnięte z opowieści Inezy Umuhozy Grace. Poproś wszystkie zespoły o dodanie tych wymiarów do swoich map myśli i wskazanie powiązań z dwoma najbardziej pilnymi lub niepokojącymi problemami, które wcześniej wybrały.
* Analiza glokalnych problemów wymaga zrozumienia relacji (władzy) między różnymi grupami interesu i ich zdolności do wpływania na decyzje oraz mechanizmy polityczne władz lokalnych i rządów w odniesieniu do danej kwestii.
Rozwijanie krytycznego myślenia o współczesnych zjawiskach, wiadomościach i wydarzeniach za pomocą analizy globalnego układu sił pozwala osobom uczestniczącym zrobić coś więcej, niż tylko przeczytać zadany tekst bez zagłębiania się w szczegóły. Daje im możliwość wyrobienia sobie na dany temat świadomej opinii, w której uwzględnią nie tylko związek przyczynowo-skutkowy, ale i wpływ decyzji politycznych na jednostki i społeczności.

Nazwa aktywności

Globalne Domino

CELE

Celem aktywności jest zachęcenie młodych osób do:

• zdobycia wiedzy o lokalnych aktywistkach i aktywistach stawiających czoła globalnym wyzwaniom;

• zrozumienia, czym jest zrównoważony rozwój, na jakich filarach się opiera i jakie są wzajemne powiązania między nimi;

• refleksji nad znaczeniem indywidualnych wysiłków w eliminowaniu globalnych wyzwań;

• omówienia zagadnień równości płci i praw człowieka.

KRÓTKI OPIS

Celem tego ćwiczenia jest przybliżenie młodym ludziom sylwetek kobiet i mężczyzn, którzy swoimi działaniami stawiają czoła globalnym wyzwaniom. Zadaniem osób uczestniczących jest ułożenie domina – dopasowanie opisu osoby do jej zdjęcia.

Układanie domina może być również okazją do dyskusji na temat tego, kto może zmieniać świat i w jaki sposób może wprowadzać zmiany. Podczas przeprowadzania aktywności warto kierować uwagę osób uczestniczących na kwestie równości płci i praw człowieka.
Przed rozpoczęciem ćwiczenia młodzi ludzie powinni zapoznać się ze znaczeniem terminu „zrównoważony rozwój".

GRUPA WIEKOWA 15+

CZAS TRWANIA 45 minut

POTRZEBNA PRZESTRZEŃ

Sala lub przestrzeń na dworze

POTRZEBNE MATERIAŁY

Wydrukowane i wycięte materiały z załączników dla każdej pięcioosobowej grupy:

- **Załącznik nr 1 – Zrównoważony rozwój**
- **Załącznik nr 2 – Globalne domino**

Inne materiały:

- **Karteczki samoprzylepne**
- **Markery lub kolorowe długopisy**
- **Nożyczki**

PORUSZANE TEMATY

- Świadomość ekologiczna
- Globalne wyzwania
- Współzależności
- Nierówności płci
- Intersekcjonalność
- Prawa człowieka

PORUSZANE TEMATY – ZGODNIE Z KUVAS

Wiedza i rozumienie:

- Sprawiedliwość społeczna, równość i sprawiedliwość płciowa
- Tożsamość, różnorodność i intersekcjonalność
- Prawa człowieka
- Władza, upodmiotowienie i rzecznictwo

Wartości i postawy:

- Poczucie tożsamości i własnej wartości, docenianie różnorodności
- Zaangażowanie na rzecz sprawiedliwości społecznej, równości, troski i wspólnoty
- Szacunek dla ludzi i poszanowanie praw człowieka

Umiejętności:

- Krytyczne, niezależne i kreatywne myślenie
- Empatia i solidarność
- Samoświadomość i refleksja

PRZYGOTOWANIE

Przed rozpoczęciem ćwiczenia możesz poprosić osoby uczestniczące, aby zapoznały się z określeniem zrównoważony rozwój. W tym celu zachęć grupę do obejrzenia i przeczytania poniższych materiałów:

- **Zrównoważona Ziemia:**, **"Zrównoważony rozwój w 4 minuty | Zrównoważność wyjaśniona"**
- **Informacje o Celach Zrównoważonego Rozwoju z części 2 tej publikacji – podkreśl, że żadnego celu nie można osiągnąć w oderwaniu od innych!**

KROK 1

Na początku ćwiczenia zapytaj grupę, co wie o zrównoważonym rozwoju. Pozwól osobom uczestniczącym odpowiadać na forum, by ich wypowiedzi słyszeli wszyscy rówieśnicy i rówieśniczki. Na zakończenie tej części krótko omów **materiał pomocniczy z załącznika nr 1 – Zrównoważony rozwój**. Przedstawiono tam trzy główne filary zrównoważonego rozwoju (gospodarka, społeczeństwo, środowisko) i ich elementy.

Następnie zaproś osoby uczestniczące do odpowiedzi na następujące pytanie:

- **Kto według was może działać na rzecz zrównoważonego rozwoju?**

Powiedz grupie, że pozna historie osób, które obecnie pracują nad rozwiązywaniem globalnych wyzwań.

CZAS TRWANIA: 5 MINUT

KROK 2

Podziel klasę na pięcioosobowe grupy. Wcześniej wydrukuj tyle zestawów **z załącznika nr 2 – Globalne domino**, ile będzie grup.

Rozdaj zespołom wydruki. Poproś osoby uczestniczące, by powycinały prostokąty – kostki domina. Na każdej znajduje się imię i nazwisko osoby działającej na rzecz zrównoważonego rozwoju oraz zdjęcie innej osoby (której opis umieszczono na innej kostce). Powiedz grupom, że ich zadaniem jest:

- **przeczytanie historii na kostkach domina;**
- **ułożenie kostek tak, aby opisy pasowały do zdjęć.**

Gdy grupa ułoży domino, upewnij się, że wszystkie zdjęcia zostały prawidłowo dopasowane. W razie potrzeby pomagaj grupom układać kostki domina tak, aby każdy opis pasował do zdjęcia. Rozwiązanie można podejrzeć tutaj.

CZAS TRWANIA: 10 MINUT

KROK 3

Poproś grupy, by każda wybrała jednego globalnego aktywistę albo jedną globalną aktywistkę. Zadaniem zespołu jest przeanalizowanie działań wybranej osoby i wskazanie, na rzecz których elementów filarów zrównoważonego rozwoju ta osoba pracuje. Grupy powinny użyć karteczek samoprzylepnych i zapisać te elementy. Jeśli młodzież ma taką możliwość, zachęć do poczytania więcej o wybranej osobie w Internecie.
Zwróć osobom uczestniczącym uwagę, że elementy zrównoważonego rozwoju wpływają na siebie nawzajem. Na przykład: sadzenie drzew wpływa na ochronę lokalnych ekosystemów i klimatu **(ochrona klimatu, ekosystemów i gatunków).** Jednak zalesianie nie powiedzie się bez szkoleń i zaangażowania lokalnej społeczności **(zrównoważona społeczność)**. Rezultatem jest powstanie nowych miejsc pracy, często skierowanych do kobiet, co pomaga zmniejszyć ubóstwo **(stabilne zatrudnienie, równość płci, zdrowie)**.
Zachęć osoby uczestniczące, by zauważyły wzajemne powiązania między tymi elementami.

CZAS TRWANIA: 15 MINUT

KROK 4

Poproś każdą grupę o krótką prezentację wybranej osoby i jej aktywności. Na rzecz których elementów filarów zrównoważonego rozwoju działają te osoby?

Zaproś grupę do dyskusji. Możesz zadać następujące pytania:
- **Kto działa na rzecz zrównoważonego rozwoju? Co charakteryzuje te osoby?**
- **Co pomaga we wprowadzaniu takich zmian? Zastanówcie się, jaką rolę odgrywa tutaj płeć, wykształcenie i pochodzenie.**
- **Czy jest coś, co łączy te osoby?**
- **Czym te osoby się od siebie różnią?**
- **Jak osiąganie zrównoważonego rozwoju wpływa na jakość życia ludzi?**
- **Jak może to wpływać na prawa człowieka?**

Zwróć szczególną uwagę na to, jak istotny jest udział kobiet w reagowaniu na globalne wyzwania. W rozmowie porusz również kwestię nierówności między kobietami i mężczyznami na stanowiskach decyzyjnych lub przywódczych. Skieruj uwagę osób uczestniczących na nierówne obciążenie płci pracą formalną i nieformalną oraz płatną i bezpłatną. Możecie stworzyć plakat, chmurę pomysłów, post na Facebooku lub po prostu podzielić się tym, dlaczego wspólne podnoszenie kwestii równości płci i odpowiadanie na globalne wyzwania jest ważne. Zwróć uwagę grupy na wiek, płeć, pochodzenie i wykształcenie osób zaangażowanych w działania na rzecz zrównoważonego rozwoju. Zauważ, że aktywiści i aktywistki wywodzą się z bardzo różnych środowisk. Ani płeć, ani wiek, ani wykształcenie nie determinują naszej zdolności do budowania lepszego i bardziej sprawiedliwego świata. Każda osoba ma do odegrania istotną rolę w stawianiu czoła globalnym wyzwaniom.

CZAS TRWANIA: 15 MINUT

OPCJONALNIE

Możesz rozszerzyć to ćwiczenie:
- **Stwórzcie dodatkowe kostki domina** – zachęć grupę do wskazania osób, które należą do waszej lokalnej społeczności i swoimi działaniami stawiają czoła globalnym wyzwaniom.
- **Stwórzcie kostki domina o sobie** – zaproś osoby w grupie do napisania kilku słów o sobie i podzielenia się tym, jak reagują na globalne wyzwania i jaki wkład wnoszą w zapewnianie zrównoważonego rozwoju.

ZAŁĄCZNIK NR 1 – ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ

GOSPODARKA

Innowacje technologiczne
Wprowadzanie nowych technologii, które zwiększają wydajność produkcji i zmniejszają zużycie zasobów.

Stabilne zatrudnienie
Tworzenie miejsc pracy poprzez inwestowanie w lokalne przedsiębiostwa i rozwój społeczności.

Sprawiedliwość finansowa
Podnoszenie umiejętności zarządzania finansami i związanej z tym świadomości w społecznościach w celu wspierania stabilności ekonomicznej, w tym uczciwych i niedyskryminujących wynagrodzeń.

Zrównoważona konsumpcja
Podtrzymywanie systemu finansowego, który nie podsyca stale rosnącej konsumpcji towarów i usług.

ŚRODOWISKO

Ochrona gatunków
Inicjatywy mające na celu zachowanie różnorodności biologicznej poprzez ochronę zagrożonych gatunków (zarówno lądowych, jak i wodnych).

Ochrona ekosystemów
Działania mające na celu zachowanie naturalnych ekosystemów i przestrzeni dla dzikiej przyrody.

Ochrona klimatu
Działania mające na celu łagodzenie zmian klimatycznych poprzez ograniczanie emisji gazów cieplarnianych. Wdrażanie działań dostosowawczych, które umożliwiają radzenie sobie ze skutkami tych zmian.

Redukcja zanieczyszczeń
Wdrażanie polityk i technologii, które pozwalają zmniejszyć zanieczyszczenie powietrza, wody i gleby oraz skutecznie zarządzać odpadami.

SPOŁECZEŃSTWO

Równość płci
Inicjatywy, które promują równe szanse i eliminują dyskryminację w społeczeństwie.

Dostęp do edukacji
Zapewnianie powszechnego dostępu do edukacji na wszystkich poziomach i umożliwianie w ten sposób rozwoju osobistego i zawodowego.

Zdrowie
Działania mające na celu poprawę zdrowia publicznego poprzez promowanie zdrowego stylu życia, zapewnianie dostępu do opieki zdrowotnej i zwalczanie chorób

Zrównoważona społeczność
Budowanie społeczności opartych na partnerstwie, zrozumieniu, empatii, współpracy i pokoju.

ZAŁĄCZNIK NR 2 – GLOBAL DOMINO

Prawidłowy układ kostek można sprawdzić tutaj.

Olga Malinkiewicz

Kim jest?
Olga Malinkiewicz urodziła się w Polsce. Ukończyła Wydział Fizyki Uniwersytetu Warszawskiego oraz Politechnikę Katalońską w Barcelonie. Doktorat z fizyki obroniła na Uniwersytecie w Walencji. Jest współzałożycielką i dyrektorką ds. technologii w firmie Saule Technologies.

Działania i osiągnięcia
Olga jest współtwórczynią **taniej metody wytwarzania drukowanych ogniw słonecznych na bazie grup minerałów - są to bardzo cienkie i elastyczne panele słoneczne, które można umieścić na budynkach, dachach i różnych innych powierzchniach.** Olga w ciągu kilku lat stworzyła zespół specjalistów i laboratorium zajmujące się nową technologią.

Jest posiadaczką tytułu „Very Important Polish Innovator" (konkurs Młodzi Liderzy Innowacji, 2015) oraz tytułu „Innovator of the Year". W 2016 r. odznaczono ją Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski za wybitne zasługi dla rozwoju nauki polskiej.

Kto to?

Nadia Tutarieva

Kim jest?
Nadia Tutarieva urodziłąa się w Ługańsku, w Ukrainie. Jest młodą aktywistką działającą na rzecz kobiet i szerzenia pokoju na świecie. Jest nauczycielką w lokalnej szkole.

Działania i osiągnięcia
W wieku 19 lat zaczęła pomagać dziewczynom uczyć się i brać przyszłość w swoje ręce. Od czasu konfliktu w Ukrainie w 2014 roku **działa na rzecz edukacji** i wyjaśniania dzieciom w szkole tematów związanych z wojną. Nadia jest współzałożycielką organizacji **Girls of Chuhinka, działającej na rzecz równości płci i zwiększenia roli kobiet w budowaniu pokoju i ich udziału w życiu społecznym i politycznym**. Sama chce działać aktywnie w życiu politycznym swojej społeczności.

Kto to?

ZAŁĄCZNIK NR 2 – GLOBALNE DOMINO

Prawidłowy układ kostek można sprawdzić tutaj.

William Kamkwamba

Kim jest?
William Kamkwamba pochodzi z Malawi. Ze względu na suszę, która doprowadziła jego rodzinę do skrajnego ubóstwa, zmuszony był opuścić szkołę. W jego wiosce ludzie borykali się m.in. z brakiem dostępu do energii.

Działania i osiągnięcia
William **skonstruował pierwszy wiatrak** ze znalezionych we wiosce odpadów, dzięki niemu jego rodzina stała się pierwszą rodziną z wioski **z dostępem do energii elektrycznej**. Bardzo szybko o jego osiągnięciu zaczęły pisać lokalne gazety, a następnie został zaproszony na spotkanie TEDx w Tanzanii.

Kamkwamba uzyskał fundusze na kontynuację nauki, a następnie dostał się na studia w USA. W międzyczasie założył organizację Moving Windmills, która **działa na rzecz czystej wody, zdrowia, edukacji i wzmacniania społeczności lokalnych** oraz współpracuje z różnymi innymi organizacjami humanitarnymi na Globalnym Południu.

Kto to?

Gitanjali Rao

Kim jest?
Gitanjali Rao urodziłą się w Kolorado w Stanach Zjednoczonych. Jako 11-latka dowiedziała się o zanieczyszczeniach wody ołowiem we Flint w stanie Michigan (picie tak zanieczyszczonej wody jest niebezpieczne dla zdrowia). Zainspirowało ją to do pogłębiania wiedzy o zanieczyszczeniu wody pitnej ołowiem i innymi toksynami. Rao wzięła udział w konkursie dzięki któremu współpracowała z mentorką, która pomogła zrealizować Gitanjali jej projekt.

Działania i osiągnięcia
Wynalazek Rao nosi nazwę Tethys, na cześć greckiej bogini czystej wody Tytana - jest to pudełko wielkości talii kart, które zawiera baterię, bluetooth i węglowe nanorurki, które wykrywają ołów w wodzie. Celem wynalazku był szybki pomiar czystości wody, na własny użytek. Rao stworzyła również **aplikację Kindly, która w oparciu o sztuczną inteligencję – jest w stanie wykryć cyberprzemoc** na wczesnym etapie.

Nastolatka współpracuje również ze szkołami, międzynarodowymi organizacjami i muzeami, organizując z nimi warsztaty z **innowacyjności dla jej rówieśników.**

Kto to?

ZAŁĄCZNIK NR 2 – GLOBALNE DOMINO

Prawidłowy układ kostek można sprawdzić tutaj.

Miranda Wang

Kim jest?
Miranda Wang biotechnologią zaczęła się interesować, kiedy wieku 18 lat razem z koleżanką z klasy odkryły bakterię, która rozkłada ftalany używane w plastiku. Studiowała biochemię na Uniwersytecie w Toronto oraz biologię molekularną i komórkową i przedsiębiorczość inżynieryjną na Uniwersytecie Pensylwanii. Już w czasie studiów założyła BioCollection.

Działania i osiągnięcia
Firma, którą założyła Miranda **korzysta z biologii syntetycznej do opracowania rozwiązań dla kryzysu z plastikiem**. Badają oni możliwość rozkładania na cenne czynniki chemiczne nie recyklingowanego plastiku, który stanowi 1/3 całej światowej produkcji plastiku. Obecnie prowadzą **pilotowy zakład odpadów, a także pomagają Google'owi we wprowadzeniu polityki zero waste w ich biurach.**

Wielokrotnie wyróżniona m.in. w Forbes 30 under 30, Wizjonerów posiadających odwagę do zmiany świata (New York Times), Środowiskowego Geniusza Pritzkera, a w tym roku również Young Champion of the Year Narodów Zjednoczonych.

Kto to?

Wangari Maathai

Kim jest?
Wangari Maathai urodziła się w Kenii. Była aktywistką społeczną, środowiskową i polityczną.Studiowała biologię na uczelniach amerykańskich i niemieckich oraz weterynarię na Uniwersytecie w Nairobi. Założyła kobiecy Ruch Zielonego Pasa.

Działania i osiągnięcia
Założony przez Wangari Ruch Zielonego Pasa **zasadził 30 milionów drzew**. Nasadzenia wzbogaciły różnorodność biologiczną, miały na celu również **zapobieganie pustynnieniu kontynentu i związanym z nim biedą i głodem.** Wolontariusze Zielonego Pasa zajmują się również edukacją, popularyzowaniem zasad prawidłowego odżywiania czy praw człowieka. Jej działania przyczyniły się także do powstania wielu nowych miejsc pracy dla tysięcy Kenijek (np. w szkółkach leśnych).

Wangari była pierwszą kobietą z Afryki, która zdobyła Nagrodę Nobla za pracę na rzecz ochrony środowiska, rozwoju, demokracji i pokoju.

Kto to?

ZAŁĄCZNIK NR 2 – GLOBALNE DOMINO

Prawidłowy układ kostek można sprawdzić tutaj.

Kotchakorn Voraakhom

Kim jest?
Kotchakorn Voaakhom urodziła się w Bangoku, jest założycielką organizacji Porous City Network. Uzyskała licencjat z architektury krajobrazu na Uniwersytecie w Tajlandi, następny stopień edukacji ukończyła na UniwersytecieHarvarda. Podczas studiów była jedną z założycielek Kounkuey Design Initiative - organizacji wspierającej miasta. które nie posiadają odpowiednich zasobów w celu stworzenia lokalnych i przyjaznych miejsc wspólnych aktywności społeczności lokalnej.

Działania i osiągnięcia
Organizacja, którą założyła Kotchakorn zajmuje się działaniem **na rzecz zwiększenia zielonej przestrzeni w miastach w taki sposób, aby przeciwdziałać skutkom jakie niosą zmiany klimatu. W szczególności na zabudowanych obszarach miejskich, oraz terenach, które są położone blisko rzek i narażone sąna podtopienia.** Znajduje się na liście 15 kobiet walczących przeciw zmianom klimatu według Time.

Kto to?

Hinduo Oumarou Ibrahim

Kim jest?
Hinduo Oumarou Ibrahim urodziła się w Czadzie i jest członkinią społeczności pasterskiej Mbororo, przewodniczącą Stowarzyszenia Rdzennych Kobiet i Ludów Czadu (AFPAT) oraz aktywistką klimatyczną.

Działania i osiągnięcia
Hindou współpracuje ze społecznościami, które doświadczają konsekwencji zmiany klimatu, np. utrudniony dostęp do wody przez wysychania jeziora Czad, które jest źródłem wody dla ludzi z Czadu, Kamerunu, Nigru i Nigerii. Hindou i inne osoby ze stowarzyszenia spotykają się z rolnikami, aby stworzyć mapę pól uprawnych i potrzeb poszczególnych społeczności. Dzięki wspólnej pracy są w stanie pomóc społecznościom w **znalezieniu kompromisu, który zapewnia dostęp do wody, jednocześnie łagodząc lokalne konflikty**. Stowarzyszenie zajmuje się również **promowaniem praw dziewcząt i kobiet w społeczności Mbororo oraz inspirowaniem przywództwa i rzecznictwa w ochronie środowiska.**

Kto to?

ZAŁĄCZNIK NR 2 – GLOBALNE DOMINO

Prawidłowy układ kostek można sprawdzić tutaj.

Boyan Slat

Kim jest?
Boyan Slat urodził się w Holandii. W wieku 16 lat zainteresował się problemem zanieczyszczenia wód morskich śmieciami i trudnościami związanymi z ich wydobyciem z mórz i oceanów. Zainteresowanie to przerodziło się w badanie problemu podczas projektu badawczego w szkole. Studiował inżynierię kosmiczną na Uniwersytecie Technologicznym w Delfcie.

Działania i osiągnięcia
Na pierwszym roku studiów **opracowywał pasywną metodę zbierania śmieci morskich**. Założył organizację The Ocean Cleanup, która instaluje systemy w kształcie litery U, które dryfują w wirach Północnego Pacyfiku **i koncentrują pływające śmieci (następnie statki pomocnicze zbierają skoncentrowane śmieci i transportują na brzeg).**

Fundacja Boyana ma na celu usunięcie 90% plastikowych śmieci z oceanów i zatrzymanie ich napływu z rzek do oceanów do 2040 roku.

Kto to?

Najat Aoun Saliba

Kim jest?
Najat Aoun Saliba dorastała na farmie bananów w Libanie. Po wybuchu wojny domowej wraz z rodziną przeprowadziła się do miasta, gdzie zainteresowała się sposobami ograniczenia zanieczyszczenia powietrza. Saliba studiowała na libańskim uniwersytecie, gdzie uzyskała tytuł licencjata, następnie studia kontynuowała w Stanach Zjednoczonych.

Działania i osiągnięcia
Po powrocie do Libanu w 2002 r. pomogła założyć Centrum Ochrony Przyrody Ibsar, które zajmuje się **ochroną różnorodności biologicznej Libanu**. Założyła również Laboratorium Atmosferyczne i Analityczne oraz stworzyła pierwszą **libańską bazę danych na temat zanieczyszczeń atmosferycznych**. Zaniepokojona spalaniem libańskich odpadów na wolnym powietrzu, prowadziła badania i wykazała, że spalanie może zwiększyć ilość czynników rakotwórczych w powietrzu o 2300%.

Saliba **brała udział w ustanawianiu międzynarodowych protokołów badań chemicznych rur wodociągowych**. Obecnie opracowuje również **innowacyjne materiały i metody badania zanieczyszczeń atmosferycznych.**

Kto to?

ŹRÓDŁA OBRAZÓW:

- Nadia Tutarieva, źródło: UN Women, zgoda uzyskana za pośrednictwem poczty elektronicznej
- William Kamkwamba, autor: Erik (HASH) Hersman, CC BY-NC-SA 2.0
- Olga Malinkiewicz, autor: Borys Kozielski, CC BY-SA 4.0
- Najat Aoun Saliba, źródło: Fondation L'Oréal 2019, CC BY-SA 4.0
- Gitanjali Rao, autor: Ramachb, CC-BY-SA-4.0
- Boyan Slat: kadr z filmu udostępnionego na kanale Youtube, CC BY 3.0
- Hindou Oumarou Ibrahim, autor(ka): Fatakaya, CC BY-SA 4.0
- Kotchakorn Voraakhom, źródło: Porous City Network, CC-BY-NC-SA 2.0
- Miranda Wang, źródło: BioCellection, 2018 Climate Fellow, CC-BY-NC-SA 2.0
- Wangari Maathai, źródło: Kingkongphoto & www.celebrity-photos.comcC BY-SA 2.0

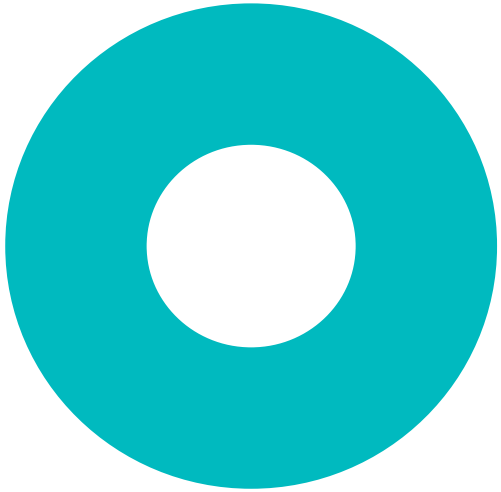

Nazwa aktywności

PLANETA B ISTNIEJE!

CELE

Celem aktywności jest zachęcenie młodych osób do:

• zdobycia wiedzy o dwóch najważniejszych kwestiach globanych związanych z klimatem i niesprawiedliwością płciową;
• empatii wobec naszej planety i wszystkich osób, które ją zamieszkują;
• podjęcia działań na rzecz zmian, które pozwolą im żyć w sposób bardziej zrównoważony i przyczyniać się do budowania bardziej inkluzywnego, zrównoważonego i solidarnego społeczeństwa.

KRÓTKI OPIS

Za pomocą tej aktywności podniesiesz u młodych osób świadomość obecnych kryzysów klimatycznych i ich skutków, zwłaszcza tych, które mają wpływ na kobiety i dziewczęta. Głównym celem ćwiczenia jest motywowanie innych do podejmowania działań na rzecz lepszego życia i lepszej przyszłości, zarówno w kontekście lokalnym, jak i globalnym.

GRUPA WIEKOWA 15+

CZAS TRWANIA 45 minut

POTRZEBNA PRZESTRZEŃ

Otwarta przestrzeń w budynku

POTRZEBNE MATERIAŁY

- **Tablica suchościeralna/ ekran cyfrowy**
- **Urządzenie elektroniczne z dostępem do Internetu**
- **Dzwonek, gong lub inny przedmiot, którym zasygnalizujesz upływ czasu**
- **Wydrukowane pytania i stwierdzenia z załącznika**
- **Karteczki samoprzylepne lub papier z recyklingu do robienia notatek**

PORUSZANE TEMATY

- Sprawiedliwość klimatyczna, sprawiedliwość społeczna, sprawiedliwość płciowa
- Globalizacja i współzależności
- Krytyczne i kreatywne myślenie
- Empatia i solidarność
- Odpowiedzialność i partycypacja

PORUSZANE TEMATY – ZGODNIE Z KUVAS

Wiedza i rozumienie:

- Klimat, sprawiedliwość i środowisko
- Sprawiedliwość społeczna, równość i sprawiedliwość płciowa
- Tożsamość, różnorodność i intersekcjonalność
- Globalizacja i współzależności

Wartości i postawy:

- Aktywny udział w ochronie środowiska i promowaniu zrównoważonego rozwoju

Umiejętności:

- Krytyczne, niezależne i kreatywne myślenie
- Empatia i solidarność

PRZYGOTOWANIE

Poproś osoby uczestniczące, by przygotowały się do zajęć. Niech samodzielnie poszukają informacji o tym, jak zmiany klimatu wpływają na kobiety i dziewczęta. Poproś grupę, by sprawdziła również, które kraje emitują najwięcej dwutlenku węgla. Jeśli chcecie jeszcze lepiej przygotować się do tej aktywności, możecie zapoznać się z materiałami z części 2 podręcznika.

KROK 1

Zainspiruj osoby uczestniczące, pokazując im przykłady pozytywnych działań podejmowanych na całym świecie przez osoby, które należą do następnego pokolenia dorosłych. Obejrzyjcie film „Najważniejsza lekcja dla świata – zmiany klimatu". Znajdziesz go tutaj.

CZAS TRWANIA: 4 MINUTY

KROK 2

Zaproś grupę do odgrywania ról. Zachęć osoby uczestniczące do zainscenizowania międzyplanetarnego spotkania przedstawicielek/przedstawicieli planety B i Ziemi. Podziel osoby uczestniczące na dwie grupy: niektóre będą reprezentować planetę B, a pozostałe – Ziemię. Na dwie osoby z Ziemi powinna przypadać jedna osoba z planety B.
Po podzieleniu osób uczestniczących na grupy odczytaj następujący komunikat:
„Za chwilę wydarzy się coś niezwykłego: przyjaźnie nastawione istoty zamieszkujące planetę B przybyły na Ziemię, aby porozmawiać z jej mieszkańcami i mieszkankami. Przedstawiciele i przedstawicielki planety B od jakiegoś czasu przyglądają się wpływom zmian klimatu na ludzi, zwłaszcza na kobiety i dziewczęta, i są tym zaniepokojeni. Chcą zaangażować się w dyskusję z Ziemianami i Ziemiankami, aby zrozumieć, co się dzieje i dlaczego tak jest. Będzie to pierwsze spotkanie bliskiego stopnia, podczas którego obie strony będą mogły wymienić się wiedzą. Zanim jednak rozpoczniemy debatę, musicie się do niej przygotować".

Rozdaj obu grupom wydrukowane załączniki, przy czym Ziemianie i Ziemianki otrzymują obie karty do danego tematu, a osoby z planety B tylko tę, na której są ich wypowiedzi i pytania. Do wyboru są trzy tematy. Zdecyduj, na których chcesz się skupić. Nie ma obowiązku poruszania wszystkich trzech. Na potrzeby przygotowań osoby z planety B powinny usiąść razem, podobnie jak Ziemianie i Ziemianki.

Wyjaśnij młodzieży, że będzie miała 15 minut na przygotowanie się do debaty. Poproś o przeczytanie pytań przewodnich i krytyczne zastanowienie się, jakie odpowiedzi mogą paść podczas debaty. Zachęć grupy do dyskusji i omówienia wszelkich wątpliwości lub obaw.

CZAS TRWANIA: 17 MINUT

KROK 3

Po zakończeniu przygotowań zaproś osoby uczestniczące do odegrania rozmowy międzyplanetarnej. Poproś, by usiadły naprzeciwko siebie zgodnie z następującym schematem: jedna osoba z planety B powinna siedzieć lub stać naprzeciwko dwóch osób z Ziemi.

Powitaj osoby uczestniczące w debacie następującymi słowami:
„Witam wszystkich przedstawicieli i wszystkie przedstawicielki obu planet. Dziś jesteśmy świadkiniami i świadkami bezprecedensowego wydarzenia. Dzięki niewyjaśnionemu zjawisku niezwykle przyjazne i otwarte istoty z planety B dotarły na Ziemię i mogą odbyć z nami spotkanie. Chcą dzięki niemu lepiej zrozumieć, jak można wspierać równość i zrównoważony rozwój. Pamiętajcie, że osoby z planety B nie tolerują głośnych dźwięków, więc musicie mówić bardzo cicho, aby ich nie wystraszyć! Zróbcie dobry użytek z tego spotkania, ponieważ mieszkańcy i mieszkanki planety B nie mogą długo u nas zostać".

Wyświetl na dużym ekranie pierwszą wypowiedź z załącznika związaną z tematem, który będzie przedmiotem debaty. Poproś jedną osobę z planety B o przeczytanie wyświetlonego stwierdzenia.

Debatę rozpoczynają osoby z planety B, które zadają mieszkankom i mieszkańcom Ziemi pytania dotyczące wybranego tematu. Następnie Ziemianie i Ziemianki muszą udzielić odpowiedzi – ustnie, rysując lub pisząc

Użyj dzwonka lub gongu, aby zasygnalizować koniec czasu. Omawianie każdego pytania nie powinno trwać dłużej niż 5 minut.

Po zakończeniu tury dialogu osoby z planety B pozostają na swoich miejscach i notują lub rysują słowa kluczowe, uczucia lub myśli związane z tym, czego właśnie się dowiedziały o Ziemi. Refleksja podsumowująca turę nie powinna trwać dłużej niż 30 sekund.

Następnie poproś osoby z planety B, aby zrobiły krok w lewo i rozpoczęły rozmowę z następną parą z Ziemi. W ten sposób mogą przejść do omawiania kolejnego tematu z innymi osobami.

Powtarzaj tury, aż wszystkie wybrane tematy zostaną omówione lub skończy się czas.

CZAS TRWANIA: 13 MINUT

KROK 4

Przeczytaj grupom poniższe polecenie:

„Mieszkanki i mieszkańcy planety B, teraz wasza kolej. Zabierzcie głos, Ziemia was słucha. Podzielcie się swoimi przemyśleniami i odczuciami związanymi z tym wszystkim, co wam powiedziano. Czego planeta B może nauczyć się od Ziemi?"

Poproś osoby z planety B o udzielenie odpowiedzi. Dopilnuj, by każdy pomysł został wysłuchany. Użyj dzwonka lub gongu, aby zasygnalizować koniec czasu. Po zakończeniu modułu poproś osoby z obu planet, aby się pożegnały. Życz osobom z planety B bezpiecznej podróży powrotnej. Wyjaśnij, że na tym kończycie odgrywanie ról. Czas pożegnać się ze swoimi postaciami..

CZAS TRWANIA: 5 MINUT

KROK 5

Poproś osoby uczestniczące, aby usiadły i wzięły udział w podsumowaniu ćwiczenia:

- **Jakie emocje wywołało w was to ćwiczenie?**
- **Czy któraś z odpowiedzi dotyczyła tego, jak wzmocnić pozycję innych osób, szczególnie tych, które mają mniej władzy?**
- **Czy pojawiły się odpowiedzi, które wspierają równość?**
- **Czy uwzględniono głosy i opinie osób w najtrudniejszym położeniu, np. rolniczek i rolników, ludności rdzennej, osób z krajów o niskich dochodach, kobiet, dziewcząt i dzieci?**

Jeśli macie jeszcze czas, zachęć osoby uczestniczące do napisania lub narysowania swoich przemyśleń i emocji związanych z działaniami, które mogą podjąć na rzecz sprawiedliwości klimatycznej i płciowej. Możecie wykorzystać notatki i rysunki, by zainicjować dalszą dyskusję. Warto również stworzyć tablicę wizualizacji z pomysłami grupy. Refleksję możecie kontynuować po zakończeniu sesji.

CZAS TRWANIA: 5 MINUT

KROK 6

Na zakończenie sesji podkreśl, że każda osoba ma do odegrania ważną rolę, ponieważ jest obywatelem lub obywatelką świata. Wprowadzanie do codziennego życia drobnych zmian, które wspierają równość i sprawiedliwość klimatyczną, może mieć wpływ na nasze rodziny, grupy przyjaciół i znajomych, szkoły, stowarzyszenia i społeczności.

CZAS TRWANIA: 1 MINUTA

Na podstawie: R. Cho, „Climate Justice in BC. Lessons for Transformation", Vancouver 2014, s. 46–48, https://teachclimatejustice.ca/wp-content/uploads/2014/07/full_teachclimatejusticedotca.pdf [dostęp: 20.09.2024].

Temat 1 – wpływ zmian klimatycznych

WYPOWIEDŹ OSOBY Z PLANETY B:

„Każdego dnia widzę, jak ludzie mieszkający na Ziemi usiłują przetrwać. Starają się nie dopuszczać do wylesiania i pustynnienia swojej planety, usiłują chronić zagrożone gatunki i zmniejszać ilość odpadów morskich. Cierpią z powodu podnoszących się poziomów mórz i oceanów, susz, burz i fal upałów. Jednak mimo wysiłków Ziemian i Ziemianek z kosmosu wciąż widzimy ogromne ilości jednorazowych wyrobów z tworzyw sztucznych. Plastik zaśmieca lądy i oceany. Dostrzegamy znaczną utratę różnorodności biologicznej w ekosystemach wodnych.
Na naszych oczach są spalane paliwa kopalne i wydobywane zasoby naturalne.
Jest prowadzona intensywna hodowla zwierząt na potrzeby nadmiernej konsumpcji mięsa. Na to wszystko nakładają się skutki światowej wymiany handlowej".

Uwaga: tekst należy wyświetlić na dużym ekranie, a osoba z planety B powinna go odczytać, by zapoczątkować debatę.

PYTANIA, KTÓRE OSOBY Z PLANETY B ZADAJĄ ZIEMIANKOM I ZIEMIANOM:

Jakie są główne przyczyny tych problemów?

•

Na kogo te problemy mają największy wpływ?

•

Wakie reakcje lub rozwiązania pozwoliłyby złagodzić te problemy?

TEMAT 1 – WPŁYW ZMIAN KLIMATYCZNYCH

INFORMACJE POMOCNICZE, NA PODSTAWIE KTÓRYCH OSOBY UCZESTNICZĄCE MOGĄ PRZYGOTOWAĆ SIĘ DO DEBATY:

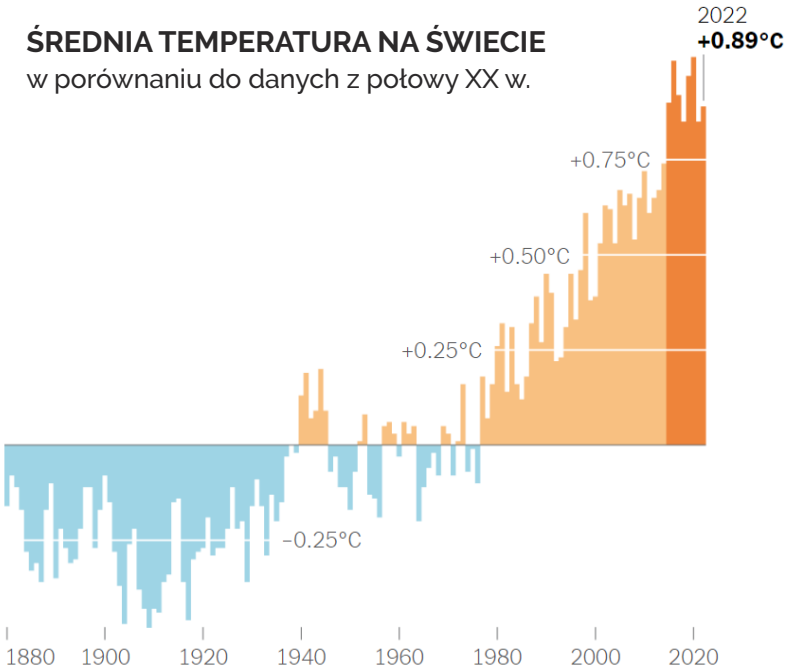

Źródło: M. Gonchar, „Teach About Climate Change With 30 Graphs From The New York Times", „The New York Times" 2024, https://www.nytimes.com/2024/01/31/learning/lesson-plans/teach-about-climate-change-with-30-graphs-from-the-new-york-times.html [dostęp: 19.06.2024]

ZDJĘCIE, KTÓRE OBRAZUJE TEMAT I SŁUŻY ZA ŹRÓDŁO INSPIRACJI

Temat 2 – nierówności

WYPOWIEDŹ OSOBY Z PLANETY B:

„Od jakiegoś czasu uważnie obserwuję Ziemię. Choć część państw w minimalnym stopniu przyczynia się do zanieczyszczania środowiska, ponosi poważne konsekwencje zmian klimatu, a bardziej uprzemysłowione kraje pogarszają sytuację. Ekstremalne zjawiska pogodowe zbierają duże żniwo wśród rodzin i społeczności w trudnej sytuacji".

Uwaga: tekst należy wyświetlić na dużym ekranie, a osoba z planety B powinna go odczytać, by zapoczątkować debatę.

PYTANIA, KTÓRE OSOBY Z PLANETY B ZADAJĄ ZIEMIANKOM I ZIEMIANOM:

Jakie osoby lub grupy najdotkliwiej odczuwają skutki tego problemu?

•

W jaki sposób w rozmowach na temat tego problemu jest uwzględniany ich punkt widzenia?

•

Kto będzie decydował, które opinie zostaną wysłuchane i uznane za wartościowe?

Temat 2 – Nierówności

INFORMACJE POMOCNICZE, NA PODSTAWIE KTÓRYCH OSOBY UCZESTNICZĄCE MOGĄ PRZYGOTOWAĆ SIĘ DO DEBATY

GLOBAL INCOME GROUPS AND ASSOCIATED CONSUMPTION EMISSIONS IN 2019

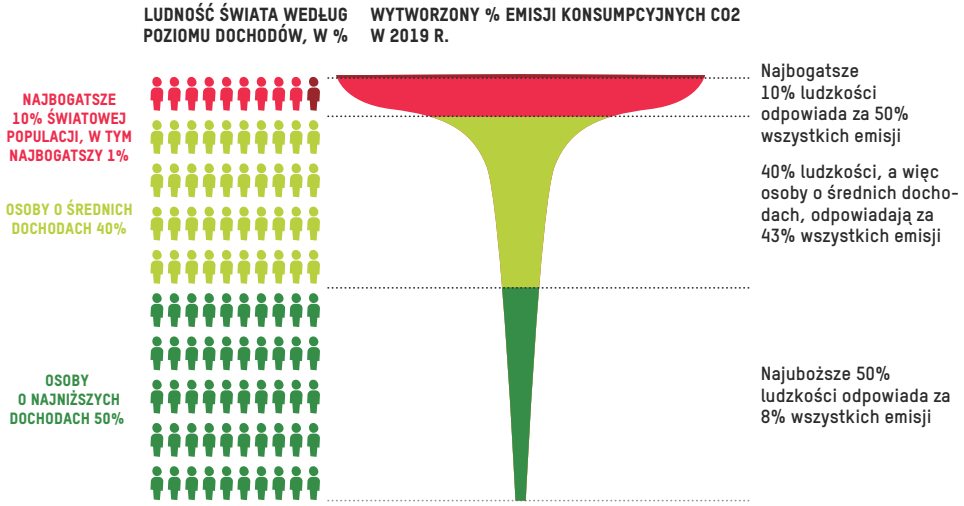

Źródło: A. Khalfan i in., „Climate Equality: A planet for the 99%", Oxfam 2023

ZDJĘCIE, KTÓRE OBRAZUJE TEMAT I SŁUŻY ZA ŹRÓDŁO INSPIRACJI:

Temat 3 – płeć i klimat

WYPOWIEDŹ OSOBY Z PLANETY B:

„W 2022 r. akurat obserwowałem/obserwowałam jedno z waszych państw, którego ludność doświadczała trudności w wyniku dotkliwej suszy. Gdy przyjrzałam/przyjrzałem się dokładnie, okazało się, że z powodu niedożywienia i odwodnienia znacznie częściej cierpiały kobiety i dziewczęta. W tym samym czasie zaczęła się wzmagać przemoc ze względu na płeć. Od tego czasu widzę, że jeszcze więcej kobiet i dziewcząt na całym świecie stoi przed coraz groźniejszymi wyzwaniami, które są rezultatem kryzysów ekologicznych i klimatycznych. Statystyki dotyczące Ziemi pokazują, że kobiety i dziewczęta stanowią 80% osób dotkniętych zmianami klimatu. Gdy migrują do bezpieczniejszych miejsc, narażają się na podwyższone ryzyko ubóstwa, przemocy i nieplanowanych porodów".

Uwaga: tekst należy wyświetlić na dużym ekranie, a osoba z planety B powinna go odczytać, by zapoczątkować debatę.

Źródło: Program Środowiskowy Organizacji Narodów Zjednoczonych na Światowym Forum Ekonomicznym: M. Berninger, „Climate change impacts women more. We must legislate to protect their health", Światowe Forum Ekonomiczne 2024, https://www.weforum.org/agenda/2024/01/women-health-climate-change/ [dostęp: 20.09.2024]

PYTANIA, KTÓRE OSOBY Z PLANETY B ZADAJĄ ZIEMIANKOM I ZIEMIANOM:

Wskaż najważniejsze czynniki, które przyczyniają się do utrzymywania się tych zazębiających się problemów?

•

W jaki sposób w rozmowach o tych zagadnieniach są uwzględniane opinie kobiet i dziewcząt?

•

Czy jest możliwe wzmocnienie pozycji osób marginalizowanych?

Temat 3 – Płeć i klimat

INFORMACJE POMOCNICZE, NA PODSTAWIE KTÓRYCH OSOBY UCZESTNICZĄCE MOGĄ PRZYGOTOWAĆ SIĘ DO DEBATY:

Źródło: UN Women, „Climate change is a women's issue", https://interactive.unwomen.org/multimedia/photo/climatechange/en/index.html [dostęp: 19.06.2024]

Uwaga: więcej o źródłach niesprawiedliwości ze względu na płeć i niesprawiedliwości klimatycznej znajdziesz w części 2 tego podręcznika.

ZDJĘCIE, KTÓRE OBRAZUJE TEMAT I SŁUŻY ZA ŹRÓDŁO INSPIRACJI:

Źródło: UN Women, „Climate change is a women's issue", https://interactive.unwomen.org/multimedia/photo/climatechange/en/index.html [dostęp: 19.06.2024.]

Nazwa aktywności

Nierówności i zmiany klimatu

CELE

Celem aktywności jest zachęcenie młodych osób do:
• zwiększania świadomości nierówności związanych ze zmianami klimatu;
• rozwijania wyobraźni i krytycznego myślenia;
• zrozumienia związku między prawami człowieka a zmianami klimatycznymi.

KRÓTKI OPIS

W tym ćwiczeniu wykorzystujemy odgrywanie ról, by pomóc osobom uczestniczącym stać się bardziej świadomymi istniejących niesprawiedliwości i nierówności oraz je zrozumieć.

GRUPA WIEKOWA 14–29 lat

CZAS TRWANIA 45 minut

POTRZEBNA PRZESTRZEŃ

Sala z pustymi ławkami/stołami

POTRZEBNE MATERIAŁY

Wydrukowane materiały z załączników:
• **Karty postaci**
• **Stwierdzenia**
• **Po 19 żetonów na każdą osobę uczestniczącą**

PORUSZANE TEMATY

• Konsekwencje zmian klimatycznych
• Nierówności
• Prawa człowieka

PORUSZANE TEMATY – ZGODNIE Z KUVAS

Wiedza i rozumienie:

•Klimat, sprawiedliwość i środowisko
•Sprawiedliwość społeczna, równość i sprawiedliwość płciowa
•Tożsamość, różnorodność i intersekcjonalność
•Prawa człowieka

Wartości i postawy:

• Zaangażowanie w sprawiedliwość społeczną, równość, troskę i wspólnotę
• Szacunek dla ludzi i poszanowanie praw człowieka

Umiejętności:

• Empatia i solidarność
• Samoświadomość i refleksja

PRZYGOTOWANIE

Aby przygotować się do tej aktywności, wydrukuj załączniki. Powycinaj karty postaci i przygotuj kopertę z 19 żetonami dla każdej osoby uczestniczącej. Przyjrzyj się przestrzeni, którą dysponujesz. Postaraj się stworzyć spokojną atmosferę, w której nic nie będzie rozpraszało grupy

Wskazówka dla osoby facylitującej:
Jeśli potrzebujesz więcej kart postaci, po prostu stwórz własne. Innym rozwiązaniem jest kilkakrotne użycie tej samej karty albo wykorzystanie każdej karty dwukrotnie ze zmianą płci postaci.

KROK 1

Przeprowadź burzę mózgów – zapytaj osoby uczestniczące, czego potrzebują, aby ich życie było szczęśliwe i godne.
Przypisz odpowiedzi do następujących pięciu kategorii:

1. Podstawowe potrzeby: to inaczej potrzeby fizjologiczne, tj. picie, jedzenie, ubranie, oddychanie, sen, mycie się itd. Do tej kategorii należą również potrzeby seksualne.
2. Bezpieczeństwo fizyczne: może obejmować dach nad głową, własny pokój, bezpieczne schronienie, stabilną pracę, ubezpieczenie zdrowotne, bezpieczeństwo finansowe, emeryturę lub ochronę przed takimi zagrożeniami jak włamania, wojna, terroryzm itd.
3. Potrzeba miłości i przynależności: oznacza potrzebę posiadania rodziny, przyjaciół/przyjaciółek lub przynależności do grupy lub społeczności.
4. Potrzeba poczucia własnej wartości: obejmuje samoocenę, uznanie, sukces i szacunek innych osób.
5. Potrzeba samorealizacji: oznacza możliwość rozwoju i kreatywności, wyrażania swojego potencjału i realizowania swoich pragnień.

CZAS TRWANIA: 10 MINUT

KROK 2

Gdy osoby uczestniczące wymienią już wszystkie potrzeby, jakie przyjdą im go głowy, wyjaśnij, czym jest piramida czy hierarchia potrzeb.

Pięć kategorii zaczerpnięto z piramidy Maslowa. Naukowiec opracował koncepcję pięciu potrzeb, które muszą zostać zaspokojone, by osoba mogła osiągnąć szczęście. Potrzeby są od siebie wzajemnie zależne. Wyższe potrzeby nie mogą zostać zaspokojone, dopóki nie zostaną spełnione potrzeby niższych poziomów. Z tego powodu hierarchia potrzeb zwykle jest przedstawiana jako piramida.

CZAS TRWANIA: 3 MINUTY

KROK 3

Daj każdej osobie uczestniczącej kartę postaci. Zadaniem będzie wcielenie się w opisaną postać. Daj grupie czas na zapoznanie się ze swoimi kartami. Żadna osoba nie powinna pokazywać innym, w kogo się wciela.

Aby pomóc wczuć się w życie postaci z kart, zadaj następujące pytania (zachęć osoby uczestniczące do zamknięcia oczu i wyobrażenia sobie odpowiedzi):

- **Jakie było twoje dzieciństwo?**
- **Jaki był twój dom?**
- **W jakie gry lubisz grać?**
- **Jaką pracę wykonują twoi rodzice?**
- **Jakie jest twoje życie?**
- **Gdzie spotykasz się z innymi ludźmi i gdzie poznajesz nowe osoby?**
- **Co robisz rano, w południe i wieczorem?**
- **Ile zarabiasz miesięcznie? Ile zarabiają miesięcznie twoi rodzice?**
- **Co robisz w wolnym czasie?**
- **Co robisz podczas wakacji?**
- **Czego się boisz?**
- **Co cię motywuje?**
- **Jakie jest twoje największe marzenie?**

CZAS TRWANIA: 2 MINUTY

KROK 4

Daj każdej osobie uczestniczącej kopertę z 19 żetonami. Wyjaśnij, że symbolizują one zaspokajanie różnych potrzeb, o których wcześniej rozmawiałyście i rozmawialiście.

Powiedz, że teraz odczytasz serię stwierdzeń (załącznik 2). Jeśli dane stwierdzenie nie będzie opisywało życia postaci osoby, będzie ona musiała oddać jeden żeton.

Przeczytaj stwierdzenia jedno po drugim. Po każdym daj osobom uczestniczącym chwilę na podjęcie decyzji, czy zachowują żetony. Ćwiczenie przeprowadź w ciszy. Osoby uczestniczące nie powinny dyskutować ani konsultować się ze sobą.

CZAS TRWANIA: 10 MINUT

KROK 5

Po przeczytaniu wszystkich stwierdzeń poproś osoby uczestniczące, żeby podliczyły żetony, które im zostały. Wyjaśnij, że jeśli mają:

- więcej niż 15 żetonów, mogą zaspokajać wszystkie swoje potrzeby;
- mniej niż 12 żetonów, mogą zaspokajać tylko potrzeby związane z samooceną i niższe;
- mniej niż 9 żetonów, mogą zaspokajać jedynie potrzeby miłości, przynależności i niższe;
- mniej niż 7 żetonów, mają zapewnione jedynie fizyczne bezpieczeństwo i zaspokojone podstawowe potrzeby;
- mniej niż 5 żetonów, mogą zaspokajać tylko podstawowe potrzeby.

Daj osobom uczestniczącym czas na sprawdzenie, gdzie się znajdują na piramidzie Maslowa.

CZAS TRWANIA: 5 MINUT

KROK 6

Przejdź do podsumowania ćwiczenia. Zadaj osobom uczestniczącym poniższe pytania. Zachowuj ostrożność i reaguj na wszelkie sytuacje, które mogą wzmacniać stereotypy.

- **Czy udało ci się odegrać swoją rolę?**
- **Czy miałaś/miałeś wszystkie informacje potrzebne do wczucia się w swoją postać?**
- **Jak udało ci się wyobrazić sobie tę postać?**
- **Czy wszystkie osoby są przedstawiane tak samo? Skąd się biorą różne sposoby przedstawiania różnych osób?**
- **Czy zostało ci wystarczająco dużo żetonów, by szczęśliwie i godnie żyć?**
- **Jakie to uczucie: oddać żeton?**
- **Jakie masz przemyślenia po podliczeniu wszystkich żetonów, które musiała oddać cała grupa?**
- **Czy potrafisz odgadnąć, jakie role przypadły innym osobom uczestniczącym w aktywności?**
- **Jakie jest twoje miejsce w piramidzie Maslowa?**
- **Czy twoim zdaniem oddawanie żetonów odzwierciedla rzeczywistość?**
- **Czy uważasz, że postacie kobiece były w innym położeniu niż męskie?**
- **Jaki obraz ich sytuacji wyłonił się z odczytanych stwierdzeń?**
- **Jaki jest związek między twoimi prawami a piramidą Maslowa?**

- **Czy na starcie wszyscy dysponujemy taką samą liczbą żetonów (praw)?**
- **Co zmniejsza liczbę naszych żetonów?**
- **Czy czujesz, że twoje prawa są przestrzegane?**
- **Czy według twoich obserwacji były osoby, które okazały się mniej uprzywilejowane?**
- **Co uniemożliwiło twojej postaci szczęśliwe i godne życie?**
- **Co ty i twoja postać macie wspólnego?**

• Co byś zrobił/zrobiła w jej sytuacji?
• Czy sytuacja w twoim państwie pozwala ci szczęśliwie i godnie żyć?
• Co można zrobić, aby wzmocnić pozycję ludzi, a w szczególności kobiet, w walce ze zmianami klimatu i ich konsekwencjami?
• Czym według ciebie różnią się między sobą osoba migrancka i uchodźcza?
• Czy zgadzasz się z tym, że osobom opuszczającym swój kraj z przyczyn związanych z klimatem przysługuje status osoby uchodźczej?
• Czy uważasz, że przytoczone sytuacje zdarzają się w prawdziwym życiu?
• Jaki jest związek między prawami człowieka a zmianami klimatycznymi?
• Jak możemy ograniczyć ich negatywne skutki?
• Jakie prawa mogą się przydać w walce ze zmianami klimatu?
• Jakie działania należy podjąć?

CZAS TRWANIA: 15 MINUT

ALTERNATYWNA METODA

Jeśli masz do dyspozycji dużą przestrzeń, możesz inaczej podejść do kroków 4 i 5, tj. zaprosić osoby uczestniczące do udziału w spacerze przywilejów. Ćwiczenie opracowane na podstawie aktywności z publikacji Patricii Brander i in. pt. „COMPASS" (2023), str. 289, dostępnej tutaj: Compass Manual [dostęp: 20.09.2024] .

Zamiast rozdawać żetony, poproś osoby uczestniczące o stanięcie w szeregu (jedna obok drugiej, jakby ustawiały się na linii startu) i zachowanie absolutnej ciszy. Powiedz, że teraz odczytasz listę różnych sytuacji lub wydarzeń.
Za każdym razem, gdy osoby mogą się zgodzić z usłyszanym stwierdzeniem, powinny zrobić krok do przodu. Jeśli nie, powinny pozostać tam, gdzie są, i się nie ruszać.

Po odczytaniu wszystkich stwierdzeń możesz je omówić. W tym celu skorzystaj z poniższych pytań. Zachowuj ostrożność i reaguj na wszelkie sytuacje, które mogą wzmacniać stereotypy.

• Jakie to uczucie: zrobić krok lub pozostać w miejscu?
• W którym momencie osoby, które zrobiły krok naprzód, zaczęły zauważać, że inne osoby nie poruszają się tak szybko jak one?
• Czy miałeś/miałaś poczucie, że twoje podstawowe prawa człowieka były w pewnych momentach ignorowane?
• Czy jesteś w stanie odgadnąć, w jakie role wcieliły się inne osoby? (W tej części aktywności osoby uczestniczące mogą ujawnić odgrywane role.)
• Czy udało ci się odegrać swoją rolę? Czy masz wszystkie informacje potrzebne do wczucia się w swoją postać?
• W jaki sposób udało ci się wyobrazić swoją postać?
• Czy uważasz, że postacie kobiece były w innym położeniu niż męskie?
• A co z osobami z globalnego Południa?
• Jakie są twoje obserwacje – czy osoby, które doświadczają wielokrotnej dyskryminacji, idą naprzód, czy pozostają w tyle?
• Czy według twoich obserwacji były osoby, które okazały się mniej uprzywilejowane?
• Czy uważasz, że przytoczone sytuacje zdarzają się w prawdziwym życiu?

ZAŁĄCZNIK 1 – KARTY POSTACI

IMIĘ: Maria | **WIEK: 15 lat** | **KRAJ POCHODZENIA: Argentyna**

SYTUACJA OSOBISTA:

Od pokoleń mieszkasz ze swoją rodziną w pobliżu pól sojowych w Ameryce Łacińskiej, gdzie na plantacjach są powszechnie stosowane pestycydy. Urodziłaś się z wadą rozwojową, podobnie jak wiele dzieci w twoim mieście. Byłaś świadkinią pogarszania się zdrowia twojej rodziny (nowotwory, problemy z oddychaniem itd.).

IMIĘ: Ahmad | **WIEK: 43 lata** | **KRAJ POCHODZENIA: Afganistan**

SYTUACJA OSOBISTA:

Właśnie przybyłeś do obozu dla osób przesiedlonych w Heracie w północno-zachodnim Afganistanie. Byłeś rolnikiem, ale opady deszczu w twoim regionie wciąż malały. W zeszłym roku nie byłeś w stanie zebrać żadnych plonów. Gdy tylko to możliwe, najmujesz się do pracy jako robotnik. Od czasu do czasu wysyłasz też dwójkę swoich dzieci (9 i 10 lat), by prosiły o jałmużnę w najbliższym mieście.

ZAŁĄCZNIK 1 – KARTY POSTACI

IMIĘ: Fabiana | **WIEK: 13 lat** | **KRAJ POCHODZENIA: Brazylia**

SYTUACJA OSOBISTA:

Należysz do rdzennego plemienia i od zawsze żyjesz w amazońskim lesie deszczowym. Kilka dni temu wybuchło ponad 80 tys. pożarów lasów, a dym pokrył niebo gęstą, czarną mgłą.

IMIĘ: Idzudin | **WIEK: 19 lat** | **KRAJ POCHODZENIA: Malezja**

SYTUACJA OSOBISTA:

Jesteś studentem i mieszkasz w pobliżu zakładu recyklingu tworzyw sztucznych. Przedsiębiorstwo działa już 10 lat. W tym czasie mogłeś obserwować, jak z Europy docierają do zakładu wszelkiego rodzaju odpady przeznaczone do recyklingu. Na własne oczy widziałeś, że zakład uwalnia do środowiska środki chemiczne. Od dwóch lat twoi rodzice chorują na astmę i dokucza im świąd skóry. Twoja młodsza siostra również odczuwa swędzenie całego ciała.

Załącznik 1 – karty postaci

IMIĘ: **Marie** | **WIEK:** **36 lat** | **KRAJ POCHODZENIA:** **Francja**

SYTUACJA OSOBISTA:

Jesteś matką trójki dzieci. Twoja rodzina zawsze mieszkała na wybrzeżu Normandii i utrzymywała się z roli. Jednak podnoszące się poziomy mórz i oceanów oraz związana z nimi intruzja wody morskiej skutkująca zasalaniem wód gruntowych odbiły się na żyzności gleby i zniszczyły wszystkie rodzinne uprawy przeznaczone na sprzedaż i na własny użytek.

IMIĘ: **Benjamin** | **WIEK:** **17 lat** | **KRAJ POCHODZENIA:** **USA**

SYTUACJA OSOBISTA:

Jesteś Inuitą mieszkającym na Alasce. W ostatnich latach zaobserwowałeś wzrost temperatur, który doprowadził do topnienia lodu. Terytorium dostępne dla zwierząt, zwłaszcza niedźwiedzi, zmniejszyło się, zmuszając je do poszukiwania pożywienia w miastach. Wskutek migracji gatunków musiałeś zmienić swój styl życia i techniki polowania.

ZAŁĄCZNIK 1 – KARTY POSTACI

IMIĘ: Hakim | **WIEK: 24 lata** | **KRAJ POCHODZENIA: Iran**

SYTUACJA OSOBISTA:

Mieszkasz w wiosce rybackiej w Zatoce Perskiej. Połowy ryb są dla ciebie głównym źródłem utrzymania. Iran sprzedał jednak monopol na połowy głębinowe w Zatoce Perskiej i na Morzu Arabskim Chinom, które obecnie prowadzą połowy przemysłowe obejmujące jednorazowo nawet kilka kilometrów. Duże kutry pływają teraz blisko miejsc, w których kiedyś łowiłeś ryby. Wykorzystują wysokie napięcie elektryczne, by zwiększyć masę wyławianych ryb i innych organizmów morskich. Myślałeś, że ten rodzaj połowów został zakazany, aby nie dopuścić do wyginięcia gatunków morskich. Nawet jeśli kupisz nowy kuter i zmienisz zdecydujesz się na inny łowienia, nic to nie zmieni. Miejscowe władze zabraniają lokalnym łodziom zbliżania się do kutrów z Chin.

IMIĘ: Ayumi | **WIEK: 11 lat** | **KRAJ POCHODZENIA: Japonia**

SYTUACJA OSOBISTA:

Trzęsienie ziemi zniszczyło elektrownię jądrową, z której wydostały się toksyczne, niebezpieczne dla zdrowia cząsteczki. Teraz unoszą się w powietrzu. Skażonym powietrzem nie można oddychać. Wraz z rodziną zostałaś zmuszona do ucieczki z miasta. Twój trzymiesięczny braciszek już ma ataki astmy.

ZAŁĄCZNIK 1 – KARTY POSTACI

IMIĘ: Kimia | **WIEK: 16 lat** | **KRAJ POCHODZENIA: Demokratyczna Republika Konga**

SYTUACJA OSOBISTA:

Każdego ranka udajesz się do pracy, niosąc na plecach córkę. Idziesz na niegdyś zielone pole, na którym bawiłaś się jako dziecko. Teren został zniszczony i rozkopany, by umożliwić wydobycie rzadkiego metalu – kobaltu. Pracujesz jako „kopaczka": własnymi rękami wyłuskujesz kobalt z odpadów kopalni przemysłowych, myjesz go, a następnie sprzedajesz chińskim firmom, które wykorzystują go do produkcji smartfonów, tabletów, komputerów, akumulatorów samochodowych itd.

IMIĘ: Kodjo | **WIEK: 23 lata** | **KRAJ POCHODZENIA: Ghana**

SYTUACJA OSOBISTA:

Mieszkasz w ghańskich slumsach w pobliżu składowiska odpadów elektronicznych, na którym od czterech lat pracujesz. To właśnie tam trafiają wszystkie odpady elektroniczne, które Europa i Stany Zjednoczone nielegalnie eksportują. Odpady nie są unieszkodliwiane ani poddawane recyklingowi. Podczas ich spalania nie są stosowane żadne środki ochronne. Od chwili podjęcia pracy w tym miejscu pojawiły się u ciebie problemy z oddychaniem i bóle głowy.

ZAŁĄCZNIK 1 – KARTY POSTACI

IMIĘ: Freida | **WIEK: 19 lat** | **KRAJ POCHODZENIA: Niemcy**

SYTUACJA OSOBISTA:

Jesteś niemiecką licealistką. Cieszyłaś się na zakończenie roku szkolnego i świętowanie z przyjaciółmi i przyjaciółkami, gdy nadeszły gwałtowne ulewy. Ostatniej nocy woda zalała pierwsze piętro twojego domu, a i tak jesteś szczęściarą. Dom sąsiadów zabrała osuwająca się ziemia.

IMIĘ: Clémence | **WIEK: 38 lat** | **KRAJ POCHODZENIA: Francja**

SYTUACJA OSOBISTA:

Jako ekolożka i posłanka Zgromadzenia Narodowego chcesz zwrócić uwagę na skrajnie szkodliwe wykorzystywanie toksycznych substancji w przemyśle. Decydujesz się poddać badaniu kosmyk swoich włosów, które wysyłasz do laboratorium. Zgodnie z wynikiem testu jesteś skażona PFAS, zwanymi też „wiecznymi chemikaliami". Obecność PFAS znacznie zwiększa prawdopodobieństwo zachorowania na nowotwór, choroby układu krążenia, nadciśnienie itd. Ponadto PFAS z łatwością przemieszczają się w środowisku i pokonują znaczne odległości. Chcesz wykorzystać wyniki badania, by napisać projekt ustawy ograniczającej stosowanie PFAS.

ZAŁĄCZNIK 1 – KARTY POSTACI

IMIĘ: Félix | **WIEK: 63 lata** | **KRAJ POCHODZENIA: Francja**

SYTUACJA OSOBISTA:

Mieszkasz na Martynice i przez kilka lat pracowałeś przy uprawie bananów. W tym czasie do ochrony plantacji przed gatunkami inwazyjnymi stosowano pestycyd zwany chlordekonem, który obecnie jest zakazany.Pestycydem zanieczyszczano glebę, rzeki i morze w latach 1972–1993. Na Gwadelupie i Martynice ponad 90% populacji jest skażona chlordekonem. Głównym skutkiem zdrowotnym jest zwiększone ryzyko zachorowania na nowotwór prostaty. Martwisz się o swoje zdrowie.

IMIĘ: Rashid | **WIEK: 26 lat** | **KRAJ POCHODZENIA: Iran**

SYTUACJA OSOBISTA:

Mieszkasz w Ahwaz i pracujesz w rafinerii naftowej swojego ojca. Przedsiębiorstwo przetwarza ropę naftową, której jest bardzo dużo w okolicy twojego miasta. Następnie sprzedaje ropę zakładom petrochemicznym, które przekształcają ją w syntetyczne tworzywa i nawozy eksportowane na cały świat. Biznes jest bardzo dochodowy, ale twoja mała córeczka ma problemy z oddychaniem. Zanieczyszczenie w mieście faktycznie staje się nie do wytrzymania: temperatura osiąga 53˚C, a bardzo odczuwalny smog zmusza wszystkich mieszkańców i mieszkanki do noszenia maseczek.

ZAŁĄCZNIK 1 – KARTY POSTACI

IMIĘ: **Anna** | **WIEK:** **20lat** | **KRAJ POCHODZENIA:** **Włochy**

SYTUACJA OSOBISTA:

Jesteś córką dyrektora lokalnego banku. Studiujesz ekonomię na uniwersytecie. Rodzice płacą za twoje studia i mieszkanie. Czasami pracujesz jako opiekunka do dzieci, aby zarobić dodatkowe pieniądze. Masz chłopaka.

IMIĘ: **Sven** | **WIEK:** **50 lat** | **KRAJ POCHODZENIA:** **Szwecja**

SYTUACJA OSOBISTA:

Jesteś właścicielem odnoszącej sukcesy firmy importującej i eksportującej towary. Dużo podróżujesz służbowo. Masz żonę i trójkę dzieci, które chodzą do prywatnej szkoły. Kryzys gospodarczy bardzo odbił się na twojej firmie.

ZAŁĄCZNIK 2 – STWIERDZENIA

- Nigdy nie spotkały cię poważne problemy finansowe.
- Mieszkasz w przyzwoitym domu, masz telefon i telewizor.
- Czujesz, że inne osoby słuchają cię i liczą się z twoimi opiniami oraz poglądami na kwestie polityczne i społeczne.
- Wiesz, do kogo w razie potrzeby zwrócić się o radę i pomoc.
- Korzystasz z ochrony socjalnej i medycznej dostosowanej do swoich potrzeb.
- Możesz sobie pozwolić, by raz w roku pojechać na wakacje.
- Możesz sobie pozwolić, by zaprosić przyjaciół na kolację.
- Masz ciekawe życie i optymistycznie patrzysz w przyszłość.
- Uważasz, że możesz studiować i wykonywać wybrany przez siebie zawód.
- Nie boisz się, że na ulicy spotkasz się z przemocą lub staniesz się celem ataku w mediach.
- Możesz głosować w wyborach lokalnych i krajowych.
- Możesz sobie pozwolić na wyjście do kina lub teatru co najmniej raz w tygodniu.
- Nie martwisz się o przyszłość swoich dzieci.
- Możesz sobie pozwolić na kupowanie nowych ubrań co najmniej raz na trzy miesiące.
- Możesz sobie pozwolić na to, by zakochać się w wybranej przez siebie osobie.
- Czujesz, że twoje umiejętności są cenione i szanowane w społeczeństwie, w którym żyjesz.
- Możesz korzystać z Internetu i czerpać z niego korzyści.
- Nie boisz się konsekwencji zmian klimatycznych.
- Możesz odwiedzać dowolne strony internetowe, nie obawiając się cenzury.

ZAŁĄCZNIK 3 – ŻETONY

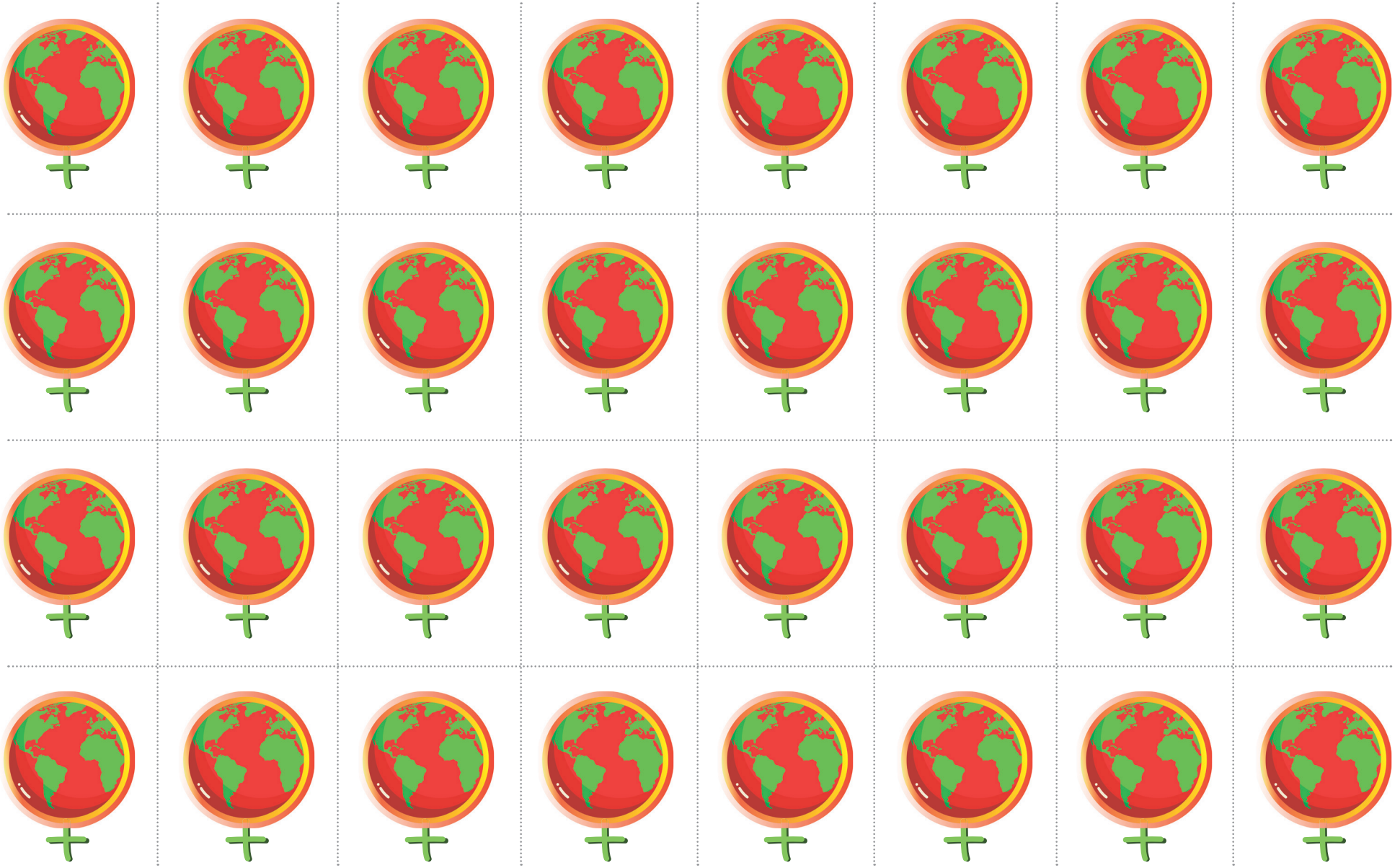

Nazwa aktywności

ŚWIAT POSTAWIONY NA GŁOWIE

CELE

Ta aktywność zwraca uwagę na związek między nierównościami płci a niesprawiedliwością klimatyczną. Pomaga też uruchomić krytyczne myślenieo ekofeminizmie, ponieważ porusza kwestie:

- zależności ludzkości od natury;
- relacji między władzą a przywilejami w kontekście intersekcjonalności pracy opiekuńczej, ochrony środowiska i pogoni za zyskiem;
- paradoksu polegającego na tym, że przepływ towarów przebiega swobodnie, a przemieszczanie się osób w sposób kontrolowany.

KRÓTKI OPIS

W tym ćwiczeniu młodzież przeanalizuje, jak różne zawody wpływają na środowisko, gospodarkę, prawa człowieka i pracę opiekuńczą

GRUPA WIEKOWA 16+

CZAS TRWANIA 45 minut

POTRZEBNA PRZESTRZEŃ

Sala lub przestrzeń na dworze

POTRZEBNE MATERIAŁY

- Wydrukowane karty z załącznika
- Tablica suchościeralna, flipchart lub duże arkusze papieru
- Kolorowe długopisy lub markery
- Taśma klejąca

PORUSZANE TEMATY

- Nierówności ekonomiczne
- Zanieczyszczanie i degradacja środowiska
- Sprawiedliwość płciowa
- Nieodpłatna praca opiekuńcza

PORUSZANE TEMATY – ZGODNIE Z KUVAS

Wiedza i rozumienie

- Klimat, sprawiedliwość i środowisko
- Sprawiedliwość społeczna, równość i sprawiedliwość płciowa
- Tożsamość, różnorodność i intersekcjonalność
- Prawa człowieka
- Globalizacja i współzależności

Wartości i postawy

- Poczucie tożsamości i własnej wartości, docenianie różnorodności
- Zaangażowanie w sprawiedliwość społeczną, równość, troska i wspólnota
- Szacunek dla ludzi i poszanowanie praw człowieka
- Aktywny udział w ochronie środowiska i promowaniu zrównoważonego rozwoju

Umiejętności:

- Krytyczne, niezależne i kreatywne myślenie
- Empatia i solidarność
- Samoświadomość i refleksja
- Komunikacja, współpraca i rozwiązywanie konfliktów

PRZYGOTOWANIE

Podziel grupę na trzy mniejsze i poproś każdą z nich, by usiadła w kręgu wokół stołu lub dużego arkusza papieru, na którym będzie przyklejać karty z załącznika.
Każda grupa otrzymuje zestaw kart w innym kolorze:

- **GROUPA 1: pomarańczowe,**
- **GROUPA 2: zielone,**
- **GROUPA 3: żółte.**

Aby lepiej przygotować się do facylitowania tej aktywności, przeczytaj część 2 przewodnika.

KROK 1

Poproś każdą grupę, aby zapoznała się ze swoimi kartami i przykleiła je do dużego arkusza w odpowiedniej kolejności – instrukcje dla poszczególnych grup znajdziesz niżej.
Oprócz kart zawodu lub działania w załączniku znajdują się także karty kryteriów, które można wyciąć i nakleić na górze lub na dole kartki. Każdy zespół ma inne karty kryteriów (po dwie), dopilnuj więc, by osoby uczestniczące nie widziały efektów pracy innych zespołów.

> GRUPA 1 powinna umieścić najlepiej zarabiające zawody w górnej części kartki, a zawody przynoszące najniższe dochody na dole.

> GRUPA 2 powinna ułożyć swoje karty w taki sposób, by działania wywołujące największe zanieczyszczenie znalazły się na górze, a te najmniej szkodliwe dla środowiska na dole.

> GRUPA 3 powinna uporządkować swoje karty tak, by na górze znalazły się działania wywierające korzystny wpływ na ich społeczność, a na dole te, których wpływ oceniają jako najmniej pozytywny.

CZAS TRWANIA: 10 MINUT

KROK 2

Gdy grupy skończą pierwsze zadanie, poproś młodzież o zastanowienie się, które zawody i działania najczęściej są wykonywane przez kobiety. Poproś o przesunięcie odpowiednich kart nieco w prawo, bez zmiany ich pozycji w pionie.

CZAS TRWANIA: 5 MINUT

KROK 3

Poproś podgrupy o ułożenie swoich arkuszy obok siebie, aby można je było łatwo porównać. Zaproś wszystkich młodych ludzi do obejrzenia efektów prac innych grup. Wyjaśnij, że każdy zespół miał za zadanie uporządkować swoje karty według różnych kryteriów. Wytłumacz, jakie zasady obowiązywały poszczególne grupy.

CZAS TRWANIA: 10 MINUT

KROK 4

WSPÓLNE PODSUMOWANIE

Zadaj następujące pytania:

- **Jakie są główne różnice i podobieństwa między listami, które powstały w ramach ćwiczenia? Skąd się biorą?**
- **Które zawody lub zajęcia są najlepiej opłacane? Kto zazwyczaj je wykonuje? Jaki jest ich wpływ na środowisko?**
- **Które zawody lub zajęcia są najsłabiej opłacane? Jaki jest ich wpływ na środowisko i lokalne społeczności?**
- **Jak uważasz, dlaczego tak się dzieje?**
- **Co możemy zrobić, by to zmienić?**
- **Jakie wartości mogą sprawić, że nasze społeczeństwa, środowisko i gospodarka staną się bardziej opiekuńcze, zrównoważone i sprawiedliwe?**

Aby lepiej przygotować się do tego ćwiczenia, przeczytaj część 2 przewodnika. Znajdziesz w niej przydatne informacje, które pomogą ci poprowadzić dyskusję na temat globalnych współzależności, intersekcjonalności nierówności płci i niesprawiedliwości klimatycznej, a także związku między władzą a przywilejami. Część 2 zawiera też informacje o wartościach ekofeministycznych.

Wskazówka dla osoby facylitującej:
Jeśli w rozmowie pojawią się odwołania do stereotypów, np. „No cóż, kobietom po prostu lepiej wychodzi opiekowanie się innymi", zadawaj pytania, które zachęcą do głębszej analizy stereotypowego postrzegania ról płciowych i skłonią do refleksji nad takimi reakcjami. Skąd się biorą różne sposoby przedstawiania płci? Jakie są ich konsekwencje?

CZAS TRWANIA: 20 MINUT

OPCJONALNIE

Jeśli macie jeszcze czas, podziel grupę na mniejsze zespoły i daj każdemu z nich jedną z wykorzystanych już kart zawodu lub działania. Poproś zespoły, by przeanalizowały kartę przez pryzmat modelu góry lodowej, który przedstawiono w załączniku.
Inną możliwością jest wybranie kilku kart i omówienie ich wspólnie z całą grupą.
Proponowane pytania:

- **Jaki jest wpływ tego zawodu/działania na gospodarkę?**
- **Jaki jest wpływ tego zawodu/działania na środowisko?**
- **Jaki jest wpływ tego zawodu/działania na ludzi i prawa człowieka?**
- **Dlaczego ma na nie wpływ?**
- **Jak możemy zmienić tę sytuację?**

Możesz również potraktować karty jako punkt wyjścia do dyskusji o tym, czy nierówności płci są problemem dla kobiet, które chciałyby wykonywać określone zawody, na przykład związane z naukami ścisłymi i przyrodniczymi. Czy istnieją uprzedzenia wobec dziewcząt i kobiet, które chcą zostać naukowczyniami lub inżynierkami? Jakie trudności napotykają te kobiety i dziewczęta? Czy znasz zawody, w których chłopcy i mężczyźni spotykają się z podobnymi uprzedzeniami ze względu na płeć? Przykładem może być chłopiec, mężczyzna lub osoba niebinarna, która chce zostać wychowawcą w przedszkolu.

Wskazówka dla osoby facylitującej:
Aby pomóc osobom uczestniczącym w dyskusji, możesz poprosić, by wyszukały lub przeanalizowały statystyki dotyczące różnic w traktowaniu kobiet i mężczyzn w niektórych zawodach.

CZAS TRWANIA: 30 MINUT

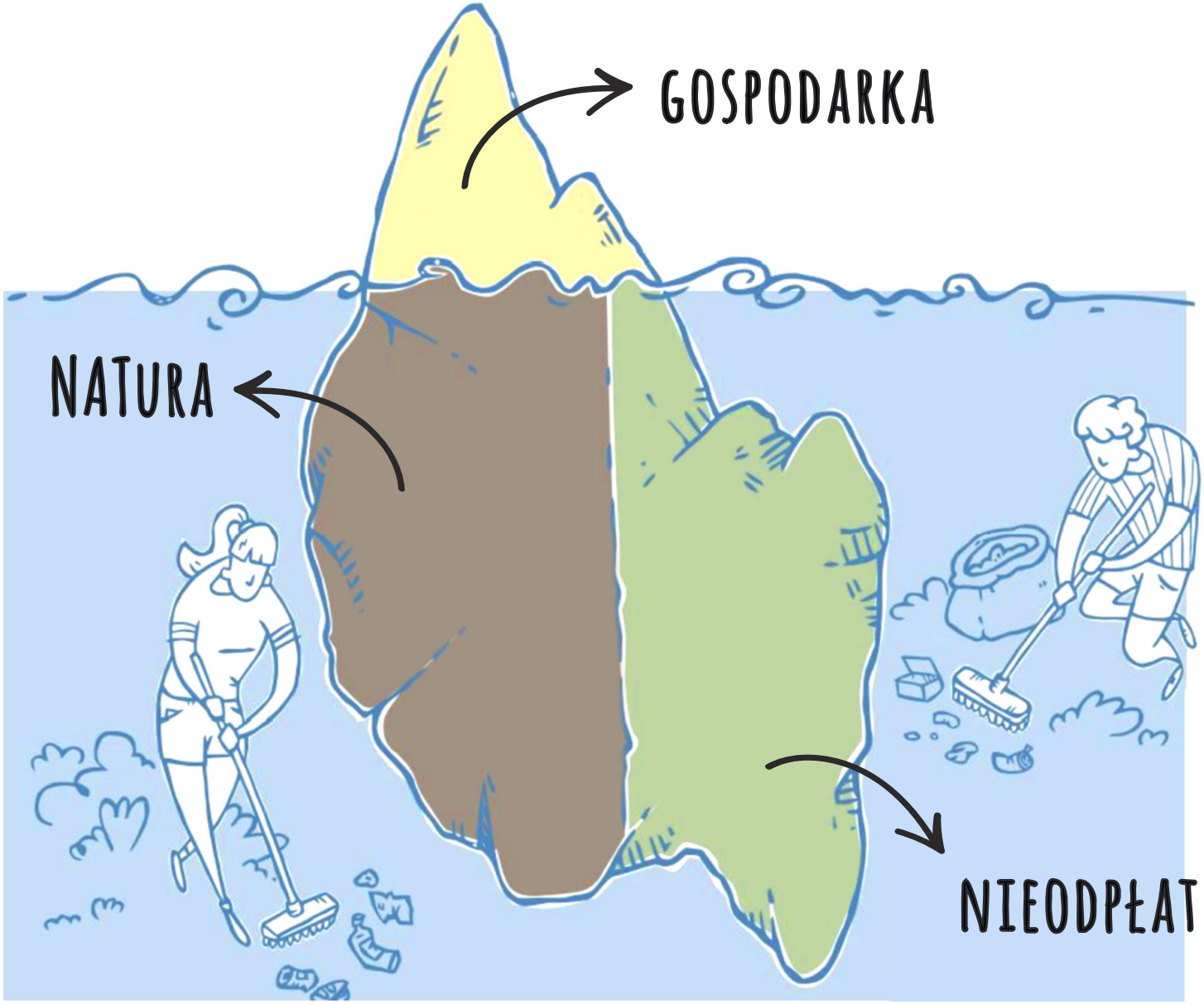

Przykład: W rodzinie zarabia się pieniądze, aby z nich żyć. Kiedy jednak te pieniądze znajdą się w domu, w jaki sposób zostają wykorzystane, aby skutecznie zasilać nasze codzienne życie? Płacimy tymi pieniędzmi za pieluchy, ale kto zmienia pieluchy?Kupujemy warzywa, ale kto je gotuje, żeby można było je zjeść?

www.tiempodeactuar.es

Benería L. Borderías C., Carrasco C., Carmichael F., Charles S., Duran M.A., Folbre N., etc.

ZAŁĄCZNIK

POMARAŃCZOWE KARTY

ZAŁĄCZNIK

POMARAŃCZOWE KARTY

Prowadzenie małego gospodarstwa rolnego

Prowadzenie przedsiębiorstwa zajmującego się intensywną hodowlą trzody chlewnej

ZAŁĄCZNIK

POMARAŃCZOWE KARTY

Produkcja broni

Produkcja pestycydów

ZAŁĄCZNIK

POMARAŃCZOWE KARTY

ZAŁĄCZNIK

POMARAŃCZOWE KARTY

ZAŁĄCZNIK

ZIELONE KARTY

ZAŁĄCZNIK

ZIELONE KARTY

ZAŁĄCZNIK

ZIELONE KARTY

ZAŁĄCZNIK

ZIELONE KARTY

ZAŁĄCZNIK

ZIELONE KARTY

Uprawianie polityki na poziomie lokalnym

Wybieranie nasion do następnego siewu

Załącznik

Żółte karty

Prowadzenie małego gospodarstwa rolnego

Prowadzenie przedsiębiorstwa zajmującego się intensywną hodowlą trzody chlewnej

Załącznik

Żółte karty

Załącznik

Żółte karty

Przygotowywanie żywności

Zarządzanie firmą produkującą nasiona

Załącznik

Żółte karty

Uprawianie polityki na poziomie lokalnym

Wybieranie nasion do następnego siewu

najmniej pozytywnie wpływające na społeczność

najkorzystniej wpływające na społeczność

ZAŁĄCZNIK

najlepiej płatne

przynoszące najniższe dochody

wywołujące
największe
zanieczyszczenie

najmniej szkodliwe
dla środowiska

2. DODATKOWE AKTYWNOŚCI EDUKACYJNE

Wprowadzenie do dodatkowych aktywności edukacyjnych

Celem proponowanych w podręczniku dodatkowych ćwiczeń jest uzupełnienie podstawowych aktywności. Te zadania pozwolą młodzieży jeszcze bardziej zagłębić się w sprawiedliwość klimatyczną, sprawiedliwość płciową i ekofeminizm. Wykorzystujemy różnorodne podejścia, za pomocą których można przekazywać młodzieży wiedzę o tych złożonych zagadnieniach. Jednocześnie proponowane podejścia umożliwiają nauczycielom, nauczycielkom i młodym osobom zaangażowanie się w krytyczne myślenie, dyskusję i praktyczne działania. Proponujemy pięć dodatkowych aktywności, z których każda trwa 45 minut. Kolejność ćwiczeń nie jest przypadkowa. Zostały ułożone w taki sposób, by stopniowo wprowadzać osoby uczące się w omawiane zagadnienia.

Dodatkowe ćwiczenia pozwolą osobom uczestniczącym dostrzec niuanse równości i sprawiedliwości, zrozumieć znaczenie zrównoważonego rozwoju oraz dowiedzieć się więcej o działaniach lokalnych i globalnych aktywistów i aktywistek. Celem każdej aktywności jest umożliwianie młodzieży lepszego zrozumienia wzajemnych powiązań między kwestiami ekologicznymi a społecznymi, jak również inspirowanie jej do działania na rzecz bardziej sprawiedliwej i zrównoważonej przyszłości.

Zadbaliśmy, by stworzyć elastyczne ćwiczenia, które można dostosowywać do potrzeb konkretnych grup, różnych przedziałów wiekowych i kontekstów edukacyjnych. Do ciebie należy decyzja, czy propozycje są odpowiednie dla młodzieży, z którą pracujesz. Dodatkowe aktywności mają pogłębiać świadomość globalnych wyzwań i wzmacniać pozycję młodych ludzi, by stawali się rzecznikami i rzeczniczkami zmian w swoich społecznościach. Angażując się w ćwiczenia, osoby uczestniczące rozwiną cenne umiejętności, takie jak empatia, krytyczne myślenia i rzecznictwo, bez których niemożliwe jest sprostanie wieloaspektowym problemom naszych czasów.

Nazwa aktywności

CZYM JEST RÓWNOŚĆ, A CZYM SPRAWIEDLIWOŚĆ?

CELE

Celem aktywności jest zachęcenie młodych osób do:

• zrozumienia i analizy różnic między: a) równością a sprawiedliwością oraz, w szczególności, b) równością płci a sprawiedliwością płciową;
• poznania zagadnienia intersekcjonalności płci i omówienia jej wpływu na ludzi.

KRÓTKI OPIS

W tym ćwiczeniu skupiamy się na różnicach między sprawiedliwością a równością. Dążymy do tego, by osoby uczestniczące krytycznie przemyślały te zagadnienia w kontekście płci.

GRUPA WIEKOWA 15+

CZAS TRWANIA 45 minut

POTRZEBNA PRZESTRZEŃ

Otwarta przestrzeń

POTRZEBNE MATERIAŁY

• Załącznik

PORUSZANE TEMATY

• Sprawiedliwość
• Równość

PORUSZANE TEMATY – ZGODNIE Z KUVAS

Wiedza i rozumienie

• Sprawiedliwość społeczna, równość i sprawiedliwość płciowa
• Prawa człowieka

Wartości i postawy

• Zaangażowanie na rzecz sprawiedliwości społecznej, równości, troski i wspólnoty
• Szacunek dla ludzi i poszanowanie praw człowieka

Umiejętności

• Krytyczne, niezależne i kreatywne myślenie
• Empatia i solidarność
• Samoświadomość i refleksja

PRZYGOTOWANIE

Aby lepiej przygotować się do tej aktywności, możesz przeczytać część 2 przewodnika, w której znajdziesz informacje o równości płci, sprawiedliwości płciowej i sprawiedliwości klimatycznej.

Użyj tablicy suchościeralnej, flipchartu lub papieru z recyklingu, by sporządzić listę pytań dla każdej grupy. Skorzystasz z niej w kroku 3 i (w razie potrzeby) w kroku 5.

KROK 1

Podziel osoby uczestniczące na grupy i pokaż im obrazek nr 1. Poproś każdą grupę o przeprowadzenie burzy mózgów i wymyślenie tytułu rysunku. Chociaż można go różnie interpretować, ma on przedstawiać „równość". Pamiętaj o tym w czasie prowadzenia dyskusji.

CZAS TRWANIA: 10 MINUT

KROK 2

Poproś każdą grupę, by przedstawiła wszystkim osobom uczestniczącym swój tytuł i wyjaśniła taki wybór. Jeśli zespoły odbiegły od tematu i zinterpretowały obrazek inaczej, wyjaśnij wszystkim osobom uczestniczącym, że przedstawia on „równość".

CZAS TRWANIA: 5 MINUT

KROK 3

Daj osobom uczestniczącym trochę czasu i przestrzeni, by w grupach poddały „równość" refleksji. Zadaj następujące pytania:

- Czym jest równość?
- Czy skrzynki, na których stoją osoby na zdjęciu, dają wszystkim równe szanse?
- Czy wszystkie trzy osoby zostały potraktowane w sposób równy i sprawiedliwy? Dlaczego?
- Czego nie uwzględniono w rozwiązaniu „jednoklockowym"?
- Jakie zmiany można wprowadzić do obrazka, by lepiej pokazać równość płci?
- Jakie inne przykłady równości płci widzicie w społeczeństwie (np. w społeczności, miejscu pracy, szkołach itd.)?
- Jakie inne aspekty tożsamości, oprócz płci, mogą negatywnie lub pozytywnie wpływać na nierówności płci w waszej okolicy? Na przykład, czy ma znaczenie, że ktoś jest nie tylko dziewczynką, chłopcem lub osobą niebinarną, ale też mieszka w mieście albo na wsi oraz należy do innego kręgu kulturowego lub mniejszości i jest innego wyznania?

CZAS TRWANIA: 15 MINUT

KROK 4

Poproś osoby uczestniczące, by w tych samych grupach i na podstawie tych samych materiałów pomocniczych omówiły swoje pomysły na to, jak zmienić obrazek nr 1, by przedstawiał sprawiedliwość, a nie „równość".

CZAS TRWANIA: 5 MINUT

KROK 5

Wysłuchaj wszystkich pomysłów, na jakie wpadły grupy. Następnie podziel się rozwiązaniem, które przedstawia rysunek nr 2. Możesz zadać na forum pytania:

- Co sądzicie o tym rozwiązaniu?
- Jak według was należy definiować słowo „sprawiedliwość"?
- Czy przychodzą wam do głowy jakieś przykłady sprawiedliwości płciowej?
- Czym jest sprawiedliwość płciowa?*
- Kto ma prawo domagać się sprawiedliwości płciowej i ją wprowadzać?

***Możesz podzielić się następującą definicją:**
Sprawiedliwość płciowa oznacza analizę i przełamywanie sposobów, w jakie systemy (np. szkoły i miejsca pracy) uciskają różne płcie i tworzą przywileje tylko dla wybranych osób. Celem sprawiedliwości płciowej jest również ochrona i wspieranie praw kobiet, dziewcząt i osób ze społeczności LGBTQIA+, aby mogły wyzbyć się strachu przed przemocą i dyskryminacją.

Po przedstawieniu tej definicji spytaj osoby uczestniczące, czy się z nią zgadzają. Poproś, by wyjaśniły swój punkt widzenia.

CZAS TRWANIA: 10 MINUT

Na podstawie:
https://www.patakis.gr/product/503734/vivlia-ekpaideush-gia-ekpaideu-/Energos-poliths-mesa-kai-ekso-apo-thn-taksh-Enas-odhgos-empneushs-kai-drashs-gia/ [dostęp: 20.09.2024]

ZAŁĄCZNIK

OBRAZEK NR 1

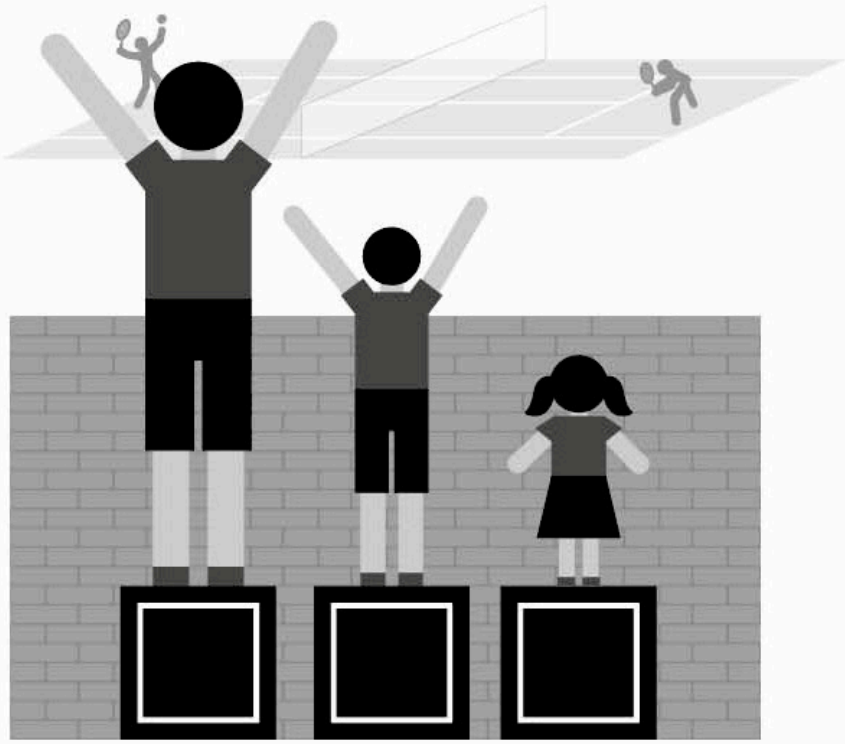

OBRAZEK 2

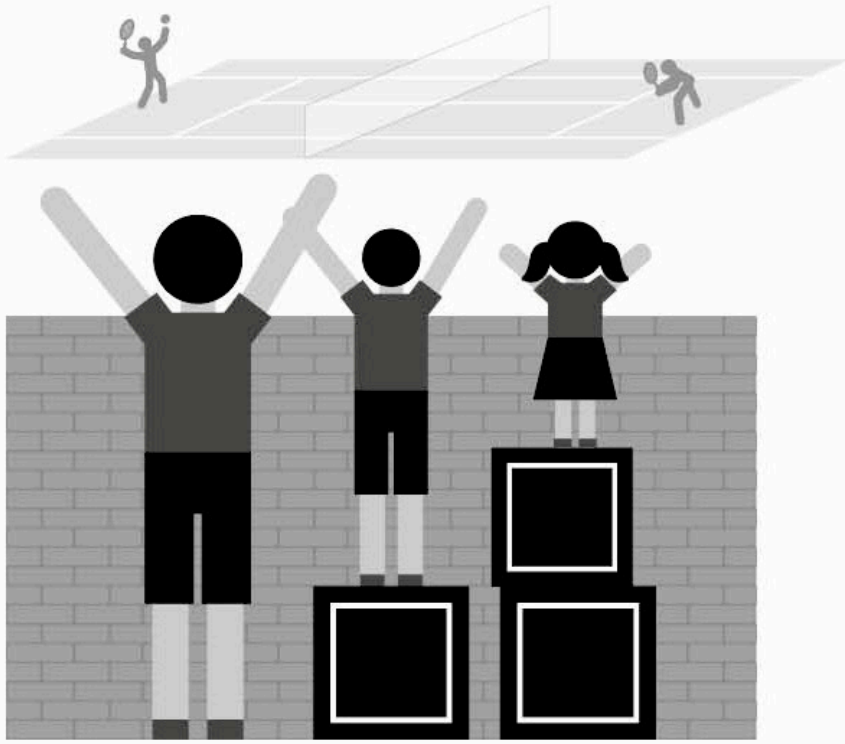

Nazwa aktywności

STAŃ PO STRONIE KLIMATU

CELE

Celem ćwiczenia jest zachęcenie młodych osób do:

- krytycznego myślenia i ćwiczenia się w podejmowaniu decyzji;
- aktywnego słuchania i rozumienia różnych opinii;
- wyrażania siebie na forum;
- wyjaśniania i obrony swoich wyborów i opinii przez konstruktywny udział w debatach.

KRÓTKI OPIS

Podczas tej aktywności odczytasz różne stwierdzenia, a zadaniem każdej osoby uczestniczącej będzie zajęcie stanowiska w poszczególnych sprawach. Następnie przejdziecie do debaty, w której młodzież będzie ćwiczyć umiejętności przedstawiania argumentów, wysłuchiwania innych osób mówiących i decydowania o ewentualnej zmianie poglądów.

GRUPA WIEKOWA 15-29 lat

CZAS TRWANIA 45 minut

POTRZEBNA PRZESTRZEŃ

Duża sala, po której można się swobodnie poruszać

POTRZEBNE MATERIAŁY

Wydrukowane materiały z załącznika:

- **Stwierdzenia**
- **Karty z napisem „Zgadzam się”**
- **Karty z napisem „Nie zgadzam się”**

PORUSZANE TEMATY

- Nierówności
- Sprawiedliwość płciowa
- Intersekcjonalność

PORUSZANE TEMATY – ZGODNIE Z KUVAS

Wiedza i rozumienie

- Tożsamość, różnorodność i intersekcjonalność
- Sprawiedliwość społeczna, równość i sprawiedliwość płciowa

Wartości i postawy

- Poczucie tożsamości i własnej wartości, docenianie różnorodności
- Aktywny udział w ochronie środowiska i promowaniu zrównoważonego rozwoju

Umiejętności

- Krytyczne, niezależne i kreatywne myślenie
- Komunikacja, współpraca i rozwiązywanie konfliktów

PRZYGOTOWANIE

Wydrukuj stwierdzenia na kartce w formacie A3, aby każda osoba mogła je bez trudu odczytać. Wytnij karty z napisami „Zgadzam się" i „Nie zgadzam się". Umieść je na dwóch przeciwległych ścianach albo na podłodze. Upewnij się, że między napisami jest wystarczająco dużo miejsca. Osoby uczestniczące muszą mieć przestrzeń, by swobodnie poruszać się po sali. Poproś osoby uczestniczące, aby stanęły twarzą do ciebie, najlepiej dokładnie pomiędzy napisami.

KROK 1

Poproś osoby uczestniczące, by uważnie słuchały stwierdzeń lub je czytały i myślały, czy się z nimi zgadzają, czy nie. Dopilnuj, by każda osoba sama podejmowała decyzję, a nie „podążała za tłumem".
Wyjaśnij grupie, że będziesz odczytywać i pokazywać różne stwierdzenia. Zadaniem osób uczestniczących jest reagowanie na to, co usłyszą. Jeśli zgadzają się ze stwierdzeniem, niech przejdą tam, gdzie znajduje się napis „Zgadzam się". Jeśli mają inną opinię, niech staną przy napisie „Nie zgadzam się".

CZAS TRWANIA: 5 MINUT

KROK 2

Gdy wszystkie osoby się ustawią, poproś kilka, by postarały się za pomocą argumentów przekonać innych do przejścia na swoją stronę.

Powiedz, że stanie na środku sali nie wchodzi w grę. Każda osoba musi stanąć po którejś stronie. Wyjaśnij też, że w każdej chwili można zmienić zdanie. Każdej osobie przysługuje jeden dżoker, tj. karta, która uprawnia do jednorazowego wstrzymania się od zajęcia strony. Tylko raz podczas całej aktywności osoba może użyć dżokera i pozostać na środku sali.

Niezdecydowane osoby, które stoją na środku, nie mogą zabierać głosu w dyskusji. Jeśli jednak przekonają je usłyszane argumenty, mogą opuścić środek i stanąć po jednej ze stron. Gdy dołączą do wybranej strony, odzyskują prawo zabierania głosu.

Wskazówka dla osoby facylitującej:
Warto poprosić o wypowiedź osoby, które mają silne przekonania na „tak" lub na „nie", oraz takie, które wstrzymały się od wyrażenia swojej opinii. Zachęcaj wszystkich do aktywnego słuchania osób, które wyjaśniają swoje stanowiska.

CZAS TRWANIA: 10 MINUT

KROK 3

Po kolei odczytuj stwierdzenia i przyglądaj się, jak osoby uczestniczące przemieszczają się po sali. Zapamiętuj ich wybory, by móc je omówić podczas podsumowania. Po przeczytaniu wszystkich stwierdzeń przejdź do ćwiczenia podsumowującego.

CZAS TRWANIA: 5–10 MINUT NA JEDNO STWIERDZENIE

KROK 4

W ramach podsumowania zapytaj grupę:

- **W Jakie są wasze wrażenia z tej aktywności?**
- **Czy zawsze było wam łatwo wybrać stronę?**
- **Jakie były wasze reakcje na usłyszane stwierdzenia?**
- **Dlaczego niektóre osoby wolą nie zajmować stanowiska w pewnych kwestiach?**
- **Jak myślicie, czy oprócz waszych osobistych przekonań na wasze decyzje wpływały jakieś inne czynniki? Jakie?**
- **Czy zdarzyło wam się zmienić stronę?**
- **Które argumenty was przekonały?**
- **Czy były momenty, w których pojawiała się u was chęć zmiany strony, ale tego nie zrobiliście/ nie zrobiłyście? Wyjaśnijcie, skąd taka decyzja.**
- **Czy w codziennym życiu opinie innych ludzi powstrzymują nas przed robieniem pewnych rzeczy? Podajcie przykłady.**
- **Jak się czułyście/czuliście podczas debaty?**
- **Jakie to uczucie: znaleźć się w mniejszości? Jak się teraz czujesz?**
- **Które grupy społeczne najrzadziej przebijają się ze swoimi argumentami? Czy przychodzą wam do głowy jakieś przykłady?**
- **Czy podczas ćwiczenia okazało się, że zdecydowanie nie zgadzacie się w jakiejś sprawie? Czy brak zgody w kwestii zmian klimatu to poważna sprawa?**
- **Jakie może mieć to konsekwencje dla praw człowieka?**

CZAS TRWANIA: 15 MINUT

ZAŁĄCZNIK: STWIERDZENIA

- Działania powinny podejmować te państwa, które są odpowiedzialne za zmiany klimatu.
- Musimy wprowadzić środki, które ograniczą prawa aktywistów i aktywistek do walki ze zmianami klimatu.
- Szefowie i szefowe firm, które zanieczyszczają środowisko, popełniają zbrodnie przeciwko ludzkości.
- Prawo do równości jest nic nie warte bez prawa do zdrowego środowiska.
- Walka z nierównością płci jest pilniejsza niż problem globalnego ocieplenia.
- Status uchodźczyni klimatycznej/ uchodźcy klimatycznego jest prawem, które przysługuje osobom zmuszonym opuścić swoje państwo z powodu zmian klimatycznych.
- Gdyby rządziły nami kobiety, podejmowano by więcej działań na rzecz walki ze zmianami klimatu.
- Kupowanie rzeczy z drugiej ręki to dla młodych ludzi chwilowa moda, nie ukłon w stronę środowiska.
- W instytucjach, które mają stołówki, należy narzucać wszystkim wegetariańskie posiłki.
- Gdy planeta płonie, ochrona praw kobiet nie ma sensu.
- Należy nagradzać osoby, których miejsca zamieszkania są samowystarczalne.
- Nie ma żadnego związku między sprawiedliwością płci a sprawiedliwością klimatyczną.

ZGADZAM SIĘ

NIE ZGADZAM SIĘ

Nazwa aktywności

Walka ze zmianami klimatu

CELE

Celem ćwiczenia jest przedstawienie młodzieży informacji o osobach, które podejmują działania na rzecz walki ze zmianami klimatu. Aktywność pomaga osobom uczestniczącym zrozumieć, jaką rolę same odgrywają lub mogą odegrać w walce ze zmianami klimatu.

KRÓTKI OPIS

Osoby uczestniczące zapoznają się z opisami różnych aktywistów i aktywistek toczących „bitwy" ze zmianami klimatu. Każda osoba uczestnicząca wybiera dwie bitwy, które ją interesują. Aby dokonać wyboru bitew, osoby uczestniczące muszą wykonać kilka prostych wyzwań, których ukończenie zatwierdza osoba facylitująca. Następnie cała grupa razem omawia wybrane bitwy i działania, które mogą podjąć.

GRUPA WIEKOWA 15–29 lat

CZAS TRWANIA 45 minut

POTRZEBNA PRZESTRZEŃ

Duża sala, po której można się swobodnie poruszać

POTRZEBNE MATERIAŁY

- Wydrukowane karty z załącznika

PORUSZANE TEMATY

- Zmiany klimatu
- Klimat i sprawiedliwość płciowa

PORUSZANE TEMATY – ZGODNIE Z KUVAS

Wiedza i rozumienie

- Klimat, sprawiedliwość i środowisko

Wartości i postawy

- Aktywny udział w ochronie środowiska i promowaniu zrównoważonego rozwoju

Umiejętności

- Krytyczne, niezależne i kreatywne myślenie
- Samoświadomość i refleksja
- Komunikacja, współpraca i rozwiązywanie konfliktów

PRZYGOTOWANIE

Wydrukuj karty, na których opisano osoby toczące walkę o klimat. Umieść wydruki na ścianach. Upewnij się, że między kartami jest wystarczająco dużo miejsca, a osoby uczestniczące mogą z łatwością do nich podchodzić i je odczytywać

KROK 1

Wyjaśnij osobom uczestniczącym, że za chwilę wejdą do muzeum, które prowadzi zapis walk toczonych przez poszczególne osoby i organizacje przeciwko zmianom klimatu.

CZAS TRWANIA: 2 MINUTY

KROK 2

Każda osoba uczestnicząca powinna wybrać dwie bitwy o klimat, które są jej bliskie lub w które chciałaby się zaangażować. Aby wybrać bitwę, należy wykonać nieskomplikowane wyzwanie. Twoim zadaniem jest potwierdzić, że wyzwania zostały ukończone.

CZAS TRWANIA: 3 MINUTY

KROK 3

Daj osobom uczestniczącym chwilę na zapoznanie się z opisami bitew, dokonanie wyboru i wykonanie wyzwań. Dopilnuj, by zapamiętały wybrane bitwy, aby mogły je omówić w dalszej części aktywności.

CZAS TRWANIA: 15 MINUT

KROK 4

Gdy każdy wybierze już dwie osoby walczące o klimat, podziel grupę na cztero- lub pięcioosobowe podgrupy. Poproś osoby uczestniczące, by w tych zespołach przedstawiły wybrane postacie i opisały wykonywane w poprzednim kroku wyzwania. Następnie poproś podgrupy, by omówiły wybrane bitwy i środki, z jakich korzystają omawiane aktywistki i aktywiści. Gdy wszystkie osoby przedstawią swoje wybory, przejdź do podsumowania.

CZAS TRWANIA: 10 MINUT

KROK 5

Przejdź do ćwiczenia podsumowującego. Zadaj grupie następujące pytania:

- **Jak poszło ćwiczenie?**
- **O co toczyły się opisane bitwy?**
- **Czy te kwestie są wam znane?**
- **Czy uważacie, że w opisanych bitwach pojawiły się wszystkie kwestie dotyczące walki ze zmianami klimatu? Jakich brakuje?**
- **Czy postacie aktywistów i aktywistek były wam znane przed rozpoczęciem ćwiczenia?**
- **Czy znacie inne osoby, które walczą o podobne sprawy?**
- **Wymieńcie środki, z jakich mogli korzystać aktywiści i aktywistki.**
- **Jaką rolę w tych działaniach odegrały kobiety i dziewczęta?**
- **Czy kobiety i dziewczęta przykładają większą wagę do działań na rzecz klimatu?**
- **Czy uważacie, że faktycznie jest mniej aktywistów niż aktywistek? Jeśli tak, to dlaczego uważacie, że kobiety i dziewczęta są bardziej aktywne w tym obszarze?**
- **Na jakie przeszkody natrafiają osoby walczące ze zmianami klimatu?**
- **Co kierowało wami przy wyborze aktywistów/aktywistek?**
- **Czy łatwo było ukończyć wyzwania?**
- **Które wyzwanie według was było najbardziej związane z tematem, wywarło na was największy wpływ i było najbardziej konstruktywne?**
- **Czy było jakieś wyzwanie, które was zniechęciło?**
- **Czy wybierając aktywistów/aktywistki, zwracałyście/zwracaliście uwagę na wyzwania, które trzeba będzie wykonać?**
- **Czy wykonanie niektórych wyzwań byłoby prostsze, gdyby można było je podejmować całą grupą? Wyjaśnijcie, dlaczego tak uważacie.**
- **Na ile istotne w walce o klimat są działania poszczególnych osób? Jak się mają do zbiorowego działania?**
- **Czy osoby, które walczą o klimat, potrzebują wsparcia?**
- **Czy waszym zdaniem cel zawsze uświęca środki?**
- **Jak uważacie – czy wszystkie działania podejmowane w ramach walki o klimat są zgodne z prawami człowieka? Czy przychodzą wam do głowy jakieś przykłady?**
- **Z którym aktywistą/ z którą aktywistką utożsamiacie się najbardziej?**
- **Czy walka ze zmianami klimatu jest możliwa bez obecności w mediach?**
- **Kto może być aktywistką/aktywistą?**

CZAS TRWANIA: 15 MINUT

ZAŁĄCZNIK: KARTY AKTYWISTEK I AKTYWISTÓW

Camille Etienne i jej konto na Instagramie „Graine de possible" :

Camille Etienne jest francuską aktywistką, która działa na rzecz ochrony środowiska, i rzeczniczką kolektywu „Jesteśmy gotowi". Celem kolektywu jest łączenie świata nauki, a więc kluczowego podmiotu walki o sprawiedliwość klimatyczną, ze światem kultury. Kolektyw tworzy wciągające fikcyjne historie, które mobilizują młodych ludzi, a także polityków i polityczki do działań na rzecz przyszłości. Obecnie Etienne współpracuje z Gretą Thunberg. Razem ostrzegają europosłanki i europosłów przed kryzysem klimatycznym.

W 2020 r. opublikowała na kanale YouTube krótki film pt. „Réveillons-nous". Nagranie wyświetlono ponad 15 milionów razy i przetłumaczono na kilka języków. Film był wezwaniem, by uświadomić sobie istnienie kryzysu klimatycznego i podjąć działania na rzecz lepszej przyszłości.

W 2021 r. wraz z aktywistą i twórcą filmów Cyrilem Dionem oraz europosłem Pierrem Larrouturou pozwała francuski rząd za bezczynność w sprawie zmian klimatu. W pozwie wypunktowała rażące słabości projektu francuskiej ustawy klimatycznej, w której miały zostać zawarte rekomendacje Obywatelskiej Konwencji dla Klimatu.
W 2023 r. Camille Etienne opublikowała książkę pt. „Pour un soulèvement écologique. Dépasser notre impuissance collective". Broniła w niej „wyzwalającej ekologii napędzanej kolektywną i demokratyczną władzą". „Jesteśmy pierwszym pokoleniem, które doświadcza skutków globalnego ocieplenia. Jesteśmy też ostatnim pokoleniem, które może z tym cokolwiek zrobić" – napisała w książce.

WYZWANIE: Nagraj krótki film z pozytywnym przesłaniem o środowisku.

ZAŁĄCZNIK: KARTY AKTYWISTEK I AKTYWISTÓW

Txai Surui:

Jest Brazylijką mieszkającą w Amazonii. Należy do amazońskiego plemienia Suruí. Prowadzi działania, które mają rozliczyć były rząd Jaira Bolsonaro, i przewodzi walce z wylesianiem Amazonii. Puszcza amazońska ma kluczowe znaczenie dla różnorodności biologicznej i jakości powietrza. Lasom deszczowym zagrażają jednak rolnicy i rolniczki, którzy chcą na tych terenach pozyskiwać olej palmowy i cenne drewno na sprzedaż, hodować zwierzęta gospodarskie i zarabiać na wylesianiu. Txai Suruí odegrała kluczową rolę w walce z wylesianiem i nielegalną eksploatacją zasobów naturalnych w regionie Amazonii.

Plemię Suruí opracowało inicjatywy na rzecz monitorowania i ochrony swojego terytorium przed nielegalną ingerencją i wylesianiem. Txai Suruí założyła młodzieżowe stowarzyszenie na rzecz obrony amazońskiej przyrody. W kwietniu 2021 r. wraz z pięciorgiem przyjaciół i przyjaciółek złożyła w sądzie w São Paulo pozew przeciwko Brazylii za nieprzestrzeganie paryskiego porozumienia klimatycznego. Pozew uzyskał poparcie ośmiu byłych brazylijskich ministrów i ministr ds. środowiska. W pozwie Txai Suruí domaga się unieważnienia ogłoszonego kilka miesięcy wcześniej dokumentu, na mocy którego Brazylia mogłaby w 2030 r. emitować więcej gazów cieplarnianych, niż obiecała w 2015 r.

WYZWANIE: Jak uważasz, na jakie prawa człowieka możesz się powołać, podejmując walkę prawną z państwem, od którego domagasz się działań na rzecz klimatu? Zapisz główne argumenty, które zamierzasz wykorzystać.

Załącznik: Karty aktywistek i aktywistów

Elektrycy bez Granic

Electricians Without Borders (Elektrycy bez Granic) to organizacja pozarządowa, która za misję przyjęła poprawę warunków życia osób mieszkających na uboczu szlaków komunikacyjnych lub zamieszkujących dotknięte kryzysem obszary oraz regiony bez dostępu do energii elektrycznej. Celem organizacji jest ułatwianie dostępu do prądu, który jest niezbędny do dbania o zdrowie, zdobywania wykształcenia, rozwoju gospodarczego i bezpieczeństwa.Organizacja zrzesza specjalistów i specjalistki ds. energii elektrycznej, którzy pomagają tworzyć zrównoważoną infrastrukturę elektryczną. Elektrycy bez Granic chcą, by kwestia zmian klimatu była uwzględniana w procesach wytwarzania i używania prądu. Preferują odnawialne źródła energii, które emitują niewiele gazów cieplarnianych, takie jak energia słoneczna lub wodna.
Ich dążeniem jest realizowanie projektów zapewniających długofalową odporność na klęski żywiołowe, których skutki są potęgowane przez zmiany klimatu. Na wyspie Dominika zrealizowali projekt „Od kryzysu do odporności". W 2017 r. wyspę zniszczył huragan. W ramach projektu organizacja dostarczyła tam mniej energochłonne instalacje elektryczne. Dzięki autonomicznym instalacjom słonecznym sześć placówek ochrony zdrowia jest w stanie normalnie działać nawet w przypadku klęski żywiołowej. Elektrycy bez Granic otrzymali za ten projekt nagrodę ONZ podczas COP 25 w Madrycie.

WYZWANIE: Dowiedz się, jaki udział ma energia ze źródeł odnawialnych w miksie energetycznym twojego kraju.

ZAŁĄCZNIK: KARTY AKTYWISTEK I AKTYWISTÓW

Ridhima Pandey:

Urodzona w 2008 r. Ridhima Pandey jest indyjską działaczką na rzecz ochrony środowiska, która zyskała rozgłos jako młoda obrończyni praw klimatycznych i środowiskowych. Już w bardzo młodym wieku zaangażowała się w ochronę środowiska i walkę ze zmianami klimatu. Skłoniła ją do tego powódź, która w Indiach zabiła ponad tysiąc osób, a 100 tys. zmusiła do ewakuacji. Pandey zainteresowała się problemami środowiskowymi i szybko zaczęła działać, by podnosić świadomość społeczną. W 2017 r., mając dziewięć lat, Ridhima złożyła pozew do Sądu Najwyższego Indii. Oskarżyła państwo o zaniechanie skutecznych działań przeciwko zmianom klimatuurodzona (Indie zobowiązały się do takich działań na mocy paryskiego porozumienia klimatycznego). Wezwała do zaostrzenia polityki dotyczącej walki z zanieczyszczeniem i do ochrony prawa przyszłych pokoleń do zdrowego środowiska.

Ridhima Pandey otrzymała wiele nagród i wyróżnień za aktywne działanie na rzecz środowiska, m.in. w 2019 r. przyznano jej Dziecięcą Nagrodę Klimatyczną, która jest wyrazem uznania dla młodych ludzi szczególnie zaangażowanych w kwestie klimatu.

WYZWANIE: Czy znasz inne młode osoby, które złożyły pozew związany z klimatem? Wymień trzy.

ZAŁĄCZNIK: KARTY AKTYWISTEK I AKTYWISTÓW

Kimiko Hirata:

Kimiko Hirata to japońska aktywistka, która walczy ze zmianami klimatu i promuje odnawialne źródła energii. Jest znana w Japonii i na świecie jako obrończyni środowiska i klimatu. Podnosi świadomość na temat zmian klimatycznych wśród japońskiej i międzynarodowej opinii publicznej. Regularnie korzysta z mediów tradycyjnych i społecznościowych oraz występuje publicznie, aby edukować i mobilizować ludzi.

Założyła ruch Mothers for Future Japan, który zrzesza matki i rodziny w celu podnoszenia świadomości na temat kwestii klimatycznych oraz lobbowania w rządach i korporacjach na rzecz przyjaznych środowisku polityk i praktyk.

Kimiko Hirata stara się aktywnie wpływać na polityki publiczne, które powinny wdrażać ambitne działania umożliwiające ograniczanie emisji gazów cieplarnianych. W tym celu stosuje rzecznictwo polityczne i działania podnoszące świadomość. Prowadzi kampanię na rzecz przyjęcia przez Japonię bardziej rygorystycznych celów redukcji emisji i wspierania odnawialnych źródeł energii.

Hirata jest uosobieniem determinacji wszystkich aktywistów i aktywistek z całego świata, którzy walczą ze zmianami klimatu, by ocalić planetę dla przyszłych pokoleń. Nadal odgrywa kluczową rolę w podnoszeniu świadomości społecznej i promowaniu zrównoważonej polityki środowiskowej.

WYZWANIE: Zapoznaj się z definicją rzecznictwa. Spróbuj sobie wyobrazić, na rzecz jakiej kwestii związanej ze zmianami klimatu mogłabyś/mógłbyś działać.

ZAŁĄCZNIK: KARTY AKTYWISTEK I AKTYWISTÓW

Leah Namugerwa:

Urodzona w 2004 r. Leah Namugerwa jest młodą ugandyjską aktywistką ekologiczną, jedną z czołowych osób walczących ze zmianami klimatu. Leah zaangażowała się w ochronę środowiska w młodym wieku. Mając 14 lat, dołączyła do globalnych strajków szkolnych, do których nawoływała Greta Thunberg. Od tego czasu jest ważną członkinią tego ruchu w Ugandzie. Namugerwa wykorzystała udział w strajkach, by podnosić społeczną świadomość wpływu zmian klimatycznych na jej kraj.

Jest znana z prowadzenia kampanii sadzenia drzew i zapoczątkowała zbieranie podpisów pod petycją w sprawie wprowadzenia zakazu używania plastikowych toreb w Ugandzie. Kampanię na rzecz drzew przeprowadziła w swoje piętnaste urodziny. Uznała, że bardziej zależy jej na 200 nowych drzewach niż na imprezie urodzinowej. Po tej akcji założyła projekt Birthday Trees (Urodzinowe drzewka), w ramach którego przekazuje sadzonki każdej osobie, która chce je zasadzić w dniu swoich urodzin.

Leah wykorzystuje media społecznościowe i platformy internetowe do podnoszenia świadomości na temat kwestii środowiskowych. Dzieli się informacjami o wpływie zmian klimatycznych na Ugandę, w tym o powodziach i suszach, aby podkreślić pilność problemu.

WYZWANIE: Nakręć krótki film o projekcie Birthday Trees i udostępnij go w mediach społecznościowych.

ZAŁĄCZNIK: KARTY AKTYWISTEK I AKTYWISTÓW

Luisa Neubauer:

Luisa Neubauer to niemiecka aktywistka klimatyczna, która urodziła się w 1996 r. Zdobyła rozpoznawalność, uczestnicząc w kampaniach i ruchach na rzecz ochrony środowiska. Jest członkinią i jedną z niemieckich liderek globalnego ruchu Fridays for Future zainicjowanego przez szwedzką aktywistkę Gretę Thunberg. Aktywnie uczestniczy w szkolnych strajkach klimatycznych i demonstracjach ekologicznych.
Neubauer lobbuje wśród niemieckich i europejskich przywódców i przywódczyń politycznych, zachęcając do bardziej ambitnych działań na rzecz klimatu. Podkreśla, jak istotne są: redukcja emisji gazów cieplarnianych i przestrzeganie międzynarodowych porozumień klimatycznych. Wzywa również Niemcy do wycofania węgla ze swojego koszyka energetycznego do 2030 r. Należy do szeregu organizacji pozarządowych, które walczą o rezygnację z paliw kopalnych. Luisa odegrała kluczową rolę w przekonaniu władz Uniwersytetu w Getyndze do zaprzestania inwestycji w ten sektor energetyki.
Brała udział w międzynarodowych konferencjach klimatycznych, takich jak Konferencja Narodów Zjednoczonych w sprawie Zmian Klimatu (COP), podczas której opowiedziała się za bardziej zdecydowanymi działaniami na rzecz walki z tymi zmianami i za przechodzeniem na czystą energię. Podkreśla znaczenie sprawiedliwości klimatycznej, zwracając uwagę na różnice między krajami bogatymi i rozwijającymi się w kontekście zmian klimatu.

Luisa dąży również do podnoszenia świadomości społecznej na temat zmian klimatu i promuje działania, które każda osoba może podejmować na własną rękę. Wykorzystuje w tym celu swoje media społecznościowe i podcast „1,5 Grad" (1,5 stopnia).

WYZWANIE: Jaki byłby tytuł twojego podcastu o zmianach klimatycznych? Jakich działań dotyczyłby podcast?

ZAŁĄCZNIK: KARTY AKTYWISTEK I AKTYWISTÓW

Maasai Wilderness Conservation Trust (MWCT):

Maasai Wilderness Conservation Trust to organizacja non-profit z Kenii, która zajmuje się ochroną dzikiej przyrody i środowiska, a także zrównoważonym rozwojem na terenach zamieszkiwanych przez Masajki i Masajów, tj. w najbardziej rozpoznawalnym regionie Afryki Wschodniej. Misją MWCT jest zachowanie bioróżnorodności oraz ochrona masajskich ziem i kultury przy jednoczesnej poprawie warunków życia lokalnych społeczności.

Jednym z najważniejszych działań MWCT jest ochrona dzikiej przyrody, w tym najbardziej rozpoznawalnych gatunków zwierząt, takich jak słonie, lwy i lamparty. Programy ochrony środowiska obejmują badania i ochronę dzikiej przyrody. Zatrudniani są strażnicy i strażniczki, którzy walczą z kłusownictwem, innymi wykroczeniami i przestępstwami. Organizacja działa również na rzecz ochrony gruntów, zarządzania zasobami naturalnymi i zwalczania wylesiania, przyczyniając się tym samym do odbudowy ekosystemów.
Dzięki swojemu podejściu MWCT wzmacnia pozycję aktywnych członkiń i członków społeczności, a następnie zachęca upodmiotowione osoby do podejmowania się funkcji strażniczek i strażników ekosystemu. Organizacja angażuje Masajki w projekty przywracania flory do pierwotnego stanu. Realizuje też projekty rozwoju społeczności, zwłaszcza poprzez zapewnianie dostępu do edukacji, ochrony zdrowia, wody pitnej i wzmacnianie rynku pracy. Celem projektów jest poprawa warunków życia osób
z lokalnych społeczności i zachęcanie ich do aktywnej ochrony przyrody.
Fi We współpracy z kenijskim Ministerstwem Edukacji MWCT oferuje programy edukacji ekologicznej dla młodzieży i dorosłych podnoszące świadomość lokalnej ludności na temat problemów środowiskowych i korzyści z ochrony przyrody.

Stowarzyszenie promuje też zrównoważoną i odpowiedzialną turystykę w regionie. Umożliwia osobom odwiedzającym autentyczne doświadczenie i jednocześnie wspiera lokalne projekty ochrony przyrody i rozwoju społeczności

WYZWANIE: Jaka jest według ciebie różnica między turystyką zwykłą a zrównoważoną? Zanotuj dwa argumenty.

ZAŁĄCZNIK: KARTY AKTYWISTEK I AKTYWISTÓW

Sea Shepherd:

Sea Shepherd to stowarzyszenie, którego celem jest ochrona gatunków morskich przed kłusownictwem, niezrównoważonymi połowami, niszczeniem siedlisk i niewolą. Ocean wytwarza największe ilości tlenu i najskuteczniej reguluje klimat na świecie. Sea Shepherd zamierza go bronić.Stowarzyszenie egzekwuje – zgodnie z zapisami Światowej Karty Przyrody ONZ – prawo międzynarodowe wszędzie tam, gdzie rządy nie chcą lub nie mogą tego robić. Sea Shepherd współpracuje również z policją i organami ścigania na szczeblach krajowych, by pociągać kłusowników i kłusowniczki do odpowiedzialności karnej i kłaść kres nielegalnym połowom na wodach terytorialnych poszczególnych państw. Stowarzyszenie zawsze rozpoczyna od rozpoznania sytuacji. Odpowiedni raport jest przekazywany władzom, gdy Sea Shepherd ustali, że prawa chroniące oceany nie są przestrzegane.
Zdarza się, że stowarzyszenie jest ostro krytykowane z powodu swoich metod. Stosuje bowiem brutalne rozwiązania, np. podwodne miny, abordaże, wyrzutnie, proce i dryfujące liny do blokowania śrub napędowych.

Polując na wielorybników i wielorybniczki, Sea Shepherd zatopił wiele ich statków. Chociaż sama organizacja twierdzi, że pilnuje przestrzegania prawa międzynarodowego, jest w złych stosunkach z wieloma krajami. M.in. Japonia używa wobec niej określenia „organizacja piracka".

WYZWANIE: Czy stosowanie przemocy w walce na rzecz klimatu jest zasadne i zgodne z prawem? Zanotuj dwa argumenty.

ZAŁĄCZNIK: KARTY AKTYWISTEK I AKTYWISTÓW

Leonardo DiCaprio:

Urodzony 11 listopada 1974 r. w Los Angeles Leonardo DiCaprio jest amerykańskim aktorem, scenarzystą i producentem filmowym. W 1998 r. założył fundację swojego imienia, aby wspierać organizacje i inicjatywy promujące zrównoważony rozwój na naszej planecie.

Jest współautorem i współproducentem szeregu filmów i dokumentów, które przedstawiają walkę z globalnym ociepleniem jako najpoważniejsze zadanie w obszarze ochrony środowiska i potępiają działalność człowieka skutkującą problemami środowiskowymi. W 2014 r. sekretarz generalny ONZ Ban Ki-Moon mianował go Posłańcem Pokoju, wyznaczając mu za priorytet walkę z globalnym ociepleniem.

„Globalne ocieplenie jest nie tylko najpoważniejszym wyzwaniem środowiskowym, przed jakim obecnie stoimy, ale i jednym z najgroźniejszych problemów, przed jakimi stoi cała ludzkość”.

WYZWANIE: Wyobraź sobie, że jesteś Leonardem DiCaprio. Odczytaj przytoczony cytat („Globalne ocieplenie jest nie tylko najpoważniejszym wyzwaniem środowiskowym, przed jakim obecnie stoimy, ale i jednym z najgroźniejszych problemów, przed jakimi stoi cała ludzkość”). Wciel się w jedną z ról: ALBO odczytaj cytat jako klimatosceptyk/klimatosceptyczka (tj. jako osoba, która nie wierzy lub wątpi w zmiany klimatu) ALBO tak, jakbyś wygłaszała/wygaszał przemówienie na forum ONZ, chcąc przekonać światowe przywódczynie i przywódców do podjęcia działań. Jeśli chcesz, nagraj swoje przemówienie!

ZAŁĄCZNIK: KARTY AKTYWISTEK I AKTYWISTÓW

Lu Guang:

Lu Guang jest niezależnym chińskim fotoreporterem, który od 1993 r. mieszkał w USA. Ten były robotnik dokumentował trudne warunki życia na obszarach wiejskich i w miastach przemysłowych. Fotografował skutki zniszczeń środowiska, krzywdy społeczne i problemy zdrowotne spowodowane gwałtownym uprzemysłowieniem.

Lu Guang ujawniał, jaką cenę część ludności płaci za wzrost gospodarczy Chin. W latach 2004–2015 otrzymał wiele nagród za swoją twórczość. Dostał nagrodę World Press Photo (trzykrotnie), nagrodę im. Henry'ego Nannena w kategorii fotografia oraz nagrodę niederlandzkiej Fundacji Księcia Clausa. Reportaże fotograficzne Lu Guanga zdobyły międzynarodowe uznanie, a jego zdjęcia wystawiano na całym świecie.

Przez lata relacjonował takie problemy jak epidemia AIDS, problem narkotykowy na granicy Chin i Mjanmy, wpływ budowy linii kolejowej w Tybecie na środowisko oraz zanieczyszczenia przemysłowe i skutki dla ludzkiego zdrowia. Ze względu na demaskatorski charakter zdjęcia Lu Guanga są solą w oku chińskiego rządu. 3 listopada 2018 r. fotograf zaginął w Sinciang, jednej z najbardziej zmilitaryzowanych i kontrolowanych prowincji Chin. W tym regionie, położonym blisko Tybetu, miliony Ujgurów i Ujgurek zamyka się w obozach reedukacyjnych. Powodów aresztowania Lu Guanga do tej pory nie ujawniono. Jego żona oraz organizacje międzynarodowe, m.in. Reporterzy bez Granic, wciąż walczą o jego natychmiastowe uwolnienie.

„Jestem przekonany, że wybrałem właściwą stronę. Działam na rzecz ludzkości, wbrew przemysłowi, który chciałby nieniepokojony popełniać oszustwa".

WYZWANIE: Znajdź zdjęcie autorstwa Lu Guanga, które twoim zdaniem ujawnia skutki zanieczyszczeń przemysłowych.

ZAŁĄCZNIK: KARTY AKTYWISTEK I AKTYWISTÓW

Hugh Evans:

Współzałożyciel organizacji Global Citizen, która powstała w 2012 r. w celu wyeliminowania skrajnego ubóstwa do 2030 r. Wspólnota Global Citizen kieruje się ideą człowieczeństwa: istnieje tylko jeden świat, z jednym narodem, w którym każda osoba musi mieć równe szanse na rozwój. Hugh Evans uznaje 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju opracowanych przez Organizację Narodów Zjednoczonych za wytyczne dla liderek i liderów, stowarzyszeń, obywateli i obywatelek w takich sprawach jak ubóstwo, globalne ocieplenie, równość, edukacja, ochrona mórz i oceanów itd. Osoby należące do społeczności Global Citizen korzystają z różnych środków. Używają mediów społecznościowych do publikowania, tweetowania, wysyłania wiadomości, rzucania wyzwań, propagowania podpisywania petycji i głosowania. Ich celem jest zachęcenie liderów i liderek oraz obywatelek i obywateli do podejmowania działań.

W 2012 r. zorganizowano wydarzenie Global Citizen Festival w nowojorskim Central Parku. Aby otrzymać bilet, trzeba było wykonać konkretne działanie. Aktywność na rzecz SDG stała się walutą festiwalu. Na bilet można było „zarobić", przekonując światowych przywódców i przywódczynie do zmian, np. pisząc petycję, dzwoniąc do ich biur lub tweetując.
Od tego czasu co roku odbywa się wiele podobnych festiwali, na których występują artyści i artystki o światowej sławie, m.in. Beyoncé, Coldplay i Lady Gaga.
„Historia pokazuje, że wszystkie ruchy protestacyjne mają swoje symbole: bojkoty, strajki, strajki okupacyjne, flagi, pieśni. Niezależnie od skali celem symbolicznych działań [...] jest przerwanie naszego codziennego samozadowolenia i zmuszenie decydentów i decydentek do myślenia".

WYZWANIE: Chcesz zaangażować się w życie swojej społeczności. Zbierz pomysły na petycję dotyczącą sprawy, która jest ci bliska i o którą warto walczyć.

ZAŁĄCZNIK: KARTY AKTYWISTEK I AKTYWISTÓW

Vandana Shiva:

Urodzona w 1952 r. w Indiach Vandana Shiva jest ekofeministyczną aktywistką. Za pośrednictwem swojej organizacji pozarządowej Navdanya wspiera ochronę bioróżnorodności i rozwój ekologicznego rolnictwa. Protesty przeciwko patentowaniu nasion przez duże międzynarodowe koncerny umożliwiły ochronę kilku tysięcy indyjskich gatunków roślin i nasion, które trafiły do banków nasion. Materiał siewny jest udostępniany rolnikom i rolniczkom, którzy chcą uprawiać ziemię z większym poszanowaniem środowiska i planety.
Vandana Shiva działa nie tylko na rzecz rolnictwa ekologicznego. Wzmacnia też świadomość społeczną, że kobiety, szczególnie w krajach rozwijających się, odgrywają kluczową rolę w ochronie przyrody. Chociaż to one najczęściej uprawiają grunty rolne, rzadziej są ich właścicielkami lub są niezależne finansowo. Vandana wzywa do włączania kobiet w procesy decyzyjne i dawania im większej autonomii.

Shiva wciąż walczy i zdecydowanie opowiada się za ochroną bioróżnorodności. Regularnie bierze udział w międzynarodowych konferencjach i wygłasza przemówienia online, w których wskazuje, jak ważne jest ponowne zjednoczenie się ludzkości i natury
„Albo kobiety utorują drogę do pojednania się z Ziemią i zapewnią nam przyszłość w zgodzie z naturą, albo ludzkość nie będzie miała żadnej przyszłości".

WYZWANIE: Poszukaj w Internecie informacji o nasionach, które uratowała Vandana Shiva.

ZAŁĄCZNIK: KARTY AKTYWISTEK I AKTYWISTÓW

Ineza Umuhoza Grace:

Ineza Umuhoza Grace to urodzona w 1996 roku aktywistka z Rwandy. Dąży do zapewniania osobom w najtrudniejszej sytuacji możliwości zabierania głosu w sprawie zmian klimatu. Gdy była dzieckiem, klęska żywiołowa zmusiła jej rodzinę do przeprowadzki. Obecnie Grace podejmuje wysiłki, by zapewnić dzieciom i kobietom nieproporcjonalnie dotkniętym zjawiskami klimatycznymi udział w debacie i procesach decyzyjnych.

W 2017 r. założyła organizację pozarządową The Green Protector. Celem stowarzyszenia jest edukowanie uczniów i uczennic szkół podstawowych o ochronie środowiska. Jednocześnie organizacja działa na rzecz ponownego zalesiania i walki z pustynnieniem. Ineza Umuhoza Grace jest również współzałożycielką Loss and Damage Youth Coalition. Ten utworzony w 2020 r. kolektyw łączy wysiłki prawie tysiąca młodych ludzi z ponad siedemdziesięciu krajów na całym świecie na rzecz uzyskania odszkodowań za skutki zmian klimatu.

Ineza Umuhoza Grace jest uznawana za jedną z najbardziej wpływowych afrykańskich ekoaktywistek i bierze udział w najważniejszych międzynarodowych spotkaniach klimatycznych. Na konferencji COP 27 podjęła się negocjacji w sprawie utworzenia specjalnego funduszu, który pomoże krajom rozwijającym się radzić sobie ze stratami ponoszonymi wskutek zmian klimatu.

„Działania związane z kryzysem klimatycznym nie powinny być postrzegane jako kwestia polityczna. Powinna zjednoczyć nas globalna solidarność, dzięki której żadna osoba nie będzie pozostawiona sama sobie".

WYZWANIE: Wymień trzy klęski żywiołowe, które wskutek zmian klimatu częściej dotykają ludzkość.

ZAŁĄCZNIK: KARTY AKTYWISTEK I AKTYWISTÓW

Winona LaDuke:

Urodzona w 1959 r. w USA Winona LaDuke to rdzenna amerykańska aktywistka wywodząca się z grupy ludów Anishinaabe, znana z działań na rzecz sprawiedliwości środowiskowej i praw rdzennej ludności. Jest założycielką organizacji pozarządowej White Earth Land Recovery Project. Zaangażowała się w odzyskiwanie ziem należących niegdyś do ludów Anishinaabe w Minnesocie i przywracanie suwerenności kulturowej rdzennej ludności. Sprzeciwia się planowanym trasom rurociągów i wydobyciu zasobów, które zagrażają terenom zamieszkiwanym przez rdzenną ludność. Promuje zrównoważone alternatywy, np. tradycyjne rolnictwo i energię odnawialną, które pozwalają odtworzyć lokalne ekosystemy i zwiększyć rezyliencję rdzennych wspólnot.

IWinona LaDuke nie tylko aktywnie działa na rzecz środowiska, ale i jest rzeczniczką suwerenności żywnościowej rdzennej ludności. Podkreśla, że lokalne systemy żywnościowe są niezbędne dla autonomii i rezyliencji rdzennych wspólnot. Wzywa do włączania rdzennych kobiet, które często są na pierwszej linii walk o ochronę ziem i tradycji, w procesy decyzyjne. Uważa, że rdzenne kobiety powinny otrzymywać wsparcie, które zwiększy ich niezależność finansową. Aby wzmocnić pozycję tej grupy, została współzałożycielką Indigenous Women's Network. Obecnie Winona LaDuke nadal prowadzi kampanię na rzecz ochrony praw rdzennej ludności, środowiska i sprawiedliwości społecznej.

WYZWANIE: Wymień trzy inne rdzenne ludy, na których niekorzystnie odbija się eksploatacja zasobów naturalnych.

ZAŁĄCZNIK: KARTY AKTYWISTEK I AKTYWISTÓW

Francisco Vera:

Urodzony w 2009 r. w Kolumbii Francisco Vera jest młodym działaczem na rzecz ochrony środowiska, który w wieku dziewięciu lat założył organizację Guardianes por la Vida. Ruch zrzesza ponad 400 dzieci i nastolatków z różnych krajów Ameryki Łacińskiej. Jego celem jest podnoszenie świadomości ekologicznej i rozwijanie przywództwa klimatycznego wśród młodych ludzi. Członkowie i członkinie ruchu współpracują głównie w Kolumbii, promując politykę przyjazną środowisku i zachęcając młode osoby do aktywnego angażowania się w konkretne działania na rzecz planety.

Francisco szybko zyskał rozgłos dzięki zaangażowaniu w kwestie środowiskowe, organizowanie kampanii uświadamiających i przemawianie na forach krajowych i międzynarodowych. Tuż przed COP 26 zorganizował przyspieszony kurs o klimacie dla niewielkiej grupy dzieci. Zachęcał je, by wysyłały do światowych przywódców i przywódczyń pisma wzywające do przyjmowania ambitnych programów działań na rzecz klimatu. Listy podczas konferencji przekazano przedstawicielstwu UNICEF-u, podkreślając w ten sposób, jak istotne jest włączanie młodych ludzi w dyskusje na temat klimatu.

Dziś Vera z determinacją kontynuuje swoje działania, inspirując młodych ludzi w całej Ameryce Łacińskiej do aktywności na rzecz ochrony środowiska i walki ze zmianami klimatu.

WYZWANIE: Napisz krótki list, w którym rzucisz rządzącym wyzwanie w kwestii skutków zmian klimatu odczuwanych przez młodych ludzi.

ZAŁĄCZNIK: KARTY AKTYWISTEK I AKTYWISTÓW

Yero Sarr:

Urodzony w 1992 r. w Senegalu Yero Sarr jest młodym ekoaktywistą i współzałożycielem ruchu Fridays for Future w Senegalu. Od 16 roku życia angażuje się w walkę ze zmianami klimatu, motywowany troską o przyszłość młodych ludzi w obliczu wyzwań środowiskowych.
Yero jest również współzałożycielem Act on Sahel i członkiem Young Afro Climate Warrior, gdzie opowiada się za rozwiązaniami, które mają wyeliminować niszczący wpływ rybołówstwa przemysłowego na społeczności zamieszkujące Afrykę Zachodnią. Sarra wyróżnia zdolność do mobilizowania i angażowania młodzieży w działania zbiorowe, co widać w jego pracy z różnymi organizacjami ekologicznymi.

Obecnie jest wiceprzewodniczącym organizacji Junior Chamber International University Dakar Espoir, gdzie prowadzi inicjatywy mające na celu zwiększanie rezyliencji wspólnot i promowanie przedsiębiorczości społecznej.
Jego zaangażowanie sprawiło, że został uznany przez Forbes Africa i Greenpeace International za jednego z najbardziej wpływowych młodych Afrykanów walczących ze zmianami klimatu.

Na międzynarodowych konferencjach przedstawia innowacyjny punkt widzenia i praktyczne rozwiązania, potwierdzając swoją rolę wschodzącego lidera walki ze zmianami klimatu w Afryce.

WYZWANIE: Dowiedz się więcej o Wielkim Zielonym Murze i wskaż dwie mocne strony projektu.

Nazwa aktywności

BYĆ SOBĄ WRESZCIE

CELE

Celem ćwiczenia jest wsparcie młodych ludzi w poznaniu i zrozumieniu koncepcji sprawiedliwości płciowej opracowanej przez Ecoality.

KRÓTKI OPIS

Ćwiczenie zwiększa świadomość niesprawiedliwości ze względu na płeć, ponieważ angażuje osoby uczestniczące w dyskusje, które skłaniają do refleksji i krytycznego myślenia. W ramach aktywności osoby uczestniczące podejmują się obserwacji i dzielą się doświadczeniami związanymi z istniejącymi nierównościami płci, z którymi spotykają się na co dzień.

Aktywność przygotowano na podstawie ram HEADSUP i zasobów edukacyjnych o etycznym nauczaniu zagadnień globalnych (zob.:https://www.mmu.ac.uk/research/projects/teaching-sustainable-development [dostęp: 20.09.2024]).

GRUPA WIEKOWA 15+

CZAS TRWANIA 45 minut

POTRZEBNA PRZESTRZEŃ

Sala lub przestrzeń na dworze

POTRZEBNE MATERIAŁY

- Wydrukowany załącznik dla każdej grupy
- Tablica suchościeralna, flipchart lub duże arkusze papieru
- Kolorowe długopisy lub markery
- Papier z recyklingu
- Długopisy lub ołówki dla osób uczestniczących

PORUSZANE TEMATY

- Sprawiedliwość płciowa
- Intersekcjonalność
- Różnorodność
- Sprawiedliwość społeczna
- Równość

PORUSZANE TEMATY – ZGODNIE Z KUVAS

Wiedza i rozumienie

- Sprawiedliwość społeczna, równość i sprawiedliwość płciowa
- Tożsamość, różnorodność i intersekcjonalność
- Prawa człowieka

Wartości i postawy

- Poczucie tożsamości i własnej wartości, docenianie różnorodności
- Zaangażowanie w sprawiedliwość społeczną, równość, troska i wspólnota
- Szacunek dla ludzi i poszanowanie praw człowieka

Umiejętności

- Krytyczne, niezależne i kreatywne myślenie
- Empatia i solidarność
- Samoświadomość i refleksja

PRZYGOTOWANIE

Przygotuj przestrzeń pod dachem lub na dworze. Wybrane miejsce musi być na tyle przestronne, by osoby uczestniczące mogły usiąść razem w małych grupach i nie przeszkadzać sobie nawzajem. Wydrukuj po jednym załączniku dla każdej grupy.
Aby lepiej przygotować się do facylitowania aktywności, możesz przeczytać część 2 podręcznika, w której omówiono sprawiedliwość płciową i intersekcjonalność.

Wskazówka dla osoby facylitującej

Aby zaoszczędzić czas, przed rozpoczęciem aktywności umieść w widocznym miejscu definicję sprawiedliwości płciowej (zob. krok 4).

KROK 1

Podziel osoby uczestniczące na mniejsze grupy. Daj każdej z nich wydrukowany załącznik i poproś o wybranie jednego kontekstu, na podstawie którego grupa przeanalizuje odmienne traktowanie różnych osób ze względu na płeć. Proponowane konteksty:
- w szkole,
- w pracy,
- w miejscu publicznym (np. na ulicy, przystanku autobusowym, w parku lub sklepie),
- podczas uprawiania sportu,
- podczas obcowania ze sztuką,
- podczas działań wolontariackich,
- w zorganizowanych grupach młodzieżowych.

Grupa może dodawać do listy inne konteksty wedle uznania.

CZAS TRWANIA: 5 MINUT

KROK 2

Poproś osoby, żeby w grupach omówiły swoje pomysły, wymieniły się doświadczeniami i zastanowiły się nad zidentyfikowanymi różnicami w traktowaniu. Upewnij się, że każdy zespół zanotował swoje obserwacje za pomocą słów kluczowych, zdań lub rysunków.
Poproś każdą grupę o udzielenie odpowiedzi na następujące pytania (wymieniono je również w załączniku):

- **W Jakie są główne przyczyny niesprawiedliwego traktowania?**
- **Jakie są punkty widzenia osób uczestniczących w danej sytuacji?**
- **Na które osoby dana sytuacja wywiera największy wpływ?**
- **Która osoba jest w najlepszym położeniu i ma największe możliwości, by zmienić sytuację na lepszą dla wszystkich?**
- **Jak można zmienić sytuację na lepsze?***
- **Jak myślicie, jakim zmianom ulegnie zachowanie ludzi w omówionym kontekście?**

***Wskazówka dla osoby facylitującej**

Pomysły na to, jak można wprowadzić zmiany na lepsze, mogą być związane ze wzmocnieniem pozycji dziewcząt i kobiet, innym postrzeganiem męskości, odwagą cywilną, obowiązującymi przepisami prawa, aktami solidarności, odpowiedzialnością polityczną itd. Jeśli pojawią się pomysły, które sugerują, że odpowiedzialność za nierówne traktowanie ponoszą dziewczęta i kobiety, zainicjuj dyskusję, której punktem wyjścia jest założenie, że ofiara dyskryminacji nigdy nie ponosi winy za to, że podlega nierównemu traktowaniu.

CZAS TRWANIA: 20 MINUT

KROK 3

Zachęć grupę do dyskusji, zadając następujące pytania:

- **Czy sprawiedliwością płciową powinny interesować się tylko kobiety?**
- **Jak często macie poczucie, że normy i kategorie płciowe was ograniczają?**

CZAS TRWANIA: 5 MINUT

KROK 4

Umieść poniższą definicję sprawiedliwości płciowej w takim miejscu, by była widoczna dla wszystkich osób:
Sprawiedliwość płciowa oznacza analizę i przełamywanie sposobów, w jakie systemy (np. szkoły i miejsca pracy) uciskają różne płcie i tworzą przywileje tylko dla wybranych osób. Celem sprawiedliwości płciowej jest również ochrona i wspieranie praw kobiet, dziewcząt i osób ze społeczności LGBTQIA+, aby mogły wyzbyć się strachu przed przemocą i dyskryminacją.

Poproś jedną osobę o odczytanie definicji na forum. Poproś osoby uczestniczące, by reagowały na to, co usłyszą – podnosiły ręce, gdy zgadzają się z odczytanym stwierdzeniem.
Jeśli zostało wam jeszcze trochę czasu, możesz zadać grupie poniższe pytania i w ten sposób zachęcić osoby uczestniczące do dalszej refleksji:

- **Jeśli zdecydujemy się usunąć kategorie płci, czy nadal będziemy w stanie dostrzegać fakt, że kobiety i mężczyźni dysponują nierówną władzą, oraz reagować na to? Czy nadal będziemy w stanie rozpoznawać konsekwencje tych nierówności?**
- **Na które osoby nierówny dostęp do władzy ma największy wpływ?**
- **W przypadku których marginalizowanych tożsamości (ze względu na pochodzenie etniczne, wyznanie, poziom niepełnosprawności itd.) dochodzi do nakładania się na siebie różnych przejawów dyskryminacji?**

CZAS TRWANIA: 5 MINUT

KROK 5

Zakończ ćwiczenie, zapraszając osoby uczestniczące do wspólnej refleksji nad tym, czy wyrażenie „bycie sobą" lub jego etos może przyczynić się do osiągnięcia sprawiedliwości płciowej.

Jeśli czas na aktywność jest ograniczony, zadaj to ćwiczenie osobom uczestniczącym do domu. Daj im dłuższy termin (np. kilka dni lub tydzień) na przygotowanie pisemnej lub ustnej odpowiedzi.

CZAS TRWANIA: 10 MINUT

ZAŁĄCZNIK

W grupie zastanówcie się, z jakimi różnicami w traktowaniu mogą się spotkać osoby o różnych płciach w jednym z poniższych kontekstów:

> w szkole,

> w pracy,

> w miejscach publicznych (np. na ulicy, przystanku autobusowym, w parku lub sklepie),

> podczas uprawiania sportu,

> podczas obcowania ze sztuką,

> podczas działań wolontariackich,

> w zorganizowanych grupach młodzieżowych.

Możecie dodawać do listy inne konteksty wedle uznania.
Oto kilka pytań, które pomogą wam przeprowadzić dyskusję i podzielić się obserwacjami:

- Jakie są główne przyczyny niesprawiedliwego traktowania?

- Jakie są punkty widzenia osób uczestniczących w danej sytuacji?

-Na które osoby dana sytuacja wywiera największy wpływ?

-Która osoba jest w najlepszym położeniu i ma największe możliwości, by zmienić sytuację na lepszą dla wszystkich osób?

-Jak można zmienić sytuację na lepsze?

-Jak myślicie, jakim zmianom ulegnie zachowanie ludzi w omówionym kontekście?

Nazwa aktywności

Zrozumieć ekofeminizm: od teorii do działania

CELE

Celem aktywności jest zachęcenie młodych osób do:
• krytycznego przemyślenia związku między płcią, naturą i sprawiedliwością społeczną na podstawie przykładów prawdziwych sytuacji;
• pogłębienia dialogu i refleksji o współzależności sprawiedliwości klimatycznej i płciowej;
• omówienia współczesnych ruchów na rzecz klimatu i zastanowienia się nad tym, jaką drogę przeszły od początków ekoaktywizmu do dziś.

KRÓTKI OPIS

Celem aktywności jest podniesienie świadomości osób uczestniczących na temat ekofeminizmu i ruchów klimatycznych oraz podkreślenie różnic kulturowych w podejściu do ochrony klimatu. W ramach ćwiczenia przekażesz najważniejszą wiedzę i zachęcisz do poszukania informacji o ekoaktywizmie w Internecie.

GRUPA WIEKOWA 16–26 lat

CZAS TRWANIA 45 minut

POTRZEBNA PRZESTRZEŃ

Sala lekcyjna lub przestrzeń, w której można przeprowadzić dyskusję w grupach

POTRZEBNE MATERIAŁY

Wydrukowane załączniki
• Załącznik nr 1 – Ekofeminizm
• Załącznik nr 2 a i 2 b – Kwestionariusz dotyczący ekofeminizmu: wiedza i przekonania

Inne potrzebne materiały
• Tablica suchościeralna lub flipchart
• Kolorowe długopisy lub markery

Materiały opcjonalne
• Urządzenie elektroniczne (np. laptop lub smartphone) do wyszukiwania informacji w Internecie
• Dodatkowe materiały o ekofeminizmie

POTRZEBNE MATERIAŁY

• Świadomość klimatyczna
• Ekofeminizm
• Ruchy na rzecz klimatu

PORUSZANE TEMATY – ZGODNIE Z KUVAS

Wiedza i rozumienie
• Klimat, sprawiedliwość i środowisko
• Sprawiedliwość społeczna, równość i sprawiedliwość płciowa
• Tożsamość, różnorodność i intersekcjonalność
• Globalizacja i współzależności

Wartości i postawy
• Poczucie tożsamości i własnej wartości, docenianie różnorodności
• Zaangażowanie w sprawiedliwość społeczną, równość, troska i wspólnota
• Szacunek dla ludzi i poszanowanie praw człowieka
• Aktywny udział w ochronie środowiska i promowaniu zrównoważonego rozwoju

Umiejętności
• Krytyczne, niezależne i kreatywne myślenie
• Empatia i solidarność
• Samoświadomość i refleksja

PRZYGOTOWANIE

Wydrukuj i rozdaj załącznik nr 1. Zaproś osoby uczestniczące do zajęcia miejsc w kręgu. W ten sposób będą się lepiej słyszeć i widzieć, co będzie sprzyjało otwartej komunikacji.
W materiałach znajdują się odpowiedzi na niektóre pytania z kroku 1. Na razie nie pokazuj ich osobom uczestniczącym. Na większość pytań nie ma „poprawnych" odpowiedzi, ponieważ są to pytania otwarte. Refleksje grupy mogą jednak dostarczyć ci (jako osobie facylitującej) dodatkowych informacji.
Aby lepiej przygotować się do facylitowania aktywności, możesz przeczytać część 2 przewodnika, w której omówiono ekofeminizm, i znaleźć więcej informacji na temat ruchu Chipko.

Dodatkowe informacje ogólne

E Na ekofeminizm składają się dwie różne idee – esencjalizm i konstruktywizm – które skrajnie się od siebie różnią. Ważne jest, aby nie zaszczepiać osobom uczestniczącym przekonania, że według ekofeminizmu to „kobiety uratują klimat". Takie podejście jest patriarchalne, choć klasycznie właśnie tak jest postrzegany ekofeminizm.
Zachęć do obalenia powierzchownych przekonań, np. że „kobiety są bliższe naturze" i z natury są lepszymi opiekunkami. Takie postrzeganie roli kobiet wzmacnia patriarchalne normy. Ważne jest zrównoważone podejście do ekofeminizmu, w którym podkreśla się wpływ kobiet na utrzymanie priorytetów klimatycznych, a jednocześnie interpretuje się ekofeminizm jako założenie, że wszystkie płcie powinny być tak samo zaangażowane w ochronę klimatu i gotowe do takich samych poświęceń. Dobrym współczesnym przykładem jest Greta Thunberg, nastolatka, która poświęciła się aktywizmowi klimatycznemu.
Jednym z głównych wniosków płynących z ekofeminizmu jest to, że patriarchat (wyzysk kobiet) oraz zużywanie zasobów i klimatu (wyzysk natury) są ze sobą powiązane.
Warto jednak podkreślić, że wszystkie płcie są zdolne do ochrony klimatu. Należy dążyć do parytetu płci w ekoaktywizmie i polityce. Obecnie większość osób ekoaktywistycznych to kobiety, a większość decydentów politycznych to mężczyźni. Wszystkie płcie mogą przyczyniać się do osiągania sprawiedliwości klimatycznej i płciowej, a także do obalania patriarchalnych norm i wartości

KROK 1

PRZYGOTOWANIE DO BURZY MÓZGÓW

Zapisz poniższe pytania na tablicy suchościeralnej lub flipcharcie i krótko je omów:

- **Czy znasz termin „ekofeminizm"? Z czym ci się kojarzy? Jak myślisz, czego dotyczy?**
- **Czy uważasz, że kobiety są bardziej związane z naturą niż mężczyźni?**
- **Czy uważasz, że jest tak we wszystkich kulturach?**
- **Jak się czujesz, używając słowa „ekofeminizm"? Komfortowo czy niekomfortowo? Jak myślisz, dlaczego tak jest?**

Zachęcaj osoby uczestniczące do udzielania szczerych i przemyślanych odpowiedzi.

CZAS TRWANIA: 5 MINUT

KROK 2

PODZIEL SIĘ Z GRUPĄ HISTORIĄ AMRITY DEVI

Odczytaj na głos historię Amrity Devi i ruchu Chipko.
Następnie zaproś do grupowej rozmowy o tym, jakie znaczenie dla ekofeminizmu ma ta opowieść. Skorzystaj z poniższych pytań, by rozpocząć burzę mózgów i poprowadzić dalszą dyskusję:

- **W Co zmotywowało Amritę Devi i kobiety z ruchu Chipko do działania?**
- **W jaki sposób ich historia kwestionuje tradycyjne wyobrażenia o płci i naturze?**
- **Czego współcześni ekoaktywiści i ekoaktywistki mogą się nauczyć od ruchu Chipko?**

CZAS TRWANIA: 20 MINUT

KROK 3

WSPÓLNA DYSKUSJA O WSPÓŁCZESNYCH PRZYKŁADACH

Poproś osoby uczestniczące, aby wskazały ewentualne podobieństwa i różnice między ruchem Chipko a znanymi im ruchami na rzecz klimatu. Jeśli osoby kojarzą niedawne ruchy proekologiczne, zachęć do ich omówienia. Jeśli nikt nie zna żadnych ruchów na rzecz klimatu, przedstaw poniższe przykłady współczesnego ekoaktywizmu:

Przykład nr 1: Greta Thunberg

>>> W sierpniu 2018 r. 15-letnia Greta Thunberg, szwedzka aktywistka na rzecz klimatu, rozpoczęła samotny protest przed szwedzkim parlamentem. Usiadła przed Riksdagiem z transparentem „Strajk szkolny dla klimatu".

>>> Greta Thunberg szybko zainspirowała uczniów i uczennice na całym świecie. Młodzi ludzie poszli za jej przykładem, co doprowadziło do powstania globalnego ruchu Fridays for Future.

>>> Podobnie jak ruch Chipko, którym kierowały głównie kobiety, Fridays for Future wyróżnia silna przewaga młodzieży i kobiet w grupie przywódczej.

>>> Oba ruchy podkreślają siłę oddolnego aktywizmu i przywiązują wagę do pokojowych protestów. Strajki szkolne Grety zwróciły uwagę na pilną potrzebę wyjścia z kryzysu klimatycznego. Podobnie ruch Chipko wskazał na potrzebę ochrony lokalnych lasów

>>> Fridays for Future zmobilizowało miliony młodych ludzi na całym świecie, by domagali się działań na rzecz zmian klimatu. Ruch Chipko z kolei zainspirował falę świadomości ekologicznej i aktywizmu.

>>> Obecnie Greta poświęca się całkowicie ekoatywizmowi i działaniom politycznym. Jest znana na całym świecie.

Przykład nr 2: Bill McKibben

>>> Bill McKibben jest ekologiem, pisarzem i założycielem 350.org, globalnego oddolnego ruchu na rzecz klimatu.

>>> Działalność McKibbena kieruje uwagę globalnej społeczności na zazębianie się zmian klimatycznych i sprawiedliwości społecznej. Aktywista uświadamia, że grupy marginalizowane są nieproporcjonalnie bardziej dotknięte degradacją środowiska.

>>> Działalność rzecznicza McKibbena skupia się na podkreślaniu, że udział mężczyzn w aktywizmie środowiskowym jest ważny. Kwestionuje tradycyjne role płciowe i promuje bardziej inkluzywne podejście do ekofeminizmu

>>> Ekolog zwraca uwagę na rozproszenie władzy – zarówno tej namacalnej siły, która kontroluje nasze domy, pojazdy, gospodarstwa rolne i zakłady produkcyjne, jak i nieuchwytnych wpływów politycznych (które, jak twierdzi McKibben, są skupione w korporacjach). Ponadto uważa, że powinniśmy pokładać nadzieję w zdecentralizowanym, oddolnym globalnym ruchu klimatycznym zorientowanym na młodzież.

>>> McKibben promuje dezinwestycje w segmencie paliw kopalnych. Wzywa takie instytucje jak uniwersytety, fundusze emerytalne i kościoły do wycofywania inwestycji z przedsiębiorstw zajmujących się tymi paliwami.

>>> Za pośrednictwem 350.org aktywista pomógł zorganizować tysiące wieców i wydarzeń klimatycznych na całym świecie, wspierając poczucie globalnej solidarności i zbiorowe działania przeciwko zmianom klimatu

>>> McKibben współpracuje z różnymi aktywistkami i aktywistami, w tym z rdzennymi przywódcami i przywódczyniami, rolniczkami, rolnikami oraz z młodymi ludźmi, aby promować holistyczne i inkluzywne podejście do sprawiedliwości klimatycznej.

Z tego filmu dowiesz się więcej o misji 350.org: https://www.youtube.com/watch?v=m95K7LCllC4

Wybrane tytuły z pisarskiego dorobku McKibbena:
The End of Nature, *Oil and Honey*, *Fight Global Warming Now*, *The Age of Missing Information*.

Zachęć osoby uczestniczące do porównania tych przykładów. Zadaj następujące pytanie:

- **Czy uważasz, że Greta zainspirowała się ruchem Chipko?**
- **Jak myślisz, jaka jest największa różnica między Gretą a ruchem Chipko?**
- **W jaki sposób wysiłki Billa McKibbena podważają tradycyjne wyobrażenia o płci i aktywizmie ekologicznym?**
- **Jakie są podobieństwa między tymi ruchami klimatycznymi?**
- **W jaki sposób działania Billa McKibbena i Grety Thunberg mogą zainspirować młodych ludzi do aktywności w swoich społecznościach?**

Następnie zapytaj osoby uczestniczące o ich własne opinie. Czy kiedy dowiedziały się więcej o ekofeminizmie, zmieniły zdanie o tym ruchu? Jeśli tak, w jaki sposób zmieniła się ich opinia? Zadaj następujące pytania:

• Czy uważasz, że istnieje związek między płcią a kwestiami środowiskowymi?
• Czy chciałabyś/chciałbyś dołączyć do ruchu na rzecz klimatu? Dlaczego?
• Jakie jeszcze działania możesz podjąć – poza przyłączeniem się do wybranego ruchu?
• Uwzględniając punkty widzenia różnych kultur, wskaż aspekty tożsamości danej osoby, które wpływają na przypisywane jej role płciowe (np. wiek, religia, pochodzenie kulturowe, sprawność fizyczna, wykształcenie, tożsamość płciowa, orientacja seksualna, status rodzinny, środowisko życia lub miejsce zamieszkania).
• Uwzględniając punkty widzenia różnych kultur, wskaż aspekty tożsamości danej osoby, które wpływają na jej postawy wobec przyrody i relację z naturą (np. wiek, religia, pochodzenie kulturowe, sprawność fizyczna, wykształcenie, tożsamość płciowa, orientacja seksualna, status rodzinny, środowisko życia lub miejsce zamieszkania).

PODSUMOWANIE

• Podsumuj najważniejsze wnioski z warsztatu.
• Zachęć osoby uczestniczące do pogłębiania wiedzy o ekofeminizmie i promowania tego ruchu. Proponujemy wskazanie osobom uczestniczącym stron internetowych, które udostępniają informacje na temat klimatu i płci, np. globalcitizen.org i unwomen.org. Możesz też powołać się na studia przypadków z części 2.

CZAS TRWANIA: 20 MINUT

ZAŁĄCZNIK NR 1 – EKOFEMINIZM

DEKONSTRUKCJA TERMINU „EKOFEMINIZM”

Terminu „ekofeminizm” po raz pierwszy użyła w 1974 r. Françoise D'Eaubonne w książce „Le feminisme ou la mort” („Feminizm albo śmierć)”, w której opisała związek między niszczeniem przyrody, przeludnieniem a dominacją mężczyzn. Ekofeminizm to ruch, który dostrzega związek między uciskiem kobiet a wyzyskiem środowiska oraz domaga się sprawiedliwości społecznej i ekologicznej, podważając patriarchalne struktury.

Ekofeminizm zawsze był ruchem, który łączył aktywizm i naukę. Ekofeministki i ekofeminiści angażują się w sprawy o kluczowym znaczeniu, np. walczą z toksycznymi odpadami, wylesianiem czy rozwojem rolnictwa oraz chronią prawa zwierząt. Na początku XXI w. nastąpił regres tzw. klasycznego ekofeminizmu. Jednak ruch w ostatnich latach zaczął się odradzać i proponuje nowe podejście, które jest bardziej włączające niż wykluczające.

Yayo Herrero proponuje rozróżnienie dwóch głównych nurtów ekofeminizmu. Pierwszy z nich to ekofeminizm klasyczny lub esencjalistyczny, w którym uznaje się kobiety za bliższe naturze. Zgodnie z tym nurtem kobiety są bardziej skłonne ją chronić, ponieważ to one rodzą dzieci, karmią piersią i miesiączkują. Drugi nurt – konstruktywistyczny – przekonuje, że wskutek tradycyjnego podziału zadań między kobiety i mężczyzn, a także istniejącemu układowi władzy i własności w społeczeństwach patriarchalnych kobiety są bliżej związane z naturą, a zatem ich szczególna świadomość ekologiczna jest konstruktem społecznym. W wielu kulturach kobiety są odpowiedzialne za ochronę przyrody nie ze względu na predyspozycje genetyczne czy indywidualne upodobania, lecz dlatego, że to na nich spoczywa obowiązek dostarczania energii i materiałów, które umożliwiają przetrwanie.

ZAŁĄCZNIK NR 1 – EKOFEMINIZM

HISTORIA AMRITY DEVI

Amrita Devi żyła w XVIII w. w indyjskim Radżastanie i należała do społeczności Bishnoi. W 1730 r., za panowania maharadży Abhai Singha z Marwar, w wiosce Amrity pojawiła się grupa mężczyzn, która zamierzała dokonać wycinki drzew w lesie Khejarli. Drzewa miały posłużyć do wzniesienia nowego pałacu. Jednak Amrita Devi i kobiety z jej wioski wiedziały, że bez drzew nie przetrwają. Las Khejarli był nie tylko ich źródłem utrzymania, ale i świętym gajem głęboko zakorzenionym w ich wierzeniach kulturowych i duchowych.

Amrita Devi wraz z trzema córkami odważnie stawiła czoła drwalom i błagała ich o oszczędzenie drzew. Gdy apel pozostał bez echa, kobiety uciekły się do ostatecznego aktu sprzeciwu. Przytuliły się do drzew i oznajmiły, że wolą oddać życie, niż pozwolić na ich wycięcie. Niezłomność kobiet poruszyła drwali na tyle, że odmówili wykonania rozkazów i postanowili oszczędzić drzewa
The Ofiarność Amrity Devi i jej córek dała początek serii protestów wśród wspólnoty Bishnoi i nie tylko. Wydarzenie to stało się symbolem oddolnego aktywizmu ekologicznego i inspiracją do powstania ruchu Chipko, który pojawił się w latach 70. XX w. Termin chipko tłumaczy się jako „przytulenie" lub „objęcie ramionami". Słowo odnosi się do pokojowej taktyki protestowania, która polega na ratowaniu drzew przez przytulanie się do nich.

Ruch Chipko, którym kierowały głównie kobiety ze społeczności wiejskich, miał na celu ochronę lasów przed komercyjnym wyrębem i promowanie zrównoważonych praktyk środowiskowych. Kobiety odegrały tu kluczową rolę. Wykorzystały dogłębną wiedzę o ziemi, którą zdobyły, wypełniając obowiązki opiekuńcze w swoich rodzinach i społecznościach. Ruch Chipko rzucił wyzwanie patriarchalnym strukturom i podkreślił wzajemne powiązania między płcią, ekologią i sprawiedliwością społeczną.

Odważny czyn Amrity Devi i późniejszy ruch Chipko dobitnie przypominają o istotnej roli, jaką kobiety odegrały i nadal odgrywają w wysiłkach na rzecz ochrony środowiska. Aktywizm kobiet wykracza poza standardową ochronę środowiska, ponieważ uosabia etos feministyczny i podkreśla wzajemne powiązania praw człowieka, równości płci oraz zrównoważonego i ekologicznego rozwoju.

ZAŁĄCZNIK NR 2 (A)
KWESTIONARIUSZ DOTYCZĄCY EKOFEMINIZMU: WIEDZA I PRZEKONANIA

1. **Czy znasz termin „ekofeminizm”? Jak myślisz, czego dotyczy?**

2. **Czy uważasz, że kobiety są bardziej związane z naturą niż mężczyźni?**

3. **Czy uważasz, że jest tak we wszystkich kulturach?**

4. **Co zmotywowało Amritę Devi i kobiety z ruchu Chipko do działania?**

5. **W jaki sposób ich historia kwestionuje tradycyjne wyobrażenia o płci i naturze?**

6. **Czy znasz inne przykłady podobnych ruchów na rzecz klimatu? Albo ruchów, które zainspirowały się ruchem Chipko?**

7. **Czego współcześni ekoaktywiści i ekoaktywistki mogą się nauczyć od ruchu Chipko?**

ZAŁĄCZNIK NR 2 (B) (DLA OSOBY FACYLITUJĄCEJ)

KWESTIONARIUSZ Z PYTANIAMI I PRZYKŁADOWYMI ODPOWIEDZIAMI

1. Czy znasz termin „ekofeminizm”? Jak myślisz, czego dotyczy?

MOŻLIWE ODPOWIEDZI:

• Zob. moduł „Dodatkowe informacje ogólne” w przygotowaniu do aktywności.
• W słowniczku na końcu części 2 przewodnika podano poniższą definicję ekofeminizmu: „ Ruch dostrzegający związek między uciskiem kobiet a eksploatacją środowiska, propagujący sprawiedliwość społeczną i ekologiczną poprzez kwestionowanie patriarchalnych struktur i promowanie opartych na wzajemności, zrównoważonych i sprawiedliwych sposobów życia”.

2. Czy uważasz, że kobiety są bardziej związane z naturą niż mężczyźni?

MOŻLIWE ODPOWIEDZI:

• Zob. moduł „Dodatkowe informacje ogólne” w przygotowaniu do aktywności.

3. Czy uważasz, że jest tak we wszystkich kulturach?

MOŻLIWE ODPOWIEDZI:

• Zob. moduł „Dodatkowe informacje ogólne” w przygotowaniu do aktywności.

4. Co zmotywowało Amritę Devi i kobiety z ruchu Chipko do działania?

MOŻLIWE ODPOWIEDZI:

• Chciały chronić zasoby naturalne, które ich zdaniem były decydujące dla ich przetrwania i utrzymania.
• Zgodnie z ich kulturą i wierzeniami drzewa były święte.
• Chciały ochronić środowisko, by mogły się nim cieszyć przyszłe pokolenia. Chciały również przeciwstawić się osobom z zewnątrz, które dążyły do nadmiernej eksploatacji ich otoczenia.

5. W jaki sposób ich historia kwestionuje tradycyjne wyobrażenia o płci i naturze?

MOŻLIWE ODPOWIEDZI:

• Pokazuje, że kobiety mogą wywierać ogromy wpływ jako ekoaktywistki. Zadaje również kłam powszechnemu poglądowi, że to mężczyźni są głównymi obrońcami przyrody.
• Podkreśla, że wykonując role, które tradycyjnie są im przypisywane, kobiety mogą wypracowywać sobie na tyle silną pozycję, by podejmować istotne działania na rzecz środowiska.
• Pokazuje, że ekoaktywizm nie jest wyłącznie domeną mężczyzn, a kobiety mogą przewodzić takim ruchom i je inspirować.
• W sierpniu 2018 r. młodziutka Greta Thunberg, szwedzka aktywistka na rzecz klimatu, rozpoczęła samotny protest przed szwedzkim parlamentem. Usiadła przed Riksdagiem z transparentem „Strajk szkolny dla klimatu".

• Greta Thunberg szybko zainspirowała uczennice i uczniów na całym świecie. Młodzi ludzie poszli za jej przykładem, co doprowadziło do powstania globalnego ruchu Fridays for Future.

• Podobnie jak ruch Chipko, którym kierowały głównie kobiety, Fridays for Future wyróżnia silna przewaga młodzieży i kobiet w grupie przywódczej.
• Oba ruchy podkreślają siłę oddolnego aktywizmu i przywiązują wagę do pokojowych protestów. Strajki szkolne Grety zwróciły uwagę na pilną potrzebę wyjścia z kryzysu klimatycznego. Podobnie ruch Chipko wskazał na potrzebę ochrony lokalnych lasów.
• Fridays for Future zmobilizowało miliony młodych osób na całym świecie, by domagały się działań na rzecz zmian klimatu. Ruch Chipko z kolei zainspirował falę świadomości ekologicznej i aktywizmu.

6. Czego współcześni ekoaktywiści i ekoaktywistki mogą się nauczyć od ruchu Chipko?

MOŻLIWE ODPOWIEDZI:

• W ruchach oddolnych tkwi ogromny potencjał do skutecznego wprowadzania zmian.
• Pokojowe protesty i bezpośrednie działania mogą okazać się skuteczną strategią dla ekoaktywizmu.
• Zaangażowanie kobiet i grup zmarginalizowanych ma kluczowe znaczenie dla powodzenia ruchów ekologicznych.
• Ekoaktywizm jest powiązany ze sprawiedliwością społeczną i powinien zajmować się szerszymi kwestiami równości i praw człowieka. Celem ekoaktywizmu jest podnoszenie świadomości mężczyzn i chłopców o tym, jak przebiega ich zbiorowa socjalizacja. Dzięki tej wiedzy mogą krytycznie oceniać, czy nie wzmacniają lub przekazują dalej szkodliwych przekonań. Umożliwia im również kwestionowanie takich przekonań u innych mężczyzn.

Caring for Our Planet: the ECOALITY Guide for Youth

Local Authorities Partner

CSO Partner

Associated partner

